

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Zsinatunk második ülészaka.

Zsinatunk második ülészaka e hó 16-án fog megkezdődni, hogy törvényhozói munkáját tovább folytassa. Hol fogja folytatni, hol kell folytatnia? Ott-e, ahol elhagyta: az egyházi adózás törvénytervezetnél vagy máshol? Ez a kérdés előtérbe nyomul azon megváltozott viszonyoknál fogva, a melyek a zsinat kezdetén indokoltá tették azt, hogy a tárgyalás az adózási javaslattal kezdődjék. Ez a része a törvényjavaslatnak a végrehajthatóság szempontjából két akarat összhangját feltételezi: az egyházét és államét, mert az egyház állami dotációjával van kapcsolatban. A két faktornak a maga hatáskörében külön-külön hozott törvényei alapján kell e kérdésnek megoldást nyernie, úgy azonban, hogy az egyik a másikkal teljesen kvadráljon, mert különben végrehajthatatlanok maradnak. E végre, miután a körülmények úgy hozták magukkal, hogy az egyházi törvényhozás járjon elől, ennek az állami akaratról valamelyes formában tájékozódva kell lennie. Abszolút tájékozást, melyet csak az állam szentesített törvényéből merithetne, nem szerezhethén, ingatagabb alapon: az államkormány szándékai alapján indult el. Miután azonban a változó kormányok elődeik terveit a kérdések megoldásának mikéntjére nézve nem veszik át kötelező örökségként s miután az a kormány, melynek erre vonatkozó szándékaira épült az egyházi törvénytervezet e része, ma már szándékai megvalósításáért felelősséget nem vállalhat: adózási törvénytervezetünk alól a realizálhatóság alapja kiesvén, most a levegőben lóg, a fundamentum bizonytalanná lett s lábaink alatt csak a 48. XX. t.-cz. lakatlan anyaföldje maradt, melybe az emelendő épület fundamentuma esetleg új tervek alapján lesz lefektetendő.

Ily körülmények között én az egyházi adózási törvénytervezet további tárgyalását czélalannak tartom s szükségesnek, hogy visszatérjünk a dolgok rendes útjára, oda, hogy az

egész adóügyi rész az állami dotáció kérdésével együtt az adóügyi bizottsághoz tétessék s a 48. XX. t.-cz. végrehajtása ügyének egész complexumával együtt bocsáttassék a zsinat határozata alá. Így kellett volna ezt kezdenünk is és most, a midőn e természetes tárgyalásunk menetétől elterítő okok megszűntek, ide kell visszatérnünk. Hiszen elvégre competensebb testülete nincs egyetemes egyházunknak e kérdésben határozni, mint épen az országos zsinat.

Ha tehát az adóügyi javaslat további tárgyalását a bizottsági tárgyalás érdekében meg kell szakítanunk — ha már össze van hiva a második ülészaka (és az elnökség az összehívást a zsinat határozata alapján márcziusban meg kellett hogy tegye) — a törvénytervezet más részének tárgyalásába kell kezdeni.

De melyikbe? Lehetne előlről kezdeni, az alkotmányi és szervezeti részen. Ám általánosan elismert, hogy az egész törvénytervezetnek ez a leggyengébb része. Több oldalról nyilvánult az a vélemény, hogy ezt átdolgozásra az alkotmányi bizottsághoz tegye a zsinat, hogy a plenumban való tárgyalása megrövidíttessék. Ezt az álláspontot képviseli lapunk egy másik cikke, mely egyik előkelő zsinati atya tollából új tervezetet is hoz a bizottsági tárgyalás alapjául. Meg vagyunk győződve, hogy egy ily irányu indítvány a zsinat többségének helyeslésével fog találkozni. Annál inkább pedig, mert a zsinat üléseinek helye most is az ügyvédi kamara lévén, hol délutáni üléseket tartani nem lehet, a sok idővesztetés helyére a bizottsági tárgyalások értékes munkálkodása léphet.

Csak két rész van az egész törvénytervezetben, a mely teljesen alkalmas a plenázis ülésben való tárgyalásra: a biráskodásról és köznevelésről szóló rész. Ezek azonnal tárgyalhatók volnának. S mi ezennel megtesszük indítványunkat arra nézve, hogy a zsinat a törvénytervezet többi részeit előzetes tárgyalásra az illető bizottságokhoz utalva, — ezek

délutáni munkálkodása tárgyául — a második ülészak elejére a plenumban való tárgyalásra tüzze ki a biráskodásról és a köznevelésről szóló részt.

Kérjük laptársainkat, hogy ez indítványunkról megemlékezni sziveskedjenek.

Egyházközségi szervezet a magyar református egyházban.

Egyházi alkotmányunknak leglényegesebb — mert alapvető — részét az egyházközségi szervezet képezi. Ebből nő ki az egész; ez szabja meg a gyülekezeti élet egészséges működését és a gyülekezeti élet egészséges és erőteljes működésétől függ az egyház egyetemes anyagi és szellemi emelkedése, virágzása és fejlődése. A kérdés lényegének beható tárgyalásába ezuttal és e helyen nem bocsátkozom. Egyszerűen jelzem, hogy a konventnek a zsinati tárgyalásokra szánt törvényjavaslatában ez a *leglényegesebb* rész készült talán a *legkevesebb* tanulmányal és körültekintéssel. Mintha csak villával volnának összehányva. Az egyes részek és szakaszok közt sokszor nincs semmi logikai összefüggés és hiányzik minden vezető gondolat. Megkísérlem hát egyházalkotmányunk ezt a részét kissé egységesebb alakban, szervezesebb összefüggésben fogni fel és alkotni egészszé, kiküszöbölni igyekezvén minden elemet, amely a helyesen felfogott presbyterianismust zavarja és megvesztegeti. Kérem a jóakaratu figyelembevételt és bírálatot egyházunk minden tagjától, de főleg a zsinati atyáktól. Megjegyzem, hogy a konventi javaslat 104—109. §-ait (Második rész, első fejezet) ezen munkálatban az „Egyházközségi szervezet” „Az egyházközség jog- és hatásköre” című szakaszba szövegeztem mint odatartozót bele, valamint a konventi javaslat 17—23. §-ait („Az egyházközségi választó gyűlés” 8—9. l.) e munkálat végén („Lelkészválasztás”) olvasható formában a konventi javaslat 180. §-a után tartom beszövegezendőnek, mint a lelkészválasztással szorosan összefüggő részt.

Általános elvi határozatok.

1. A magyar református egyház magában foglalja a magyar református egyház egyetemét alkotó *dunántúli, dunamelléki, tiszáninnen, tiszántúli* és *erdélyi* öt egyházkerülethez tartozó összes református hitűeket, *anyaegyházközségeket* és *szórványokat*.

2. A magyar református egyház hatóságai *egyházközségi, egyházmegyei, kerületi* és *egyetemes hatóságokra* oszlanak és *zsinatpresbyteri* elvek szerint alakulnak és működnek.

a) Az alsófoku hatóságok a felsőbb foku hatóságoknak alárendelve vannak; a felsőbb foku hatóságok az alsófoku hatóságok jog- és hatáskörének ép-ségben tartása fölött őröködnék.

b) Az alsóbb foku hatóságok — az egyházi törvények keretein belől és a felsőbb hatóságok jóváhagyásával — külön *szabályrendeletek* alkotására vannak jogosítva.

c) Az egyházi hatóságok, tisztviselők és egyházszolgálatában álló egyének az általuk, ezen minőségükben, szándékosan vagy gondatlanságukból okozott károkért *felelősek*.

d) Az egyházi *közgyűlések* nyilvánosok s azokban a többségnek törvényesen megnyilatkozott akarata dönt. A közgyűlésekről rendes jegyzőkönyv vezetetik és szabályszerűen hitelesítettik.

e) Szabályszerűen hozott érdemleges határozatok csak későbbi közgyűlésen módosíthatók és másíthatók meg. Választásokra vonatkozó érdemleges

határozatok azon közgyűlés által egyáltalán meg nem másíthatók.

f) A közgyűlés elnöke a törvény első öre. Ha a közgyűlés a saját hatáskörén tulmenő vagy törvénybe ütköző határozatokat akarna hozni: az elnök kötelessége az ilyen határozathozatalt akár a gyűlés felfüggesztésével is megakadályozni s erről illetékes felettes hatóságának, további intézkedés végett, jelentést tenni.

3. Az egyházi törvényhozás jogát kizárólag az országos vagy egyetemes *zsinat* gyakorolja. A zsinat által alkotott és Ő Felsége a magyar király által megerősített egyházi törvényeket csak törvényes zsinat magyarázhatja, módosíthatja vagy törölheti el.

a) Az *erdélyi* egyházkerületnek az Aprobata és Compilata Constitució I. Részében és az 1691. évi Leopoldinum diploma 2. 3. pontjaiban biztosított joga és több százados különállása folytán kifejlődött alkotmányos szervezetének az erdélyi egyházkerület *belügyi* autonóm intézésére vonatkozó *elvi* sajátosságai és különbségei jövőre is érintetlenül maradnak; de a zsinati törvénynek az erdélyi egyházkerület alkotmányától el nem térő részletei, jelesen a *zsinati képviselők választási módját* és a *köznevelési és a közoktatási szervezetnek az iskolai kormányzatot* illető részei az erdélyi egyházkerületet is kötelezik.

4. A magyar református egyház által fenntartott alsó-, közép- és felső-iskolák, mint a vallás szabad gyakorlatának jogával lényeges kapcsolatban álló intézmények s az egyház önfenntartásának eszközei, az alkotmányos uton létrejött hazai országos törvények, jelesen az 1790—1. évi XXVI. t.-cz. mint *alaptörvény* intézkedéseinek épségben tartásával, mindeztől az egyház testéhez tartoznak s a református egyház hatóságai alatt állanak.

5. Úgy az *egyházi*, mint az *iskolai* belügyeket a fennálló egyházi törvények és rendszabályok szerint az egyházi törvényben megállapított fokozatos hatóságok, bíróságok és tisztviselők intézik, épen maradván Ő Felségének, a magyar királynak az ország törvényeiben meghatározott legfőbb felügyeleti joga — *ius supremæ inspectionis*.

6. Az egyház önkormányzati joga, törvényei és intézményei az állam oltalma alatt állanak s ha a saját hatáskörében hozott rendszabályokat, törvényeket és ítéleteket önhatóságilag nem foganatosíthatná: jogosítva van e célból az állami hatóságok segédkeztését és eljárását az alább felsorolt *csetekben* igénybe venni — *ius advocatiæ* (a javaslat 5-ik és 9-ik §-a szövege érintetlenül marad).

I. Egyházközségi szervezet.

1. Egyházközségek.

9. A magyar református egyházban minden jog a *gyülekezeti*. A Krisztus hiveinek egy helyt élő társasága *gyülekezetet* alkot. Az egyházi törvényhozás közigazgatás és törvénykezés egyförmán a gyülekezet összakaratán nyugszik.

10. A közös vallás-gyakorlat céljából szervezett gyülekezet *egyházközséget* képez.

11. A gyülekezet az őt megillető jogokat vagy saját maga gyakorolja közvetlenül, vagy az *egyházközségre*, illetőleg saját kebeléből önmaga által választott *egyházi hatóságokra* ruhazza át.

A gyülekezet maga választja meg a saját lelkipásztort, de egyebekben a *presbyterium* és a *közgyűlés* intézkedik.

12. A magyar református egyház egyetemének kötelékében élő egyháztagok mindenike annak az egyházközségnek rendes tagja, amely polgári lakóhelyén alakult. Ha ebben a polgári községben nincs református egyházközség szervezve: úgy annak az egyházközségnek lesz a tagja, a melyhez lakóhelyét

az egyházmegyei hatóság beosztja. A ki előbbi községéből más egyházközség helyére költözik, mind az elhagyott, mind az új egyházközségben jelentkezni tartozik. Új egyházközségben hat heti ottlakás után ennek rendes tagja lesz, de az elhagyott egyházközség terhét hordozni tartozik, valameddig nem igazolja, hogy új egyházközsége terhének viselésében részt vesz.

13. Az egyházközségek vagyoni erejükhez és népességükhöz képest lehetnek: *anyagyházközségek, társ egyházközségek, missziói egyházközségek, leányegyház-községek, fiókegyházközségek, szórványok.*

14. Az 5 ezer lelket meghaladó anyaegyház-községekben több külön-anyaegyházközség szervezendő, melyeknek szervezetét az e. kerületi gyűlés szabályrendelettel állapítja meg.

15. Az egyházközségek beosztása és egymáshoz való jogviszonyának szabályozása, fiókegyházközségek anyasítása, új egyházközségek alakítása a fensőbb hatóságok helybenhagyásával az 1898. évi XIV. t.-cz. alapján történik.

16. Az egyházközség tagjai, mint ilyenek a törvény és szabály által részükre biztosított jogokat élveznek és az egyházközségi terhek viselésében aránylagosan osztoznak, jelesen: részt vehetnek a közistentiszteleten, a sakramentumokban, igénybe vehetik a lelkész és tanító hivatalos szolgálatát, használhatják az egyházi és iskolai intézeteket, választói jogot gyakorolhatnak, kérésükkel, panaszaikkal ellátás végett, az egyházi hatóságokhoz fordulhatnak; ezzel szemben kötelesek a törvény által megszabott terhek viselésében részt venni, s a rájuk ruházott tisztet viselni, megbízásukban eljárni, az egyházi törvényeknek mindenekben engedelmeskedni s úgy feddhetetlen életükkel mint közszolgálatukkal a gyülekezeti életet erősíteni és emelni.

A presbyterium szervezete.

17. A presbyterium az egyházközség közgyűlése által választott hatóság.

A presbyteriumnak csak a gyülekezet kebeléből választott tagjai lehetnek. Állandó tagjai a gyülekezet által választott lelkész, az egyházközség által fenntartott iskoláknak a gyülekezet által választott igazg. tanítója vagy ig. tanára és a hitoktatók és egyházközségi gondnok. Időhez kötötten választott tagjai a szorosabb értelemben vett *presbyterek*. — A presbyterek száma a gyülekezetek népessége szerint változik; de 4-nél kevesebb és 32-nél több sehol sem lehet.

18. Presbytereknek választatók az egyházközség nagykorú és választó joggal felruházott férfi tagjai. Presbyternek nem választatók: a) kik az egyházi teherviselésben való részvételüket megtagadták;

b) büntett miatt vád alatt állanak;

c) szabadságvesztésre vannak ítélve és az ítélet hatálya alatt állanak.

19. A presbytereket a közgyűlés 12 évre választja; a megválasztott presbyterek $\frac{1}{4}$ -e minden évben kilép s helyüket a közgyűlés új választással tölti be. Ha új presbyteriumok alakulnak, vagy a presbyterium egészen újból alakul: a három első évben sorshuzás dönti el, hogy kik lépnek ki. A kilépett presbyterek újból megválaszthatók.

20. A presbyteriumba póttagok is választhatók, a kik hivatalukat bármi okból időközben vesztett presbyterek helyét foglalják el arra az időre, melyre a hivatalát vesztett tag választva volt.

21. A presbyterválasztás idejét a presbyterium előterjesztése alapján az Esperes tüzi ki a választás előtt legalább 8 nappal. A választásról a gyülekezet tagjai templomi kihirdetéssel értesíttetnek.

22. A választás, ha legalább 10 tag szavazást nem kíván, *közfelkiáltással* is történhetik. A szavazás szavazólappal megy végbe. Ha a szavazólapon a

megválasztandó presbyterek számánál több név van, az alólirt nevek számításba nem vehetők. Szavazatok egyenlősége esetén sorshuzás dönt. A választás csak egy napon tarthat és a záróra már a választás kezdetén előre kitűzendő.

23. A választási eljárás, vagy valamelyik presbyter megválasztása ellen emelt *panasz*, a választás idejétől számított 8 nap alatt a presbyterium elnökéhez adható be. Az elnök a panaszt a választástól számított 9-ik napon a presbyteri gyűlés elé terjeszti s a hozott határozatot 5 napon belül, a közigazgatási bíróság döntése végett az Espereshez betérjeszti.

24. A presbyterium *elnöke* a rendes vagy helyettes lelkész. Rendes vagy helyettes lelkész nélkül presbyteri ülést tartani nem lehet. A hol több lelkész van, az elnöklés joga az azon egyházközségben teljesített szolgálatban idősebb lelkészt illeti.

25. A presbyterium jegyzője a tanító vagy kántor; ahol több lelkész van, az ifjabb lelkész. Szükség esetén a presbyterium saját kebeléből is választhat jegyzőt.

26. Presbyteri gyűlés minden évnegyedben legalább *egyszer* tartandó; de a szükséghez képest többször is.

27. A gyűlés ideje legalább 24 órával előbb az összes presbyterekkel közlendő és a meghívóban a fontosabb tárgyak mindig megnevezendők. A tárgyszorozatba fel nem vett fontosabb ügyek és önálló *indítványok* a következő gyűlésre tűzendők ki egyetlen tag kivánságára is. A presbyterek meghívása a jegyzőkönyvben mindig igazolandó és a megjelent presbyterek a jegyzőkönyvben *névszerint* felsorolandók.

28. *Érvényes* határozat hozatalára, ha a presbyterek száma a hetet nem haladja meg, legalább *két* választott presbyter, különben pedig a választott presbiterek legalább egy negyed részének a jelenléte szükséges. Ha ennyien másod ízben sem jelennek meg: a jelenlevők többsége határoz.

29. A presbyteri gyűlés jegyzőkönyve rendszeren a következő gyűlés elején felolvasással, az elnök és jegyző aláírásával hitelesíttetik.

A presbyterium jog- és hatásköre.

30. A presbyterium gyakorolja és teljesíti az egyházközség mind ama jogait és kötelességeit, melyeket a törvény az egyházközség részéről reá ruházott és más egyházi hatóságok jog- és hatáskörébe nem utalt.

31. A presbyterium jog- és hatásköre a gyülekezet összes *anyagi* és *szellemi* ügyeire kiterjed.

a) A presbyterium a lelkipásztor *segítő* társa. Mint ilyen részt vesz a *hívek lelki gondozásában*; a *tanköteles* tanulók iskoláztatására vonatkozó intézkedésekben és a felnőtt ifjak egyházas vezetésében; a tehetetlen szegények és árvák gondozásában.

b) Mint a gyülekezet anyagi ügyeinek intézője: *nyilvántartja, kezeli és gyümölcsözteti* az egyházközség ingó és ingatlan javait, *nyilvántartja* az egyházközség *terheinek* hordozásában osztozó összes egyházi tagokat; *kiveti, behajtja és elszámolja* az egyházi adókat, szolgálmányokat, a szabályszerűen kivetett közigazgatási vagy bármiféle más egyházi szükségleteket; *elkészíteti, megvizsgálja és jóváhagyásával* ellátja és felsőbb jóváhagyással is ellátatja az egyházközség *költségvetéseit és számadásait*.

32. A presbyterium intézi az egyházközség *közigazgatási* ügyeit; *végrehajtja* a felsőbb egyházi hatóságok rendeleteit; *gyakorolja* és *végzi* mindazokat a jogokat és kötelességeket, melyeket a törvény *megnevezetten* egyes tisztviselők, lelkész, tanító stb. hatáskörébe nem utal; *előkészíti* mindazokat az ügyeket, melyek az egyházközségi közgyűlés tárgyalása alá kerülnek.

33. A presbyterium intézi el, mint elsőfoku hatóság a törvény által hozzá utalt *fegyelmi birósági* ügyeket.

34. A presbyterium, mint az egész egyházközség képviselője választja az *egyházfit*, szegények és árvák gondnokát, harangozót, temető-őrt; szavaz a törvényhozó testület — zsinat — tagjaira és úgy az e. megyék, valamint az e. kerületek közigazgatási hatóságainak főbb tisztviselőire és a bíróság egyes tagjaira is: az *esperesre és e. megyei gondnokra, az e. megyei képviselőkre, lelkészi és világi jegyzőkre és tanácsbírákra: az egyházkerületi jegyzőre, tanácsbírákra, püspökre és kerül. főgondnokra.*

Minden ilyen választásnál a presbyteriumnak annyi szavazata van, a hány rendes lelkészi állást tart fenn. *Népesebb* gyülekezetekben minden 1500 lélek után még 1—1 szavazat illeti meg a presbyteriumot, de a szavazatok száma e czímen 6-nál több nem lehet. A teljes gimnáziumot, tanító- vagy tanítónőképzőintézeteket fentartó egyházközségeket e czímen még 2—2 szavazat illeti meg. A lelkek számának megállapításánál az utolsó országos népszámlálás adatai irányadóak.

35. Az egyházi felsőbb, valamint a külső hatóságokkal szemben az egyházközséget a presbyterium, illetőleg ennek elnöksége képviseli.

4. Egyházközségi közgyűlés és szervezete.

36. Az egyházközségi közgyűlést a gyülekezet nőtagjain kívül ennek összes választójogosult tagjai alkotják, ideértve a presbytereket is, akik a közgyűlésnek azonban csak tanácskozó, de nem szavazó joggal felruházott tagjai. A népesebb egyházközségekben, hol az egyházi terheket állandólag és rendszeresen viselő tagok száma 200-nál több, az egyházközség közgyűlése saját kebeléből választja meg 5 évi időtartamra és küldi ki a közgyűlés tagjait. (Képviselőt.)

37. A *képviselői* alapon alakult közgyűlési tagok számát a gyülekezet népességéhez és a presbyterek számához képest a közgyűlés állapítja meg, de ez a szám a presbyterek számának háromszorosán alul nem maradhat és a 200-at itt sem haladhatja meg.

38. Az egyházközségi és a képviselői gyűlésnek jog- és hatásköre ugyanaz. Mindkettőnek elnöke és jegyzője a presbyterium elnöke és jegyzője. Jegyzőkönyveit a legközelebbi presbyterium ülésén felolvasással, elnök és jegyző aláírásával hitelesítik.

39. Közgyűlés vagy képviselői gyűlés évenként legalább kétszer tartatik, de a szükséghez képest többször is tartandó; gyűlés ideje egy héttel előbb a templomi szószékből kihirdetendő.

40. A közgyűlési határozatok — tekintet nélkül a megjelölt tagok számára — *érvényesek.*

A közgyűlés jog- és hatásköre.

41. A közgyűlés hatáskörébe tartozik az egyházközség összes vagyoni és szellemi ügyeinek felügyelete és ebből kifolyólag ezen ügyek intézésének ellenőrzése. Kötelességei:

a) *építkezések, vásárlások, eladások, tőkésítések, tőkeelköltségek* vagy az egyházközségi vagyon állagának megváltoztatása körüli intézkedés;

b) *egyházi rovatok* megállapítása, *terhelő szerződések* megkötése és jóváhagyatása, *számoltatás, egyházközségi költségvetések és számadások* megállapítása, felülvizsgálása és jóváhagyatása az egyházmegyei hatóság által;

c) *felsőbb hatósági jóváhagyás* mellett az egyházi tisztviselők *javadalmának* megállapítása és változtatása;

d) a presbyterek *választása* és ezek számának *megállapítása*;

e) az esperes által a presbyterium meghallgatásával kijelölt három egyén közül az egyházközségi gondnok — és a presbyterium által kijelölt folyamodók

közül a tanító *megválasztása*. A kijelölendők száma itt is 2—5;

f) a presbyteriumtól hozzá *felebbezett* ügyek, *kérvények* és *panaszok* elintézése;

g) a lelkész által az egyházközség vagyoni és szellemi ügyeiről minden évben a presbyterium előtt tett évi jelentésnek tárgyalása és ennek alapján a szükséges teendők elintézése.

A konventi munkálat 17—23. §. D-ának beszövegése a munkálat 180-ik §-a után: *Lelkészeválasztás.*

1. Az egyházközség lelképásztorát az egyházközség összes jogosult választó tagjai választják.

2. Jogosult választó az egyházközség minden önálló — akár férfi, akár nő — tagja, aki nagykoru vagy életének 24-ik évét betöltötte és az egyházközségi terhek viselésében *állandólag* és *rendszeresen* részt vesz.

3. Választói jogot nem gyakorolhatnak: a kik gyámság vagy gondnokság alatt vannak; akik egyházi tartozásaiknak kellő időben eleget nem tettek; a kik a választói jogosultságtól fegyelmi uton megfosztva vannak.

4. A választói jogosultság nyilvántartása céljából a presbyterium a választójogosultak névjegyzékét, a lelkész elhalálozása, lemondása vagy eltávozása után azonnal az *egyházi adókönyv* alapján összeállítja; az eh. községi gondnoknál, esetleges felszólamlások bejelentetése végett, közzemlére kiteszi s az esetleges *felszólamlásokkal* együtt az egyházközségi gyűlés elé terjeszti s a kimutatást két példányban kiállítva, elnök és jegyző aláírásával ellátva, az esperesi hivatalhoz beterjeszti, aki a kimutatás mindkét példányát hitelesítési záradékkal ellátva, egyik példányt az esperesi levéltárra helyezi, a másikat az egyházközségnek megküldi. Az így kiállított és hitelesített kimutatás vagy választói névjegyzék érvényes és a kik e névjegyzékbe felvéve nincsenek, azok választói jogot csak azon esetben gyakorolhatnak, ha kellőleg igazolni tudják, hogy tartozásaiknak eleget tettek.

5. Felszólaláshoz minden önálló egyháztagnak joga van. A felszólamlások fölött az egyházközségi gyűlés dönt. E döntés ellen az esperesi hivatalhoz lehet föllebbezni, a ki a névjegyzékkel együtt a fellebbezéseket is felülvizsgáltatja s azokban véglegesen intézkedik.

6. A választói jegyzékre rovatos ivék szolgálnak, a következő czímű rovatokkal: 1. folyószám; 2. a választó neve, kora, foglalkozása és lakása; 3. Felszólamlási határozat; 4. esperesi határozat; 5. jegyzet rovat.

7. A felszólamlás folytán felvenni rendelt választók jegyzékét az egyházközségi elnökség hitelesítő záradékkal látja el; ha pedig az egyházközségi gyűlés a választói névjegyzékbe felvett valamelyik tagnak törlését rendeli el, ez a választói névjegyzék 3-ik rovatába a határozat kelte és számával és az elnökség aláírásával jegyeztetik be. Felebbezett esetekben az esperesi döntés hiv. szám alatt és esperes aláírásával a 4-ik rovatba vezetetik.

E szakaszokat követi a munkálat 185. §. „*A lelkészek minősítése*” czímmel.

A 204. §. második szakaszát ekként vélem módosítandónak:

A pályázatok névjegyzékének közzététele után három, legfeljebb négy hétre az esperes a választást kintüzi, a presbyterium pedig ezt követő vasárnapon gyűlést tartván a jogosult pályázók közül kijelöli a *választható* pályázókat, a kiket az esperes a presbyterium értesítése után fölhiv, hogy az általa kijelölt sorrendben tartsák meg próbaszónoklataikat.

A presbyterium által kijelölt választható pályázók száma 2-nél kevesebb és 5-nél több nem lehet.

(Folytatása köv.)

A Nagy Péter „Konfirmációs kisebb Káté”-ja átdolgozásához.

(Folyt. és vége.)

A gyermekek számára kérdésekben és feleletekben készült kátéja Kálvinnak 1545-ből legalább 1/4-nyivel terjedelmesebb, mint a Nagy Péteré a jelenlegi alakjában. Ebben „A hitről”, „A törvényről”, „Az imádságról”, „A szakramentumokról” (némely kiadásokban: „Isten igéjéről”, másban: „Isten tiszteltéről”) czim alatti 4 fejezetben tárgyalja le a minden hittani kérdést felölelő, itt-ott nagyon is részletező anyagot, a historiai elem teljes kizárásával; a megfelelő fejezetekben a „Hiszek egy. . .”, „Tíz parancs” és „Mi atyánk.” alapján és magyarázatában.

A *Heidelbergi Káté* egész jellemét és beosztását megismerhetni a 2-ik kérdésből, mely így szól: „Hány dolgot szükséges tudnod, hogy e vigasztalással élhess és halhass meg? — Felelet: Hármat: 1. hogy mily nagy az én nyomorúságom és bűnöm; 2. hogy miként váltatom meg ebből; 3. hogy miként legyek háládatos e váltságért Istennek? Bűn, váltság, háládatosság a három sarkpont, mely körül a káté 3 része csoportosul. A második rész tárgya a váltság és hit a *hitformula*: a „Hiszekegy. . .” alapján tárgyalatik le; a harmadik rész a *háládatosság* a keresztény életfolytatásban (melyet a 10 parancsolat szabályoz) és a háláadó szóban (imádság, *Miatyánk*) van felmutatva. Ha a bűnről szóló részt előfeltételnek tekintjük, akkor az egész 2 részből fog állani: a ker. hitről (ideszámitva a szákramentumokat is) és ker. erkölcsről szóló részre, a Hiszekegy. . ., Tíz parancs és Miatyánk alapján. A história, mint olyan, teljesen mellőzve van benne.

A Schwarz Károly „Grundriss der christlichen Lehre”-je a *Bevezetés* után, mely: A) *A vallásról* és annak nemeiről, B) *A kijelentésről* és annak okmányairól; 4 főrészben az *Isten országa* principiuma alapján szól:

- I. Fő rész: Az Isten országa uráról — Istenről.
- II. Az polgáráról — az emberről.
- III. Az alapítójáról — J. Kr.-ről.
- IV. „ Az megvalósulásáról — egyházzal.

I. Fő rész: *Isten létele, lényege, tulajdonságai; munkássága: teremtő, kormányzó, törvényadó* (10 parancs és magyarázata).

II. Fő rész: Az ember méltósága, rendeltetése, természete, esete: a *bűn* lényege, alapja. nemei, következményei.

III. Fő rész: *Jézus Kr. Előkészítés: a törvény és próféták*, Ker. János s a zsidó állapotok által. *Betöltés: J. Kr. által*, kinek lényege, méltósága, nevei, *élete és evangéliuma* (részletesen a hegyi beszéd és parabolák alapján).

IV. Fő rész: *Az egyház: A) Szentlélek működése az egyénben és a gyülekezetben: ima, igehirdetés, szakramentumok által. A vég tökéletesség. Az egyház rövid története* (3 oldalon).

Mig a N. P.-féle tisztán historiai methodusu, a többi — a Schwarzét kivéve — tiszta dogmatikus, a Schwarzé egyesíti a kettőt a dogmatikai túlsúlyával, mert históriát csak a Jézus életében ad s a ker. egyh. története is inkább csak függelék.

Ez összehasonlításból az tűnik ki, hogy a legkiválóbb káték vagy tisztán *dogmatikusok*, mint a Lutheré, Kálviné, Heidelbergi Káté, vagy túlnyomóan *historiai* methodusnak, mint a mi Nagy Péter-félenk, vagy a kettőt egyesíteni törekvők, mint *dogmatico-historiai* rendszerével a Schwarzé.

Az első legalkalmasabb egyéni és személyes hittudat létrehozására, de nincs meg a kapcsolata a

megelőző vallástanítási anyaggal, könnyen szárazzá és nehezen tanulhatóvá válik — mint a róm. kath. katekhizálás példája mutatja — s kevésbé öntudatos vallástanító kezében az emlékeztető tanítással sokszor ép' azt a célt hiúsítja meg, melynek pedig főként szolgálni legalkalmasabbnak mutatkozik.

A második módszernek előnye, hogy kapcsolatban van a megelőző „szenttörténeti” oktatással, azon épül fel, a gyermekek által legkönnyebben tanulható s főként a Jézus Krisztus személyében a historia által és ennek formájában vallásos érzés és érzület ébresztésére alkalmas, de könnyen abba a hibába esik, hogy egyszerűen a szenttörténetek recapitulációjává lesz s a közbeszúrt esetleges hittani és erkölcsi kérdések tárgyalása nem domborodván ki eléggé — lévén a vezető fonál a história — inkább csak ismereteket gyarapít, de hittudatot fejteni nehezebben tud. Legszerencsésebb volna a két methodusnak olyan egyeztetése, amint az a Schwarz Grundrissében megkísértve van, ahol a história és különösen az új-szövetségi anyag (hegyi beszéd, parabolák stb.) a dogmatikai cél szolgálatába szegődnek s a hittudatba gyökereztetendő igazságnak mintegy szemléltetésére szolgálnak, vagy annak klasszikus kifejezései gyanánt, mint biblia-helyek alkalmaztatnak. *Hazai viszonyainkhoz és szükségseinkhez mértén legszerencsésebbnek tartanám egy ily methodusu egészen új munka készítettését. Mert az átdolgozásra kijelölt Nagy Péter-féle annyira majdnem tökéletes példánya a tisztán historiai methodusu kátékknak, hogy e jellege változása vagy nagyobb mérvű mérséklése nélkül, csak a már benne levő dogmatikai vonatkozásu helyek élesebb és precízebb kidomborítása s egy pár ily fontos kérdés beszúrása képezheti csak az átdolgozás anyagát, nó meg egyes, kevésbé fontos historiai kérdés mellőzése. Ez pedig javít valamit, de nem egészen.*

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Gyakorlati papi lexikon.

II. kötet: Debreczeni Lelkészi Tár. Szerkesztette S. Szabó József felavatott lelkész, debreczeni kollegiumi tanár. *Ára költve 10 korona.* Debreczen, 1904. Kiadja: *Telugli K. Lajos* utóda: *Eperjessy István* könyvkiadóhivatala.

Ismeretes olvasóink előtt lapunk álláspontja a kész-predikációs kötetekre nézve. Azt az álláspontot képviseljük, hogy a jó papnak lehetetlenség a más szájából táplálkozni; hogy egy teljesen kidolgozott predikációt, ha az legteljesebb mértékben egy gyülekezethez alkalmazott — s ebben van jósága! — más gyülekezetben — az alkalmazottság mértékének súlyos leszállítás nélkül — elmondani nem lehet. Ennélfogva mindazon predikációs kötetek, a melyek *betanulásra* szánt kidolgozott beszédeket tartalmaznak: vallási és egyházi életünkre nézve nagyon kétértékűek. Magolásra, majmolásra, dikciózásra szoktatják, felületességre nevelik a gyenge papi egyéniségeket. Jó papi nemzedék kezébe — felfogásom szerint — csak kétféle predikációs kötetek valók. Kidolgozott predikációk formájában csak a *mesterek remekai*. Ezek sem azért, hogy betanulják, hanem azért, hogy *tanulmányozzák*. Hogy tanuljanak belőlük felfogást, exegézist, elmélkedést, methodust, nagy és mély vallásos igazságok népies tárgyalásának módját és formáját s az egészről azt, hogy miként kell felhasználni a kathedrát népünk kegyességének cél tudatos és tervszerű építésére, kialakítására, fejlesztésére, öntudatosá tételére. Hogy tanuljanak azokból nem szónoki figurákat, csengő-bongó frázisokat,

hanem evangéliumi paedagogiát. A másfajta predikációs kötetek közül csak azokat tartom értékeseknek, a melyek praedikáció-vázlatokat tartalmaznak. Ezek is tanulmányi alapok, útmutatások, gondolkozásra serkentők; a textus exegézisét, az elmélkedést, a gondolatmenetet mutatják, de a kidolgozást, az illusztrálást, az alkalmazást annak tartják fenn, aki használni fogja, hogy a predikátor személyisége és a gyülekezet viszonyai kellőleg érvényesüljenek. A mások által irt predikációk olyan, mint az „uraságtól levetett ruhák“, hol a karja, hol a dereka hosszú vagy rövid, hol szűk vagy bő az új tulajdonosra.

Am szomoruan állapíthatjuk meg, hogy az ily kötetek nálunk valóságos papi közszükséget képeznek. Mert a míg a legértékesebb theol. munkák kiadását a közönség s főleg a papság pártolásának hiánya miatt alig-alig lehet eszközölni: a predikációs kötetek úgy látszik nem a legrosszabb üzletek, mert egymásra jelennek meg. Ha vevő akad, hogyné akadna kiadó. S ezzel a kiadókat épen nem itéljük el. Az ő hivatásuk az életszükséglet kielégítése.

Elvi álláspontunk mellett is el kell ismernünk, hogy a „Debreczeni Lelkesi Tár“ e második kötete is arról tesz bizonyosságot, — mint az első annak idején, — hogy nem tuczatalkotást nyújt a gyakorlati szükség kielégítésére. Ebben egyfelől a kiadó-czég áldozatkészsége, másfelől a szerkesztő nemes ambíciója jut kifejezésre. Mert az bizonyos, hogy széles e hazában ily munkára vallásos érzésének mélységénél, nemes izlésénél, egyházáért való lelkesedésénél s nemes ambíciójánál fogva alkalmasabb embert alig lehetne kapni, mint S. Szabó József. Az ő neve már előre a siker garanciája. Ő fáradhatatlan a lelkesítésben, kapacitálásban, a kiváló erők felkutatásában és munkába állításában; a mit ad tehát, a legjobb erőktől adja s a legjobbat adja, mit egyáltalán a viszonyok közt adni lehet.

Bizonyosságát szolgáltatja ennek a „Debreczeni Lelkesi Tár“ e II. kötete is, a mint alább kimutatandjuk.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kitüntetés. Zsilinszky Mihályt, a Luther-társaság elnökét, a vallás- és közoktatásügy ez időszerinti államtitkárát Ő Felsége a valóságos belső titkos tanácsosi címmel tüntette ki. Kétségtelen, hogy személyében a becsületes munkát, a tiszta jellemet tüntette ki a királyi kegyelem, kitüntetés azonban protestáns egyházainknak is dicséretre válik. Zsilinszky egyszerű sorból szorgalma, jelleme révén emelkedett fel az oromra. A kultuszminiszterium, élén Berzeviczy Albert miniszterrel szombaton, 25-én üdvözölte Zsilinszkyt, a kitől a haza és egyház még sokat várhat.

Theologusok az irodalomért. Lapunk mult számában megemlékeztünk arról az örvendetes jelenségről, hogy kolozsvári theol. fakultásunkról 67 növendék 68 példányban rendelte meg *Rauwenhof—Bartha Dezső*: „A protestantizmus története“ cz. munkát. Am nemcsak a kolozsvári theol. fakultás ifjúsága jár elől szép példával a fentebbi munka támogatását illetőleg, de a *pozsonyi ág. ev. theologia ifjúsága* is szép tanujelét adta a napokban nemes gondolkodásának. Ugyanis lapunk szerkesztőjét az *Ev. Theol. Otthona Pozsonyból*, Kovács Sándor th. tanár utján levélben kereste meg, melyben a többek között a következők foglaltatnak: „Tisztelettel értesítjük, hogy Rauwenhof munkájából a multkor öt példányt rendeltünk meg. De mivel arról értesültünk, hogy a munka megjelenése még nincs biztosítva, hogy a nagyjelentőségű mű közzétételét lehetőleg elősegítsük: újabb 10 példányt jegyeztetünk részünkre s igérjük, hogy a munka terjesztésében a megjelenés után is — tehetségünk szerint — részt veszünk.“ E pár sor minden magyarázat nélkül

is bizonyítja azt a meleg érdeklődést, melyet egy ev. theologia ifjúsága tanúsít a munka iránt. Kiváncsiak vagyunk, hogy debreczeni, pataki, pesti ref. theol. akadémiáink ifjúsága felfogja-e karolni ilyen melegen e kiváló mű kiadását. Reméljük és elvárjuk!

Dr. Bartha Bélát, a debreczeni ev. ref. jogakadémia egyik derék tanárát a kultuszminiszter a selmeczbányai bányászati főiskolához nevezte ki r. tanárrá. Amidőn őszinte örömmel fejezzük ki a derék tanárt ért kitüntetés fölött, borongó sejtelemmel nézzük felekezeti főiskoláink jövődjét: milyen lesz az, ha akik diszt és fényt kölcsönözhetnek neki, egymásután hagyják itt katedrájukat.

A székelyudvarhelyi ref. egyházközség egy éve. E hó 19-én a székelyudvarhelyi ev. ref. egyház kebléi tanácsa és képviselőtestülete látogatott ülést tartott a ref. leányiskola helyiségében. Több fontos dolog volt napirenden, melyek közül különösen kiemeljük Vajda Ferencz ref. papnak az egyházközség minden irányu ügyét-dólgát felöllelő kimerítő papi jelentését. Örömmel győződött meg e jelentésből az egyházi képviselőtestület, hogy az egyházban, a szorgalmas és buzgó lelkipásztor vezetése alatt a béke és szeretet jegyében minden arányban szép eredmények érhetőek el. A szokásos és törvényekben előirt teendő pontos végrehajtása mellett, az egyház társadalmi munkálkodását említjük meg, melynek az érdeklődők mindannyiszor tanúi voltak, hogy azok, t. i. protestáns estélyek mily szépen sikerültek minden alkalommal, az egyház fejének buzgó vezetése mellett. Jóleső megnyugvással halljuk, hogy az egyház a többi felekezetekkel a legszebb békében és egyetértésben van, a mit kiválóan fontos hazafiai kötelességnek is tartunk, munkálni a mi javunkat a nélkül, hogy másoknak azzal legkevésbé is ártanánk, vagy őket sértenők. Iskolákban az oktatás s a vallásitanításnak az egész városban való dicséretre méltó felkarolása, az egyház javainak kezeléséről s minden egyéb ügyéről szóló jelentést szintén megnyugvással vették tudomásul a jelen voltak. E kimerítő jelentésért, de különösen azon fáradhatatlan buzgalomért, melylyel Vajda Ferencz az egyház ügyeit vezeti, a képviselőtestület jegyzőkönyvileg adott elismerésének és köszönetének kifejezést.

A debreczeni egyetem érdekében a debreczeni főiskola ifjúsága, tanárai vezetése alatt, f. hó 19-én Hódmezővásárhelyre rándult ki, ahol a városi és az egyházi előljáróság vendégszerető fogadása után fényesen sikerült „egyetemi hangversenyt“ rendezett. Délelőtt a templomokban Csiky Lajos theol. tanár és a theologos ifjak látták el az istentiszteletet; istentisztelet után pedig alkalmi beszéd és a főiskolai énekharmonia közreműködése mellett a Kosuth-szobrot koszorúzták meg. A délután megtartott hangversenyen, a melyen Hódmezővásárhely egész intelligenciája részt vett, dr. Ferenczy Gyula akadémiai tanár tartott felolvasást a debreczeni egyetemről; a program többi pontjait pedig szavalatok, zeneszámok és a főiskolai énekharmonia szép énekei töltötték ki.

Köszönet. Nagys. Vékonny Ferencz kir. tanácsos. dési egyházközségi főgondnok ur és neje sz. *Brust* Vilma urhölgy 1000 kor. alapítványt tettek kollegiumunknál, néhai unokaöccsük, Vékonny Ferencz kollegiumunk volt VIII. g. o. növendéke emlékezetére. A kegyes alapítvány a legnemesebb keresztényi erényből, a szeretetből fakadt, azon szeretetből, a mely vesztésében és fájdalomban is hű marad önmagához s jöttetekben keres enyhítő vigasztalást sajtó sebére. Kíváncsi Istentől, hogy alapítók, jöttetük jutalmául földalálják, bár csak részben is az enyhítő vigasztalást a sajtó fájdalomra, melyet a család jövődjéreménye, egyetlen fiúsarja elvesztése fölött éreznek. Fogadják a kegyes alapítványtevők ez uton is az előljáróság hálás köszönetét a tett jótékony alapítványért. Szászvároson, 1905. február 27. Simon Ferencz Kun-koll. igazgató.

Nyilvános nyugtázás és hálás köszönet. A kalotaszentkirály—zentelki ev. ref. társegyház templomának javítására a következő adományok tettek: Nmltsgróf Bánffy György kir. főajtónállómester úr ökegyelmessége az egész templomot újabb padimentomoztatta, mely munkálatok értéke 200 K. Kalotaszentkirály polg. község adománya 75 K. Zentelke polg. község adománya 75 K. Dr. Dávidovits Sándor b.-hunyadi ügyvéd ur adománya 100 K. gyűjtése 20 K. Az egyh. tagok önkényes adománya 110 K. Jósza Gyula incseli földbirtokos úr 10,000 drb. zsindelet adott, ért. 50 K. A „Kalotaszegi Takarékpénztár“ adománya 40 K. A „Bánffy-hunyadi Önszegélyző Egylet“ adománya 30 K. A „Kalotaszegi Erdőipar Részvénytársaság“

ság* adománya 50 K. Az egyháztalok által végzett szorg. munkálatok értéke 180 K. A szorg. munkálatok értéke s adományok összege 930 kor. Ez adományok önmaguk beszélnek a szívek érzelmeiről; mi csak hálás köszönetet mondhatunk érte s kérjük a kegyelem istenét, hogy a nemes szívek ily érzelmeit tartsa meg, áldja meg. A kalotaszéki királyi és zentelki ev. ref. egyházak presbiteriumai s ezek nevében: Kovács József, ref. lelkész.

Nyilvános nyugtázás. A *strezakerczisór* ev. ref. egyház imaháza építésére Fogarason adakoztak:

(Folytatás.) S. Gy. 30 f. Neum 20 f. N. N. 70 f. Kósa Mihály 20 f. N. N. 20 f. Hartum 40 f. N. N. 40 P. 20 f. M. 30 f. Szabó Károly intéző 2 kor. M. Székely János, Nagy Gerő 1—1 kor. O. O. 10 f. Kovács L. 20 f. Eddig hivatalosan össze-számálva begyűlt helybehagyva (százhetvenöt) 175 kor. 26 fill. — A megyében: Nikulice 40 f. Joan 40 f. Poporad Demeter, József Gábor, Bayer, Tordai Emma, Székely Lajos 1—1 kor. Guja József 40 f. Doroffe 30 f. Joan Scoroech 2 kor. Fedár Jánosné áll, tag, 1 kor. Viktor Vulkán g. k. l. 50 f. József Lórencz 20 f. Emil Buday 20 f. Pap 10 f. Údriste Adrián 1 kor. Tifon Dávid 60 f. töb 40 f. Pap Sándor 1 kor. Nikola Lubin 60 f. Baróti Sándor 1 kor. Dávid István 10 f. Gyurka János 40 f. több izraelita 40 f. H. Vaszi 20 f. George 10 f. Urdeszné 1 kor. Kiskoru izrael 40 f. M. Lajos 1 kor. több izraelita 20 f. Piriti 40 f. S. Körei 40 f. S. D. lelkész 20 f. Ujsi Bar, Róth Johan Sárkány, Rudolf König 60—60 f. K. Enig, Miriga Jákob irnok, Johan Gross, Martin Lich, Johan Fonch 30—20 f. N. 10 f. Borza Gábor 20 f. N. N. 40 f. Johan Ongert 20 f. Carl Johan 20 f. A. Rednerk 80 f. Dokan 20 f. Danbam 20 f. Grof 10 f. Gothard N. 60 f. Sente János csendő, Johan Gris, Ridka Fergely, Armin Stoffis 20—20 f. Mart Cerbe 40 f. Kram 20 f. Hevar 40 f. Krepon 20 f. Bandoz Ferenczné 40 f. Farkas 10 f. Anna Karl, Cross Georg nb., Gosta Kluss, Dobolyi Gyula, Fridrich Lühle, Midin L., Péter Vagner, Johan Sönberger 20—20 f. Farkas Márton 20 f. Mihel Turf 10 f. Midael 10 f. Johan Gros 20 f. N. N. 20 f. Bodnár Elek 20 f. Katharina Rina 10 f. Lörincz K. 20 f. Futató József 20 f. Taks Anna 10 f. Sohneli 1 kor. Schmidt 15 f. Nikely K. 40 f. L. Krok 20 f. Georg Kriza 10 f. Fisneier 10 f. Gross 20 f. Mihael L., N. N., Schneider György 20—20 f. Fogarasi Márton Johan Róth 10 f. Kloss 20 f. Michael Pál Martin Lukács 8 f. Gross Sofia 5 f. Fogel S. 5 f. M. Kun 20 f. Johan M, 10 f. Mária M. 20 f. Martin S. 6 f. Johan Gross 20 f. Johan Orestel 20 f. Ambrus András 10 f. Jancsó György 20 f. N. N. 20 f. Gref Georg 10 f. X. X., Roll Koll, Mikhael Klos 20—20 f. Johan Trich, Marton T., Georg Hard, Fogarasi 10—10 f. Johan Soh 20 f. Olmorer Henrik 10 f. Martin Grohs 20 f. Johan Henrich 20 f. Henrich Németi, Mihál Birr. Binder Márton, Georg L., Georg Gref, Martin S. 10—10 f. Anka Liebe 5 f. Roll 20 f. Abel Joh 10 f. Kaus Ferencz 20 f. Erősh 1 kor. Nekuláni L. 10 f. Simion Coko 40 f. József Vlád 10 f. Vasiliki 30 f. Georg Vlad, Simion Covirh 20—20 f. Mateusz Majer 20 f. Bora István 30 f. Schmidt 20 f. N. N. meg N. N. 1 kor. 40 f. L. Man Skorej 40 f. N. N. 10 f. V. Kard 20 f. Joan Mandelg k. l. 20 f. Dioni S. 40 f. Szelezi 20 f. Skorobec 20 f. Állomás 40 f. A. Gronfeld és N. N. 50 f. Csendőrség 1 kor. N. N. s rőbben 1 kor. 10 f. J. Hárhoj 40 f. Dumitru 50 f. Froncz és Marimestet 60 f. Francz Fux 40 f. Georg Stanist 40 f. Silea meg N. N. 30 f. Varró Sándor 30 f. Kodrea György 20 f. I. Popa és Constau 60 f. Töhben N. N. 1 kor. 36 Nyegrucz Aurél 40 f. Bogdán ref. l. 1 kor. Szabó és Valeczky 70 f. Kerekes s Turier 80 f. Georg Tel. Stori 60 f. Nánási Gyula s József 2 kor. Sz. A. 20 f. N. N. 40 f. Korporai Szabó és Gyulay 70 f. Péchy János 2 kor. Simeon Puskás 2 kor. Conza János, Condit Kopiten, Bardóczi Tamás 1—1 kor. Stefan Csis-más 50 f. N. N. N. N. s több 1 kor. 30 f. N. N. N. N. több 2 kor. 68 f. Az utóbbi gyűjtés összege egyes községekből készpénzben 56 kor. 28 fillér. Azon megjegyzéssel, hogy sok név ismeretlen, az összeg azonban hiánytalanul van írva s takarékpénztárban kamatoz. A községekben, jobbrészt más nemzetiségektől gyűlt még gabona, pénzétéve 41 kor. 40 fill. A régebbi összeggel összesen 271 kor. 94 fill. Fogadják a nemes szívű adakozók, különösen a fogarasi ev. ref. egyház-község hálás köszönetüket, midőn ez exponált helyen élő, kevés hívőinket hön óhajtott célja kivitelében célhoz jut-tatták!

HIVATALOS RÉSZ.

892—1905. sz.

KÖRRENDELET

valamennyi ev. ref. egyházközség presbiteriumához, az ev. lelkészi és esperesi hivatalokhoz az *összes lelkészi és tanítói, illetve énekvezéri stb. javadalmaknak az évi költségelőirányzatok és számadásokba leendő felvétele iránt.*

A lelkészi és tanítói javadalmaknak 1600, illetve 800 koronára való kiegészítése országos törvények által bizto-

sítva lévén, egyuttal azokban szabályozva vannak azon feltételek is, melyek ezen összegek kiszámításánál fuvar-dij, adó stb. czimen a kiegészítésben részesülők javára beszámítandók. E tekintetben a kiegészített lelkészi javadalmak megállapítása alkalmából, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által minden egyes lelkészi állásra nézve egy a javadalmak értéke, valamint az abból leszámítandó összegek egyenként is külön-külön ki lettek tüntetve.

A lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló 1898. évi XIV. t.-cz. 13. §-ának 2-ik bekezdése, a jövedelem eltitkolása miatt, súlyos büntetés alkalmazását mondja ki a hibás lelkészre, hasonlóan súlyos bírságot állapít meg a bevalias helyességéért felelős hatóságokkal szemben is.

Egyfelől tehát az esperesi hivatalokra, másfelől pedig reánk háruló ezen felelősség elviselésének okából, ezen kívül pedig azért, hogy a már több ízben előfordult jövedelemcsökkenés pótlása iránt beadott kérelmek kellőleg indokolhatók és igazolhatók legyenek s végül pedig azért is, hogy a napirenden levő és az egyháztalokot terhelő súlyos egyházi adózás enyhítésére kilátásba helyezett állami segély igénybevétele lehetővé tétessék, igazgatótanácsunk mai napon tartott ülésében elrendelte, hogy az egyháztalokot terhelő, akár pénzben, akár pedig terményben vagy bármi néven nevezett szolgáltatásban teljesítendő adózás értéke egy az évi költségvetésekbe, valamint a számadásba felvéteessék és abban a szerint, amint azok lelkészi, tanítói vagy más javadalmakat képeznek, évről-évre állandóan elszámoltassanak.

Ennek eszközlése céljából elrendeli igazgatótanácsunk, hogy a költségvetések összeállítását megelőzőleg, mindazon eh. községi tagok, akik fennálló törvényeink és szabályaink értelmében az egyházi terhek hordozására kötelezve vannak, évről-évre pontosan összeírassanak s az ezek által fizetendő mindennemű járandóság azok minőségének megfelelő mennyiségben, külön rovatokba foglalva, névszerint feltüntessenek, megjelölve minden rovat fejezetében azoknak egységárát is s végül az utolsó rovatban az egyes egyháztalokot terhelő minden járandóságnak egyénekenkénti pénzértéke kitüntetessék. Ezen értékek összegének meghatározására nézve azon egységárak veendő alapol, melyek a fizeteskiegészítés megállapítása alkalmával, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által annak idején elfogadtattak.

Az így összeállított kivetési lajstrom pénzérték összegének eredménye, a költségvetések fedezeti részének IV. 7-ik tétele alá bevezetendő. A lelkészi vagy tanítói használatba adott földek (canonica portio) díjlevél szerinti értéke, a költségelőirányzat fedezeti részének I. 9. tétele alá bevezetendő. Magtár, bortár stb. jövedelméből vagy a kepevaltsági tőkék jövedelméből járó papi stb. fizetés szintén külön összegben, a költségvetés III. 5. illetve 6. tétele alatt irányzandó elő. Végül pedig a lelkészi vagy tanítói fizetés kiegészítésére utalványozott államsegély összege — a szövegben annak jelzésével, hogy mennyi abból a lelkészt és mennyi a tanítót illető összeg — a Fedezet V. 1. tétele alá vezetendő be.

Az így fedezetül szolgáló összes jövedelmek aztán aszerint, amint azok papi, tanítói, harangozói stb. javadalmat képeznek, a költségvetés szükségleti részének 1. 2. 3. tételei alatt, a díjlevelekben kitüntetett stóla leszámítása, de az említett útköltségátalány, adó, gyámintézeti illeték stb. hozzáadása után, teljes értékben előirányzandók.

Az így előirányzott javadalmak, aszerint, amint azok befolytak és a jogosultaknak kiszolgáltattak, a számadás bevételi, illetve kiadási részében elszámolandók és a jogosult lelkész, tanító stb. által elismervényben igazolandók. Hasonlóan igazolvány szolgáltatandó ki a fizetésre kötelezett egyháztalok részére, az általuk teljesített befizetésekéről.

Arra való tekintetből, hogy a javadalom élvezésére jogosított egyházi hivatalnokok és alkalmazottak s hiveik közt előfordulható viszályok kikerültessenek, az egyház-község tagjai által fizetendő mindennemű pénz, vagy termény átvételére és a jogosultaknak leendő kiszolgáltatására a presbiterium kebeléből kiküldendő ellenőrző tag jelenlétében és ellenjegyzése mellett, kizárólag az egyház-község számadó gondnokát jelentjük ki illetékesnek. Ezeknek állván köteletségében, hogy az átvételt a fizetőkkel szemben nyugtázzák, valamint az is, hogy a beszolgáltatandó termények minősége és a kivetett mennyiségnek megfelelő

kimérése tekintetében, felelősségükből folyólag intézkedjenek.

Hogy a beszolgáltatott terményeknek a jogosultak részére leendő külön átadásával kapcsolatosan felmerülhet károsodás és idővesztés elkerültesse, a fizetések teljesítésére kitűzött helyen és időben a javalom élvezésére jogosított egyházi hivatalnokok, — vagy személyes megbízottjaik, — szintén jelen lenni kötelezve s általuk jelölendő ki azon hely is, hová az őket illető termények a fizetők által lerakandók.

Az egyházi adó fizetésére kötelezettek nyilvántartására minden egyházközségben külön főkönyv vezetendő s azok nevének és az általuk fizetendő minden egyházi terheknek rovatokba foglalandó kitüntetésére, valamint a fizetések teljesítésének feljegyzésére, két egymással szemben álló lap nyitandó. Ennek megfelelő alakban kiállítandó adózási könyvecske adandó ki egyenként, a fizetésre kötelezett egyháztagok részére is, melyben azok részére ugy az általuk fizetendő járulékok neve, valamint azok egyenkénti és összesített értéke kitüntető s a teljesített fizetés ugyanoly részletezéssel, a gondnok által elismerendő.

Az adófizetők főkönyve a presbiterium által évenként, a költségelírászat összeállítását megelőző összeírás alapján pontosan kiigazítandó.

Ily alapon az esetleges jövedlemcsökkenés, pontosan kimutatható lévén, a fizetést kiegészítő államsegély kiigazításának szükségessége is könnyen igazolható s a felelőség szintén elviselehető.

Amennyiben az egyes vidékek viszonyaihoz mérten megállapított termények neve és mértékegysége egyházmegyék szerint egyesítve ide bejelentetik, az egyházi adózási nyilvántartása és nyugtázására szolgáló nyomtatványok itt elkészíttetni és az egyházközségeknek rendelkezésére bocsátatni fognak.

Felhívjuk az egyházközségek presbyteriumait, hogy a folyó évben az egyháztagok által fizetendő járandóságok megállapítása céljából, az előjegyzett összeírást a fizetésre kötelezettek nevének, az azok által fizetendő járandóságok nemének és mennyiségének kitüntetésével s az állami fizetékiegészítés alkalmával megállapított egyenkénti értékének jelzésével, két példányban állítsák össze s annak egyik példányát a költségvetéshez csatolva, másik példányát pedig az előírt módon kiállítandó folyó évi költségelírászatjal együtt f. évi márcz. végéig igazgatótanácsunkhoz leendő juttatás végett az esperesi hivatalokhoz terjesszék be. A Nagytiszteletű Esperesi Urak pedig sziveskedjenek azokat együttesen, folyó évi április hó 15-ig ide felterjeszteni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

Sz. 232—1905.

Lelkészek és segédlelkészek figyelmébe.

Az amerikai magyar ev. ref. Egyházmegye kebelében ujonnan szervezett Alphai (new-jersey) gyülekezet lelkészi állomásra pályázat hirdettetik. Ezen állomással megfelelő lakáson, stólán és némi perselypénzen kívül a gyülekezet által fizetendő évi 240 dollár fizetés van összekötve a dunamelléki Egyházkerület utján kiszolgáltató évi 450 dollárral, 1907. július 1-ig 690 dollárra egészítették ki. A kiküldött lelkész 800 korona útipénzben részesül. A pályázni kívánók kérvényeiket okmányokkal felszerelten, 1905. márczius 25-ig a dunamelléki Egyházkerület püspöki hivatalához, Kunszentmiklósról küldjék.

Kunszentmiklós, 1905. febr. 24.

Baksay Sándor, püspök.

36—1905. előlj. sz.

PÁLYÁZAT

rendes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium államilag segélyezett főgimnáziumánál pályázat hirdettetik egy tanári tanszékre, melyet a legközelebbiről tartandó egyházkerületi közgyűlés választás által fog betölteni.

A tanszékre a magyar- s latinnyelv és irodalomból képesített pályázók folyamodhatnak.

A tanszék javadalma évi 2400 K. fizetés havi előleges részletekben és szállás természetben, vagy 600 K. lakásbér évnegyedes előleges részletekben, továbbá öt izben 200—200 K. ötödéves korpótlék és idősbégi sorrendben való előléptetés a 2600, 2800, 3200 és 3600 K.-ás fizetési fokozatokba.

Az ötödéves korpótlék megállapításánál a hazai más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek 10 év keretén belül beszámíttatnak.

Megválasztottnak a 3-ik rendes tanári szolgálati év betöltéséig a 2400 K.-ás fizetési fokozatban kell maradnia. A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja.

A tanszék, a mennyiben arra más pályázó választatnék meg, mint aki e tanszék mint helyettes betölteni fogja a következő tanév elején foglalandó el.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a kollegiumi előjárósághoz címzett folyamodványaikat a kollegium igazgatóságához 1905. márczius 25-ikéig nyújtásuk be.

Kelt Szászvároson az ev. ref. Kún-kollegium előjáróságának 1905. február 8-ikán tartott gyűléséből.

Balog József,
gondnok.

Nagy Ödön,
jegyző.

PÁLYÁZAT.

A sárospataki református főiskola akadémiai igazgatósága pályázatot nyit az u. n. systematika-theologiai katedrara, amelynek munkakörében a ker. hit-, és erkölcsstannak, meg a dogmatörténetnek előadása, illetőleg az e tudományok körébe vágó specialcollégiumok, vagy szemináriumok adása tartozik. Heti óraszám 10 (tiz). Tanrendszer-változtatás esetén a megválasztott köteles magát alávétetni az esetleges tantárgyváltoztatásoknak.

Pályázhatnak:

I. oly reform. vallású, lelkészi képzettségű egyének, akiknek a nevezett tantárgyakból doktori, illetőleg theol. magántanári képesítettségük van; vagy pedig, akiknek nincsen ugyan ilyen képesítettségük, de tudományos irodalmi munkásságuk által, e tudományokra való képzettségüknek kiválóbb bizonyítékát adták (E. T. 488 §).

II. pályázhatnak oly egyének is, akik ez idő szerint a theol. magántanári minősítés megszerzéséhez, szükséges előfeltételekkel már rendelkeznek.

A teljesen képesített egyén rendes, — a nem teljesen képesített egyén rendkívüli tanárnak választatik.

A) A rendes tanár törzsfizetése: 3400 K. és 600 K. lakáspénz, összesen 4000 korona. A törzsfizetés öt ötödéves korpótlékkal emelkedik. Az első korpótlék 200; a második, harmadik és negyedik 400—400, az ötödik 600 korona. Korpótléokra s az annak megfelelő nyugdíj intézeti jogosságokra csak annak a rendes tanárnak lehet igénye, aki előzőleg már rendes theol. tanárként működött.

B) A rendkívüli tanár fizetése, a rendes tanársághoz megkívántató képesítésnek megszerzéséig 2600 K. és 600 K. lakáspénz; összesen 3200 korona. A képesítés megszerzését három év alatt kell teljesíteni s oklevélnékel bemutatása után, az egyházkerületi közgyűlés által minden pályázat nélkül rendes tanárnak fog állandósíttatni. A rendkívüli tanárnak e minőségben eltöltött éveit, szabályszerű előhaladás és állandósítás esetén mind a korpótléknál, mind a nyugdíj-jogosultságnál beszámíttatják.

A megválasztott rendes tanár a theol. nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagja; a rendkívüli tanár azonban csak rendes tanárrá való megválasztása után lesz az. A megválasztottnak tanári katedráját 1905. évi szept. 1-sején kell elfoglalni s a megválasztott rendes tanárnak 1906. szept. 10-én tudományos székfoglaló-értekezést kell tartania.

Az egyházkerületi közgyűléshez intézendő folyamodványok — keresztlevéllel, orvosi bizonyítvánnyal, életrajzi vázlattal, a képesítés, az eddigi szolgálatot igazoló és minősítő okmányokkal, esetleg az irodalmi munkálkodást feltüntető kimutatással felszerelve, — 1905. évi márczius hó 31-ig adandók be a főiskola akadémiai igazgatóságához Sárospatak, 1905. évi február hó.

Az akadémiai igazgatóság.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendő, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Memento!

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak az 1903. évre vonatkozó jelentésének a mi egyházunkat közelebbről érdeklő mozzanatait lapunk más helyén részletesen ismertetjük. A legfontosabbat: „Az egyházi és hitélet” című fejezetet, illetőleg az abban feltüntetett eredményeket előhozzuk ide a cicero-betűs rovatba, hátha a nagyobb betűk jobban felhívják a figyelmet s többen olvassák el. Szeretnők, ha lángbetűkkel irhatnók, hogy a merre viszi a posta lapunkat, mindenütt felhívja magára a figyelmet, hogy e sorokat elolvassák ott is, hol különben felvágatlanul szoktak egymásra halmozódni lapunk évfolyamai; hogy gyújthatná lánggra a tapló-sziveket is az a szörnyű vészkiáltás, mely e sorokban foglaltatik s a mely azt hirdeti, hogy a magyar ev. ref. egyház kétségbeesztő gyorsasággal halad a pusztulás lejtőjén.

Csak a felekezeten kívülé lettek és ártértek statisztikai eredményeire kell néznünk.

Felekezetenkívülé levés által, az egyházpolitikai törvények életbeléptetése óta 1896—1903. évig terjedő 7 év alatt az ev. ref. egyházból 5,969 egyén vált ki; tehát az egész országban felekezetenkívülé lett egyének (18 393) $\frac{1}{3}$ -át a református egyház adta. A kilépettek második $\frac{1}{3}$ -a a gör. keleti egyházra esik s a harmadik $\frac{1}{3}$ -ad a többi 5 felekezet együttes vesztesége. Az 1903. év folyamán az egész országban történt kilépések számából (1373) még nagyobb rész esik reánk: 530, a mi az összes kilépéseknek már nem $\frac{1}{3}$ -ada, hanem jóval több: 38.6%.

A róm. kath.-ok ez idő alatt csak 3675 egyént vesztek a kilépések által. A veszteség arányának a megállapítása úgy néz ki, hogy míg a róm. kath.-ok az ország népességében elfoglalt arányszámukhoz (48.7%) viszonyítottan a kilépésekben ennek csak $\frac{1}{3}$ -ával (14%) szerepelnek: mi a reformátusok, kik az ország népességének 14.4%-át tesszük, ennek majdnem háromszorosával (38.6%) veszünk részt

a felekezetenkívüliek létszámának emelésében; vagyis a lélekszámaránybeli veszteség nálunk kilencszer nagyobb, mint a katolikusoknál. *Summa summarum: 8 év alatt a szekták tőlünk 6499 egyént vontak el külsőleg is.*

Az áttérések révén az 1903. év folyamán nyert: a r. kath. 1549-et, a gör. kath. 285-öt, az unitárius 121-et; veszített: az ev. ref. 540-et, gör. kel. 559-et, a luth. 399-et, a zsidó 442-öt. A róm. kath., az ev. ref., luth. és zsidóktól szedi nyeresége legnagyobb részét; a gör. kath.-ok pedig a gör. keletiektől; vagy a kath.-mus rohamosan hódít. A ref. egyház 1900-tól kezdve áttérés révén 3016-ot veszített 1903. végéig, amit 1896-ig visszamenőleg kiegészítve, összes veszteségünk áttérések révén az eh. pol. törvények meghozatala óta meghaladja az 5000-et.

E két czímen való veszteségünk 8 év alatt közel 12,000 lélek, ami évi 1500 lelünk elvesztését jelenti.

Vegyük ehhez a reversalisos házasságok, a kivándorlás és egy — gyermekrendszer által a természetes szaporodásban való veszteségeinket s világossá lesz, hogy ha ez így halad, egy félszázad alatt a magyar református egyház megszűnt tényező lenni a magyar közéletben. 1868-tól maig, 37 év alatt a reformátusoknak az ország népessége számarányában elfoglalt helye 24%-ról 14%-ra esett le; akkor az ország lakosságának még $\frac{1}{4}$ -e voltunk, ma alig vagyunk $\frac{1}{7}$ -e. Szinte felényire süllyedtünk ez idő alatt.

E veszteségek okainak pragmatikus kiderítésére most kellő idővel nem rendelkezem, de arra már most reá kell mutatnom, hogy az egyházi terhek súlyos volta, e szomorú veszteség magyarázatául csak igen kevés mértékben szolgál. Mert lám, az 1903. évi 530 kilépés közül csak 85-en léptek ki egyházi adóteher miatt, tehát $\frac{1}{7}$ résznél volt ez az ok; a másik $\frac{6}{7}$ -nél? Ki nem tudja, hogy a szektáknál sokkal nagyobb az adóteher, mint egyházunkban átlagosan? Mélyebben kell tehát keresnünk az okokat!

A sok közül én most csak egyre kívánok rámutatni. Meggyőződésem szerint veszteségünk $\frac{5}{7}$ részének magyarázata ez. *S ez hiveink lelkigondozásának hiánya. Az intéciók által való tömeggondozás helyére a személyi gondozásnak kell lépnie.* Ezt lehetségessé tenni a mostani zsinat egyik legelsőrangú feladata; ezt végrehajtani papságunk kötelessége. A zsinatnak kötelessége gondoskodni arról, hogy maximum minden 200 embernek legyen egy lelkigondozója és hogy ennek a pásztornak a kor kívánalmi szerinti tisztességes, gondtalan megélhetése biztosítva legyen. Ennek a pásztornak azonban egyedüli és legfőbb kötelessége legyen pásztorokdni. És legyen felelős az ő juhaiért. Mindenek felett ugyan az Istennek, de teljes mértékben egyházi hatóságainak is. Aki nem a Szentlélek indításából való pásztor, hanem csak „robotos pakulár“ azt a nyáj mellől kimélet nélkül el kell kergetni. Van elég más munkatér a világon! A megfáradott „jó pásztorok“ nyugalmáról pedig gondoskodni kell s helyükbe új munkások állításáról. Munkásokról — mondom — s nem diplomásokról csupán.

Annak egyszer vége kell hogy legyen, hogy a diploma munka nélkül is, évjáradék-igény alapján tekintessék. Vagy *szabad tudományos intézetek* legyenek theológiánk, ahol mindenki tanulhat, de pappá csak az lehet, aki tudományos készsége mellett papi lelkületéről, papi hivatottságáról papi munkájával tesz bizonyosságot; vagy — ha innen a proletárságot, tulnan a „robotos pakulárságot“ előre el akarjuk háritani — legyenek igazán a szó valódi értelmében vett *papnevelő intézetek*, a hová a felvételt az érettségi bizonyítvány mellett ne „a büntetlen előélet“ negatív kvalifikációja képezze, hanem a lelkesedésben, munkában, papi jellemben jelentkező benső hivatottság.

Addig is pedig, míg a zsinat erről gondoskodnék, remegjen meg lelke e mementótól mindenkinek, ki magát az „Ur szolgájának“ nevezi, gondoljon a felelősségre, a mely alatt áll Istennel szemben s ne politikai ágenskedéssel mentse a hazát, hanem zajtalan, de annál intenzivebb papi munkával, lelki gondozással igyekezzék megtartani a veszendő lelkeket!

Nehányan kik olvassátok e sorokat: legyetek hirdetői, visszhangjai e hazában mindenütt e szomorú, e kétségbeesítő „Memento“-nak!

Nagy Károly.

Egyházközségi szervezet a magyar református egyházban.

(Folyt. és vége.)

A különbséget a *konventi javaslat* vonatkozó része és ezen *munkálat* szövegezése között minden nehézség nélkül könnyen észreveheti az érdeklődő. A zsinati munkálat az „*általános határozatok*“ után

(1—9. §.) a következő fejezetekre oszlik: A) Egyházközség. B) Az egyházközségek beosztása. C) Az egyházközség hatásköre. D) Az egyházközségi választó gyűlés, hatásköre, tagjai. E) Az egyházközségi közgyűlés hatásköre és tagjai. F) A presbyterium hatásköre, tagjai; és a zsinatról szóló szakasz után ismét a Második részben, az első fejezetben felsorolja az egyháztagok illetékességét, jogait és kötelességeit.

E helyett a jelen munkálat a következő szakaszokban foglalja össze az egyházközségi szervezetet: az általános elvi határozatok után következnek: I. *Az egyházközségek*. 1. *A presbyterium szervezete*. 2. *A presbyterium jog- és hatásköre*. 3. *Az egyházközségi közgyűlés szervezete*. 4. *Az egyházközségi közgyűlés hatásköre*.

A konventi javaslatban az egyes részek csak lazán vagy sehogysem függenek és illeszkednek össze; ez a munkálat épen arra fektet súlyt, hogy az egyes szakaszokban és §-okban legyen logikai rend s a részek képezzenek összefüggő orgánikus egészet.

A konventi munkálat a presbyteri és községi gyűléseken kívül beszél még ugyanevezett „*egyházközségi választó gyűlésekről*“ s ennek feladatául tüzi ki a *lelkész, főgondnok* vagy ahol ilyen nincs, az *egyházközségi gondnok*, a *presbyterium* és *képviselői gyűlés* tagjainak a megválasztását.

A javaslat e része merőben elhibázott. Az egész egyházi élet a *gyülekezeti* életben gyökerezik; innen merít erőt és nyer táplálékot. A gyülekezeti élet pedig magán a gyülekezeten és a gyülekezet *lelkipásztorán* fordul meg. Annak van tehát értelme, sőt egészen természetes is, hogy a gyülekezet lelkipásztorát a gyülekezet maga vagyis az egyházközség összes egyházi terhet viselő nő és férfi tagjai választják, de az már aztán a választási jognak oktalán és egészségtelen kiterjedése lenne, ha a gyülekezet nőtagjait a gondnokok, presbyterek és képviselői tagok megválasztásánál is választói joggal ruháznák fel. Ez a munkálat csupán a lelkészválasztást bizza a *gyülekezetre*: ami az egyházi élet többi, jelesen kormányzati részét illeti, itt az egyházközség férfi tagjait itéli hivatottnak úgy a szervezetek megalkotására, valamint a közigazgatási teendők végzésére. Tehát a lelkészválasztáson kívül, a miről egy egészen külön fejezet szól, az összes *egyházközségi* teendők ellátását két testület hatáskörébe foglalja össze: a *presbyterium* és *közgyűlés*, mely utóbbi népesebb gyülekezetekben *képviselő* utján alakul.

E munkálat a közgyűlés tagjainak számát 200-ban állapítja meg; a presbyteriumok tagjai számának maximumát pedig 32-re teszi, szemelött tartván, hogy a presbyterium feladata az igazgatás, a kormányzás. Ha a presbyterium igen népes — a javaslat szerint 200-nál több nem lehet — akkor épen a presbyterium elé tűzött cél van kockára téve. *Kevésbé népes* presbyteriumok és a népesebb gyülekezeteknek több *egyházi körökre* osztása az egészséges gyülekezeti életnek el nem utasítható követelménye. Aki valaha komolyan foglalkozott közigazgatási ügyek intézésével és a hivek lelki gondozását komolyan fogta fel: nohát az olyannak lehetetlen megértenie, hogy *kétszáz* presbyterrel kormányozni miként lehet és 30—40 ezer lelket számláló nagy egyházközséget négy-öt lelkipásztor miként lehet képes ellátni. A jelen munkálat, valamint a konventi javaslat is úgy véli, hogy ahol 5 ezer léleknél több a hivek száma, parokhiális köröket kell alakítani. Hozzá kell tennem ehez azt a megjegyzést, hogy a mely egyházközségben a hivek száma a 3000-et meghaladja, de 5000-en túl nem megy, ott okvetlenül a rendes lelkész mellé még egy *segédlelkészt* kell alkalmazni, valamint gondoskodni arról, hogy az *esperesek* mellett, a kiknek e községüktől gyakran kell eltávolozniok, szintén *segédlelkészek* alkalmaztassanak, akik az esperesnek az esperesi teendők ellátásában is igen jó szolgálatot te-

hetnek, sőt az e. megye területén fekvő azon egyházközségekben, hol lelkész nincsen, lelkészi teendőket végezhetnek. — Aztán hol van a törvényhozói komolyság, midőn az érvényben levő egyházi törvény 24-ben s ezen felül minden ezer lélek után még 2—2-ben állapítja meg a presbyterek számát, most pedig, 10 esztendő múlva, ugrunk egyet s *egész országgyűlésre* akarjuk bízni az egyházközségi kormányzást. Átalán konstatálnunk kell, hogy a konventi javaslat ez a része, mely az egyházközségi szervezetet állapítja meg, megfoghatatlanul alatta marad a meglevő egyházi törvénynek és sok idejébe meg több pénzébe kerül az egyháznak, ha a zsinat ezt a részt összes többféle gyarlóságaitól megakarja szabadítani, mint ahogy másképen tenni nem is lehet. Feltétlen szükséges azért ezt a részt az alkotmányi bizottsághoz visszautasítani s csak azután eresztetni zsinati tárgyalás alá.

Másik gondolat, mely e munkálat íróját vezette, jelesen a presbyteriumok szervezeti formájának megállapításánál, a presbyterialismus természetéből folyó az a felfogás, hogy a presbyteriumnak *csak* a gyülekezet kebeléből és a gyülekezet vagy egyházközség által *választott* tagjai lehetnek. Az egyházközség választja a lelkészt, az egyházközség által fentartott bármiféle iskolák tanítóit és tanárait; ezek tehát a presbyteriumnak elvileg tagjai lehetnek mindannyian; de nem lehetnek tagjai az egyházközségen *kivül* vagy *felül álló* hatóságok által választott tanítók és tanárok, sem ezek *küldöttei*, a mint ezt a konventi javaslat 28. §-a megengedi. Ha a tanár érdeklődik annak az egyházközségnek ügyei iránt és annak tevékenységében élénk részt vesz, a melynek területén működik, akkor egészen biztos lehet benne, hogy az egyházközség bizalma őt a presbyteriumba viszi; de a tanár név nem lehet jogczim arra, hogy a törvényhozás hivatalból jelöljön ki helyet számukra a presbyteriumokban, vagy jogot adjon arra, hogy saját *küldötteik* által vegyenek részt azon ügyek intézésében, a melyekhez tulajdonképen csak annyi hozzászólási joguk lehet, mint bármelyik más gyülekezeti tagnak.

Az összes egyházszerkezeti kérdések között egy sincs, a mely több megfontolást és annyi körültekintést kívánna, mint a *lelkészválasztás kérdése*. Fájdalom, a kérdés helyes megoldását szokatlanul megnehezíti az a körülmény, hogy ebben a tekintetben anyaszent-egyházunk tagjai, úgy a lelkészek, mint a világiak felfogása sok irányban ágazik szét. Vannak, akik a választással szemben, legalább időnként, a kinevezésnek adnak előnyt és ismét vannak, kik a szélsőségben járva az *abszolút szabad választás* hívei, azaz, úgy vélekednek, hogy a papi szigorlatokat letett ifjak, tekintet nélkül arra, hogy mily *képességekkel* és milyen *képzettséggel*, milyen külső és belső *kvalifikációkkal* bírnak, csak azért, mert az akadémia falai közt négy évet töltöttek el, immár bármelyik egyházközségben mint lekipásztorok úgy annak szellemi, mint anyagi ügyeit vezessék és egy egész gyülekezet lelki gondozását magukra vegyék. Az első nézet hívei feledik, hogy a lelkészek kinevezése merőben ellenkezik azon viszonytól, mely gyülekezetet és lekipásztort egymáshoz fűz. A második nézet apostolai feledik, hogy a theologiai ismeretek nagyterjedelmű mezejében sokszor mily végtelenül kevés az, amit egy 22 éves fiatal theologus magával az akadémia falai közül kihoz. De lenne bár mennyi is, hol van a *tapasztalat*, hol a *vezetésbeli ügyesség*, a *kialakult jellem*, az okos és bölcs *lekipásztor*, aki híveit mindig kies mezőkön tudja legeltetni?

A törvényhozónak elvek és princípiumok szabnak irányt, de az élet realis következményeivel is kénytelen leszámolni; aki ezt nem cselekszi, könnyen tévedésbe esik. Helyeslem, ha a konventi ja-

vaslat a lelkészjelölteket és lelkészeket a theologiai fakultáson nyert érdemjegyei és a lelkészi szolgálat terén eltöltött éveik száma szerint minősíti és megszabja, hogy melyik milyen osztályu egyházközségbe pályázhatnak és választható. Egymagára azonban ezen korlátozást sem tartom elégségesnek.

Érvényben levő egyházi törvényeink egyik nagy hiánya, hogy a lelkészi választástól a *próbaszónoklatot* kitörölte. Csaknem lehetetlennek tartom, hogy az egyházközség hívei — ha nincs próbaszónoklat — teljes megnyugvással választhassák meg lekipásztorukat olyan pályázók közül, akiket talán soha sem láttak, sőt akiknek hírét sem hallották. Az ilyen vak-tában menő választásnál csakugyan többet ér a kinevezés. Igen jellemző az ilyen választásra egyik székely egyházközség eljárása, ahol abban állapodtak meg, hogy a pályázók nevét rakják be egy fazékba s akinek nevét kihuzzák, az legyen a lelkész. Úgy történt.

Ámde ugyan abba az egyházközségbe — amint példa van reá elég — sokszor 15—20-an is pályáznak s ha mindenik próbaszónoklatot tart, a választással együtt járó izgalmak igen sokáig s tán épen az egyház kárára fogják nyugtalanságban tartani a kedélyeket. Meg aztán a sok pályázó közt akadhatnak olyanok is, akik belső kvalifikációjuknál fogva épen ebben a gyülekezetben nem válnának be. Okvetetlenül szükséges tehát, hogy a presbyterium — aki az egyházközség összes nem csak *vagyon*i, de *szellemi* ügyeinek is gondozására van hiva — az esperes elnöklete alatt a folyamodványokat átvizsgálja és a folyamodók közül a leginkább alkalmasokat két vagy legfőbbötöt folyamadó személyében kijelölje, akik aztán próbaszónoklat tartására az egyházközségben megjelenvén, a gyülekezet minden tagjának alkalma nyílik, hogy akiket saját szemével látott és a saját füleivel hallott, azok közül saját legjobb meggyőződése szerint válaszssa meg azt, akinek tudásától, buzgóságától, ügyességétől, a hivekkel való bánásmódjától, példaadásától függ, hogy az egyházközség tagjaiból, mint élő kövekből épüljön meg a hitnek temploma.

A gyülekezeti élet békéjét, zavartalan tevékenységét az egyház legtöbb érdekének tartom és ahol ezt a békét, ezt a zavartalan tevékenységet maga a lelkész egyénisége és tevékenysége vagy inkább tétlensége zavarja meg: ott a betegség orvoslására egyetlen gyógyszert tartok alkalmasnak csupán: a *lekipásztor eltávolítását*. A kik a lelkek gondozására és vezetésére vállalkoznak: ne feledjék mérlegelni a feladatokat, melyeket betölteni csak azok lehetnek képesek, akik tudást, jellemet és az élet örökkévaló eszményeiért hevülő nemes szenvedelmet visznek magukkal a papi pályára. A sok közül tehát mindig ki kell választani azokat, akik legtöbb arravalóságot tanúsítanak. *Akinek van, annak adatik, akinek nincs, attól a miye van, az is elvételik.*

Egy zsinati tag.

A református egyház állapota 1903-ban.

(A vall.- és közokt. miniszter „Magyarország közoktatásügye 1903-ban“ című jelentése alapján.)

A kultuszminiszter jelentése, melyben a vezetés alatt álló miniszterium egy évi működéséről számol be, minden tekintetben érdekes és tanulmányozásra méltó munka. Tanulmányozásra méltó nemcsak azért, mert benne közokt. ügyünknek egy hosszú év lefolyása alatt elért eredményei vannak érdekes csoportosításban és megvilágításban feltárva, de már maga az a körülmény is felköltheti iránta érdeklődésünket, hogy a közoktatásügy részletes és igen beható tárgyalása

mellett, igaz ugyan, hogy elég röviden, s mondhatni csak futólag, de mégis egységes áttekintését adja nagy vonásokban az összes felekezetek hitéletének, s az egyes egyházak keblében végbement változásoknak is. Bár e rész mintegy függelékképpen van csak tárgyalva, s elenyészően csekély az iskolaügyi adatok rengeteg halmaza mellett, de azért épen elégséges arra, hogy nagy vonásokban ugyan, de mégis megismertessen a felekezetek hitéletének főbb változásaival. Részletes, igazán beható tárgyalása e kérdésnek nagyobb forrás-anyagra utalna, de tekintve azt, hogy az egyházi élet statisztikája iránt olyan kevés az érdeklődés, teljes elaprózása az adatoknak és eredményeknek épen a kevésbé ismertség folytán, magát a főcél, az érdeklődés felébresztését, s ezáltal a nyerhető tanúságok hatását és hathatóságát gyengíteni, tenné erőtlenné, ez alkalommal talán elégséges csupán e rövid jelentésre támaszkodva megállapítani egyházunk 1903-ban elért eredményeit és szenvedett veszteségeit.

Bár fő célunk magának a szorosán vett egyházi élet tüneteinek vizsgálata, de nem tarthatunk ki az oktatásügy áttekintése elől sem, hiszen az iskolák élete rendkívül sok tekintetben kapcsolatban áll az egyházi élet keblében végbemenő, már akár előnyös, akár káros változásokkal is. S tekintve azt, hogy egész oktatásügyünk alapja, melegágya bármennyire is szeretnék elvitatna némelyek, végtére mégis az egyház, tegyük vizsgálódásunk tárgyává először magát az egyházi életet s az itt nyert eredmények alapján és segítségével próbáljuk áttekinteni ref. egyházunk oktatásügyének mozzanatait is.

Első feladatunk volna a fontosabb egyházi ténykedésekről beszámolni. (Keresztelés, confirmálás, házasság (egyházi áldás.) Nem akarjuk azonban ez alkalommal egész anyagát felölelni az egyházi ténykedések meglehetősen terjedelmes adatainak, csupán a házasságok szám-arányainál állunk meg egy pillanatra, mert a házasságok statisztikája bizonyos mértékben megvilágítja az alább tárgyalandó áttérési adatokat. Ugyanis az alább tárgyalandó feltűnő nagy mérvű áttérési eseteket, melyeket a ref. egyház szenvedett, bizonyos mértékig megmagyarázva látom azon körülmény által, hogy vegyes házassági esetek legnagyobb mértékben a ref. és róm. katolikus egyház hiveinél fordulhatnak elő. Vegyes házasságot kötött 3779 református és 3483 róm. katolikus. A többi felekezeteknél csekélyebb a vegyes házassági esetek száma. A görög keleti egyházban pláne csak 898. És már most, ha lentebb ki lesz mutatva a katolicizmus fölénye a mi egyházunk felett az áttéréseket illetőleg, talán leghelyesebb magyarázatát ennek a körülménynek a fentebbi számokban találjuk meg, amit általában a köztudat is erősít, hogy bár mi kötjük a legtöbb vegyesházasságot, mégis azok legnagyobb része nem a mi javunkra dől el. Hogy ez áll, azt bizonyítani felesleges. Az egyházi ténykedésekről szóló rész legértékesebb és legtanulságosabb része ez és ennyi.

a) Áttérések.

Az egész jelentésből azonban minket kétségkívül az a rész érdekel leginkább, amely kapcsolatosan más felekezetekéivel, egyházi életünk azon statisztikai adatait foglalja magában, melyek az áttérésekre s az egyházból való kilépésekre vonatkoznak. Csak-hogy a milyen érdekesek lehetnek e számok az előtt, ki azoknak pusztán tudományos becsét nézi, aki csupán érdeklődésből tekinti át a változásokat feltüntető táblázatokat, épen olyan szomorú tanúságot állítanak azok elé, reformátusok elé, kik e számok igazságának ijesztő valóságában, egyházi életünk legnagyobb sebeit, állandó veszedelmét találjuk a

leghatározottabb, legkérlelhetlenebb formában és módon szemünk elé állítva.

Állandóan panaszkodunk a veszedelmekről, pedig nem ismerjük a maguk valóságában és nagyságában őket. S ha az egyház romlásáról, ingadozó falairól, pusztulásunkról szólunk, magunk sem hiszünk milyen igazakat mondunk, s talán magunk ijednénk meg legjobban, ha tudnók, hogy milyen nagy igazságnak lettünk szószólóivá, mikor a katolicizmus hódításairól, térfoglalásáról beszélünk.

Pedig mindez — fájdalom — igaz és való s az annyiszor elzengett veszedelmeknek meg van a maga, a szóló előtt bár ismeretlen — alapja. És míg a többi felekezetek, köztük épen a katolicizmus a hivek számában folytonosan gyarapodik, nemcsak az óriási tömeg magával hozott természetes módni szaporodása utján, hanem még az áttérések által is, addig mi pusztulunk, veszünk. És akármelyik oldalát nézzük is az adatoknak, akármilyen megvilágításba is helyezzük őket, egy dolog mindig bizonyos marad, hogy a hanyatlásban, a hátramaradásban mi vezetünk, mert akár az áttéréseket, akár a felekezetnélkülivé létel adatait vesszük, a kilépettek legnagyobb százalékát itt is és ott is a mi egyházunk szolgáltatja. És igen érdekes tünet, hogy míg Magyarországon állandóan minuszokkal dolgozunk, addig Horvát-Szlavonországban, főképen 1901. óta állandóan gyarapodunk, ami valószínűleg a magyarság fejlődésének és ottani térfoglalásának szükségképpen eredménye. Csakhogy ez a haszon elenyészően csekély azokhoz a veszteségekhez képest, melyeket mi az anyaországban szenvedünk. S ha az előbbi tünet nemzeti szempontból talán előnyösnek is mondható, annyi bizonyos, hogy az anyaországi óriási visszaesések nem csak nemzeti, de főképen egyházi szempontból roppant veszedelmet hordanak magukban.

Az áttérések összes száma 6390 volt, ebből 2897 férfi és 3493 nő. A nők nagyobb számu áttérését a vegyes házasságoknak kell tulajdonítanunk. E 6390 áttérésben 1620-al szerepel a református egyház. (Ezek közül 722 férfi és 898 nő.) És ez a körülmény annál is sajnálatosabb, mert az összes felekezetek közül egyiknél sem érte el az áttérők száma még az 1300-at sem. Igaz ugyan — és ez egyetlen vigasztalásunk — hogy 1898. óta állandóan csökken a református egyházból áttérők száma s nagymérvű javulás konstatalható évről-évre, de még így is óriási szám, ha a többi felekezetekéihez viszonyítjuk.

Áttért más vallásra:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unit.	izraelita	egyéb
1620	1290	716	1265	766	156	555	22

Látható, hogy mi vezetünk 1620-al, ami az áttérések 25%, míg róm. katolikusok csak 20%-al szerepelnek. Hol van itt az arány? Hiszen a kath. egyháznak ma 9.000.000 hive van, a mi $2\frac{1}{2}$ milliókkal szemben. De különben is ez nem lehet természetes fejlődés és állapot eredménye, hiszen a mellett épen fordítva kellene állania az aránynak, sőt a mi áttéréseink egészen el is maradhatnának.

Vizsgáljuk meg azonban, melőtt a fentiek felett ítéletet mondanánk, hogy a 6390 áttérő milyen arányban oszlott el a belépések által az egyes felekezetek között? Az eloszlás a következő:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unitáris	izraelita
1107	2684	986	882	374	277	80

Itt is, amint látható, legelőnyösebben járt a róm. kath. egyház, hiszen másfélezerrel többet nyert, mint mi.

Sokkal tanulságosabb azonban ennél, ha a kilépett reformátusok belépési minőségét nézzük, hiszen utóvégre mégis csak az kell érdekeljen leginkább. A

felekezetet cserélő 1620 református eloszlása a belépések által a következő:

r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unitárius	izraelita
1335	50	5	27	189	14

És reánk nézve ez a körülmény talán a legszomorubb része az egész kimutatásnak. A katolicizmus hódítása a maga teljességében előttünk áll, hiszen 82%-a az áttérő reformátusoknak épen nem valamelyik más protestáns felekezetet kebelébe tér át, hanem a római egyházba. Milyen elenyésző kisebbség e mellett az unitarizmus 189 s az ágostai egyház 27 főnyi hódítása. S még itt tekintetbe kell vennünk, hogy az ágostai egyház felett különben is nagy fölényünk van áttérési esetekben.

A fentebbi számok lehetnek kétségbeejtők, elszomorítók s azok is kétségkívül, de lehetnek ébresztők, serkentők s a veszedelmes valóság talán az isteni gondviselés ujmutatása. Annyi bizonyos, hogy megszivlelendők.

Ámde ne gondoljuk, hogy az itteni veszteségeket pótolja a belépések száma. Egyáltalában nem. Már maga az a körülmény, hogy a hozzánk áttérők száma csak 1107, tehát a mi valódi veszteségünk az áttéréseknél „csak“ 513, de ha megnézzük a belépettek minőségét, miszerint:

r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unitárius	izraelita	egyéb
646	135	67	76	75	106	2

lett reformátussá, ha egyebet nem is, de azt mindenesetre megtanuljuk, hogy (alkalmazzuk a legközönségesebb kifejezést) az 1903. évben 689-el több református lett r. katolikussá, mint fordítva.

E kilépések okát kutatni volna legközelebbi feladatunk s lehetőleg megmagyarázni e sajátságos tünetek okát. — Az elsőt mindenesetre a mi egyházunk anyagi erőtlenségében kell keresnünk. Ahol a pénz, ott a hatalom s még talán az üdv országa is. Nem lehet eltagadni ezt sem. A másik igen fontos ok, amit nem szabad szemelől téveszteni: a vegyes házasságok. Fentebb szólottunk a házasságok s főképen a vegyes házasságok adatairól s az ott nyert eredmények ide vonatkoznak tulajdonképen. A református vegyes házasságok nagy száma s a róm. katolikus egyházba való nagymérvű belépés, bizonyos tekintetben egymásra utalnak és kiegészítik egymást. Hozzá kell számítani még ehez, a reversálisok folytán a mi jövődöbeli veszteségeinket s magunk belátjuk azt a tenger veszedelmet, a melyek fenyegetnek. Igazán beható magyarázatát adni az áttérések okának már csak azért sem tudjuk, mert a kezeink közt levő kimutatás nem tünteti fel az áttérések helyi eloszlását, már pedig így s ilyen körülmények között a statisztika legfőbb eredmények konstataciója, de sohasem lehet okadatoló tudomány. De még így is alig hihető, hogy ne döbentsen meg, ne rázzon fel dermedtségünkből, közönyünkből a fentebbi szomorú eredmény. Meg kell gondolnunk jól a dolgot, hiszen életkérdésünk forog szóban, ha így maradnak a viszonyok.

Egyetlen vigasztaló rész az áttérések egész statisztikájából az a táblázat, hol az egyes felezeteknek az áttérések folytán előállott nyeresége vagy vesztesége van feltüntetve 1896-tól 1903-ig. Amde ehez sem szabad valami nagy, vérmes reményeket fűznünk s az egész vigasztaló eredmény voltaképen egy nagyon egyszerű „javulás“ konstataciója áll. Hanem hiszen már ez is valami, mert ha fogynak a mínuszszáink, az mégis csak több, mégis jobb, mintha növekednének.

Nem lehet e helyen feladatunk az összes felekezetek ebbeli változásaival foglalkozni. Hiszen ha a fentebbiekben bizonyossá lett, hogy a legnagyobb hódítás a r. kath. egyház részéről érte a mi egyhá-

zunkat, úgy gondolom, hogy a többiekkel csaknem teljesen felesleges már csak azért is foglalkozni, mert be sem férne egy ilyen szűk ismertetés keretébe. De különben is maga az egész jelentés csupán a tények konstataciója, úgy, hogy nem tartalmaz a részletes ismertetésre bővebb adatokat s így a mi szempontunkból a jelen esetben teljesen elégséges csak e két egyház nyereség- és veszteség-számláját áttekinteni. A + a gyarapodást, a — jel a veszteséget jelenti.

Év	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.
Ev. ref. egyház	- 18	-416	-900	-814	-891	-831	-754	-540
R. kath. egyh.	+ 416	+1149	+1217	+1701	+1825	+1866	+1530	+1549

Az eredmény tehát vigasztaló annyiban, hogy 1900. óta rohamosan apad a veszteségünk. Itt különösen szembeötlő az 1898-iki nagymérvű veszteség, mely egyházunkat érte, hol a megelőző évhez képest egyszerre 484-el emelkedik a veszteségek száma. Hasonló veszteséget mutat fel a görög keleti, ág. evang. és izraelita egyház. A görög keleti egyházból a görög katolikus hódít nagy mértékben. Annak a körülménynek magyarázatát pedig, hogy a róm. kath. egyház nyeresége, dacára a mi veszteségeink apadásának mégis növekedik, bár újabban, 1902. kezdve ott is némi hanyatlás tapasztalható, abban kell keresnünk, hogy az ág. ev. és izraelita egyház vesztesége, ellentétben a miennkel, állandóan növekvőben van.

Egészen fordított a helyzete a ref. és róm. kath. egyháznak Horváth-Szlavonországban, hol a ref. egyház erősödik és fejlődik, míg a kath. állandó veszteséget mutat fel, ami kétségkívül a magyar elem érvényesülését jelenti.

Az áttérések statisztikájának végső eredményei bizony nem valami vigasztalók s a veszély közvetlen megismerése aggodalomba ejthet s kell is ejtsen. És ami vigasztaló volna ez áttérések évről-évre való csökkenésében, még ezt a kis vigasztalást is csaknem semmivé teszi a felekezetnélküliség nagymérvű támadása, mely ismét a mi egyházunkat támadja leginkább, bár már ott is, hála a gondviselésnek, bizonyos fokú javulás konstatacióval. Az áttérések szomorú eredményei után a felekezetnélküliség adatai kötik le leginkább figyelmünket.

Berde Sándor.

(Folytatása köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Gyakorlati papi lexikon.

II. kötet: Debreczeni Lelkészi Tár. Szerkesztette S. Szabó József felavatott lelkész, debreczeni kollegiumi tanár. Ára kötve 10 korona. Debreczen, 1904. Kiadja: Telegdi K. Lajos utóda: Eperjessy István könyvkiadóhivatala.

(Folyt. és vége.)

Természetes dolog, hogy a kötetben foglalt dolgozatok nem mind egyenlő értékűek s bizony akad egy-egy, melyet jobban meggondolhatott s megírhatott volna szerzője, ez azonban, tekintettel a nyújtott anyag nagyságára, nem sokat von le a kötet értékéből.

Nagyszámmal találhatók a kötetben *bibliamagyarázatok*, melyek legtöbbször Barakonyi Kristófi tolla alól került ki. Ezután jönnek az *egyházi és szertartási be-*

szédek, köztük 5 ifjusági istentiszteletre irt munka. E nemből irt dolgozatok közül nem egyet igen mélyen járó theologiai fejtegetés jellemez, ami bizony sok tekintetben a szószerű rovására esik, értve ezt úgy, hogy az egyszerűbb intelligenciájú hallgatóság figyelmét kifárasztja, de le nem kötheti az ilyen, inkább theologiai katedrára való elmélkedés.

Az ezután következő kilencz ünnepi beszéd, már csupán természeténél fogva is hangulatosabb, színesebb.

Alkalmi beszédet tizenhét találtunk a kötetben s nem egy közülök részletesebb ismertetést érdemelne meg.

Értékes darabjai a gyűjteménynek a kereszteselési és esketési beszédek, melyeket, főképen gyakorlati szempontból csak a lelki gondozás köréből vett két dolgozat mul felül. Az egyik a beteg gyülekezeti tag lelki gondozásáról ad igen hasznos útmutatást, a másik a kórházi betegek s főként az elmebetegek lelki gondozásáról szól. Talán ez a két dolgozat a legértékesebb és legérdekesebb része az egész kötetnek. Nemcsak azért, mert e nemből nálunk alig találunk dolgozatot, de azért is, hogy konkrét esetekre hivatkozva, épen ez esetek körüli eljárás a pap gyakorlati működésére igen tanulságos lehet hasonló esetek és körülmények között. Főképen a betegek lelki gondozására kellene több súlyt fektetnünk, mert egyházunk erre gondol legkevesebbet, míg a többiek s köztük a r. kath. egyház, bizony például szolgálhatnak nekünk. Nálunk beérik az egyszerű urvacsora feladással akkor, mikor már végét járja a beteg, de gondoskodni, különösen a szegényebb osztályok lelki gondozásáról — valljuk meg őszintén — nem igen szoktunk. A fent említett két dolgozat, a vállalat első kötetében foglaltakkal együtt kétségekívül jó hatással lesz lelkéseink cura pastoralis működésére. A kötet végén, mintegy függelék képen, vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok foglaltatnak s közülök kettő, igen kiváló szerzőktől, október 31-ére szól. Ezek között is több a legjobban sikerültek közé tartozik az e nemből irt dolgozatoknak.

Ez volna rövid, igen rövid áttekintése a kötetben foglalt anyagnak s ez is csak megerősíti fentebbi állításunkat, hogy t. i. Szabó József érdemes munkát végzett s végez a papi lexikon szerkesztésével. Hiba, hiány és hátrány nélkül gyűjteményes munka el sem képzelhető, de biztosra vesszük, hogy az érdemes szerkesztő az ezutáni kötetekben felfogja használni a tapasztaltakat.

Még csak egy megjegyzésünk volna. Nem akarjuk kicsinyelni a kötet szerzőinek írói érdemességét, de talán kívánatos volna, hogy élő egyházi nagyjaink közül mások is megszólaltassanak a munkában, hiszen hány kiváló lelkészünk, egyházi emberünk nincsen a szerzők között. Bizonyára, ha tőlük is jelenne meg dolgozat, ez nemcsak nem szolgálna hátrányára, de sőt díszére és előnyére válnék a papi lexikonnak.

A debreczeni kollegium és pártikulái. Irta dr. Barcsa János, debreczeni ref. főiskolai tanár. Debreczen, 1905. Ara 3 kor. 60 f. A mű tiszta jövedelme a debreczeni ev. ref. tanítóképző intézet számára ösztöndíjalapul szolgál. Kapható szerzőnél. Teljes címét kiirttuk ennek a derék, 202 nagy oktáv oldalra terjedő könyvnek, mely anyagát három korszakban tárgyalja. Az első korszak a debreczeni korszak alapításától 1460-ig az emelkedés kora, amikor a pártikulák megszaporodtak; második korszak 1640—1790-ig a leirt folytatott küzdelem kora; harmadik korszak 1790—1848-ig, melyet a tanügyi irányzatok forrongása jellemez. A könyv hiteles forrásmunkák, jegyzőkönyvek, egyéb levéltári kutatások alapján készült. Igen jól van megírva, kulturhistoriai becse van. Melegen ajánljuk.

Megjelent új könyvek.

Vallás és szabadság. Felolvasások az unitárius és más szabadelvű vallásos gondolkozók és munkálkodók nemzetközi tanácsának Amsterdamban, 1903. szeptember hóban tartott gyűlésén. Fordították az unitárius lelkészek és tanárok. Kolozsvár, 1904. 230 lap. Ára?

Az erd. ev. ref. egyh. Névtára az 1905. évre. Negyvenhetedik évfolyam. Az erd. ev. ref. püspöki hivatalnak 240—1905. sz. kiadványa. Kolozsvár, 1905. 182 + 34 lap. Ára?

KÜLÖNFÉLÉK.

A debreczeni egyetem. A debreczeni egyházmegye e hó 4-én tartott ülésén fontos határozatot hoztak a debreczeni egyetem érdekében, melynek céljaira 100.000 koronát szavastak meg. A gyűlésen még beiktatták Frater Barna gondnokot és Dávidházy János helyettes püspököt esperességének huszonöt éves évfordulóján lelkesen ünnepelték. Dávidházy János régi érdemes munkása az egyházi életnek, akit méltán ért annak ünneplése, akik munkálkodását ismerik. A közgyűlést az ő ünneplésén kívül a debreczeni egyetem céljaira juttatott százezer korona teszi emlékezetessé. Az egyházmegye, amidőn megbecsüli a mult munkását, tevékenyen részt vett a jövő előkészítésében.

A kolozsvári „Bethlen Gábor Kör“ lelkes felhívást bocsátott ki kollegiumaink ifjuságához, hogy az ifjuság kebelében, természetesen az intézeti szabályok és törvények keretén belül fiók „Bethlen Gábor Kör“ök létesíttessenek. E körök hivatása volna hazafias és vallásos érzés ápolásán kívül, előkészíteni e nembeli munkásságra a középiskolák ifjuságát, hogy annál munkásabb tagjai legyenek főiskolai hallgató korukban magának a Bethlen Gábor körnek.

A Bethlen-kollegium igen értékes kulturmissziót teljesít az u. n. szabad-lyceummal, melyeken a kollegium tanárai tartanak előadást a város érdeklődő közönségének. Legutóbb a koll. kiváló tanára, Váró Ferencz ismertette a szép számú hallgatóság előtt Munkácsy életét és művészetét. Az egész intézmény a kollegium tanári karának önzetlenségéről, nemes törekvéséről és hivatászeretéről tesz tanúságot.

A magyarországi prot. theologusok konferenciája ez évben május első napjain lesz megtartva Sárospatakon. A konferenciára minden akadémia küld ki képviselőket, s mindenütt megindult a mozgalom, hogy a konferencia minél érdekesebb és tanulságosabb legyen. Kolozsvári theol. fakultásunkról az ifjuság képviselőül Porzsolt István IV. é., Csia Pál, Veszprémi Ferencz theol. köri elnök, III. é., Szabó Miklós II. é. és Nagy Géza I. é. theologusok lettek kiküldve.

A székelyudvarhelyi ev. ref. egyházközség egyházi értekezlete márczius hó 5-én vasárnap d. u. 5 órakor, a ref. kollegium tornacsarnokában tartotta hatodik egyházi estélyét. A rendezők a következő érdekes tárgysorozatot állították össze. 1. Mint a szép hivespatakra. Solt. XLII. 1. v. Énekelte a gyülekezet. 2. Szavalt: Benedek Irénke, Pálffy Béla hegedült. 3. Az örökélet hitéről szabadelőadást tartott Vajda Ferencz ev. ref. pap. 4. Énekelte: Kónya Kálmán bágyi ref. pap. Harmoniumon kísérte Kassay Irén. 5. Szavalt Gál Jenő tanár. 6. Aldd meg Ur-isten. Énekelte a gyülekezet.

Vallásos estély Kolozsvárt. Kolozsvárt e hó 5-én d. u. 5 órakor, a ref. theol. fakultás dísztermében igen jól sikerült vallásos estély volt tartva, nagyszámú érdeklődő közönség jelenlétében. A műsor legkiválóbb pontja dr. Kálmán János ref. theol. tanár tanulságos és szépen előadott felolvasása volt a „Gályarabokról“.

Kaczkői körlelkésziségünk üresedésben lévő papi állomására segédlelkézi minőségben a mélt. püspök ur Szabó Géza IV. theologust, theol. fakultásunk jeles növendékét nevezte ki.

160,000 koronát hagyott az Emkénének Nagy-Enyeden, az e hó 4-én elhunyt diódváraljai Miksa Zsuzsánna urhölgy. A temetésre, melyen a megye intelligenciája csaknem teljes számmal képviselve volt, az Emke küldöttségében dr. Bartók György püspök, Flory Béla, Sándor

József, Szekula Ákos és Nagy Károly lapunk felelős szerkesztője utaztak le az Emke koszorújával. A sirnál Nagy Károly theol. tanár, az Emke jegyzője mondott megható beszédet.

Alapítvány. Thusa György nyug. tanító meghalt 83 éves korában Koronkán. 52 évig szolgált anyaszent-egyházunkat a kakasdi, somosi gegesi és koronkai ekkleziákban, hűséggel és lelkiismeretes buzgósággal. Családja az ő neve alatt kezelendő alapítványul 100 koronát tett le a koronkai egyházközségnél oly feltétellel, hogy annak kamatai évenként szorgalmas és jómagaviseletű gyermekek jutalmazására fordíttassanak. Legyen Isten áldása a megboldogult tanító emlékére és a megemlékezőkön.

Nyilvános számadás és köszönet. A Csucsán február hó 25-én az ev. ref. templom javára rendezett és fényesen sikerült táncestély tisztajövedelme 381 kor. 87 fill., a rendezőség által az egyház előljáróságának átadott és gyümölcösztetés végett a csucsai Hitelszövetkezet pénztárába helyeztetett. A szép eredményért egy a rendezőség, mint az áldozatkész, lelkes község fogadják egy a mi, mint a csucsai ref. hívek hálás köszönetét. Csucsá, 1905. március 2. Barabás Árpád ref. lelkész, Imre József gondnok.

HIVATALOS RÉSZ.

841—1905. sz.

KÖRRENDELET

az egyházkerületi közfőtörvényszék eljárási költségeinek megállapítása tárgyában.

Egyházkerületünk közfőtörvényszéke folyó évi február hó 1-én tartott rendkívüli üléséből indokolt javaslatot tett igazgatótanácsunkhoz a *közfőtörvényszék eljárási költségeinek megállapítása* iránt.

E javaslat elfogadásával igazgatótanácsunk a következő határozatokat állapította meg:

1. A közfőtörvényszék rendes és rendkívüli üléseire beidézett és megjelent bírák, illetőleg főjegyző és főügyész, jogositva vannak az 1899. évi 3738. számú igazgatótanácsai határozattal megállapított útiköltség szabályzat értelmében felszámítani a felmerülő utazási költségeket és napidijakat, ez utóbbit még a törvényszéki ülés székhelyén lakó bírák, illetőleg tagok is.

2. Az egyes fegyelmi ügyek referensei jogositva vannak ezen felül, minden egyes általuk referált és érdemleges határozattal eldöntött ügy után 10—10 kor. előadói tiszteletdíjat felszámítani.

3. Az egyházkerületi főjegyző irodai költségeinek és munkadíjainak megtérítésére, illetve honorálására szintén 10—10 k. állapítandó meg minden egyes érdemi véghatározattal elintézett ügy után.

4. Az egyházkerületi főügyész pedig szintén 10—10 k. honoráriumban részesül mindazon fegyelmi ügyek után, melyeknek előkészítésében és eldöntésében érdemi véleménynyilvánításra, illetőleg indokolt vádindítvány megtételére hivatott fel és ennek folytán ilyen érdemi munkálkodást fejtett ki.

5. A közfőtörvényszéki üléseknek fenti alapon felszámítandó költségei az elmarasztaltakra ítéletesen és aránylagosan osztandók szét, ellenben a hivatalból megindított és esetleg felmentéssel végződő fegyelmi ügyekre eső kiadásokat az egyházkerületi pénztár fedezi, de ezeknél csak a készkiadások, napidijak és utiköltségek megtérítését igényelheti a főtörvényszék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók György,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1083—1905. sz.

KÖRRENDELET

valamennyi nagytiszteletű Esperesi Hivatalnak.

Az 1888. évben tartott főtiszt. egyházkerületi Közgyűlés a vizsgálati díjak megállapítása tárgyában 37. jkvi sz. határozatával az egyházmegyei pénztárakra vonatkozó szabályrendelet 5. §-nak I. a. pontja megállapítván az egyházközségek által fizetendő vizsgálati díjak összegét, ugyanazon szabályrendelet 6. §. I. a. pontjában megszabta azon irányt is, amely szerint a befolyó összeg felhasznál-

ható. Minthogy a főtiszteletű egyházkerületi Közgyűlés 1902. évi 35. jkvi sz. alatt hozott határozatával az egyházmegyék újabb beosztása kimondatott és a volt püspöki vizsgálat alatti egyházközségek is azokba bekebelezettek anélkül, hogy ennek folytán a vizsgálati díjak összegének s esetleg a krajczáros éltőkéből e célra kiszolgáltató pótlékok szabályozására nézve intézkedés tétetett volna: ennek folytán felhívjuk a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy az egyházmegyéjükbe tartozó egyházközségnek az előjelzett 1888. évi egyházkerületi közgyűlés 37. jkvi sz. a. kelt Latározatában megállapított szabályzat 5. §. I. a. pontja alapján megállapított osztályba sorozás alapul vétele mellett az egyes egyházközségek névszerinti felsorolásával tüntessék ki az egyházmegyéjükben befolyó vizsgálati díjakat és ezen kimutatást ide haladéktalanul, de legkésőbb folyó hó végéig terjesszék fel. Sziveskedjenek egyúttal hiteles kimutatást készíttetni arról, hogy az előbb érintett szabályzat 6. §-nak I. a. pontja szerint tőkésíteni rendelt 10 %-ból 1904. év végéig mily összeg tőkésített?

Kolozsvár, 1905. márcz. 3-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

Sz. 1017—1905.

KÖRLEVÉL

az ev. ref. népiskolák tiszteletes iskolaszékeihez, a kollegiumok elemi iskolái igazgatóságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur mult évi 2962. számú rendeletével az összes állami és államilag segélyezett községi népiskoláknál elrendelte a *népiskolai könyvtárak* berendezését s a megállapított elvek szerint kezelését. Feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy ev. ref. népiskoláink is népiskolai olvasókönyvtárakkal legyenek felszerelve. A miniszteri terv szerinti könyvtáraknak három típusa van:

Az I. típus 1—2 tanerős iskolák számára, áll 72 kötetből, az ára 130 k. 46 f.

A II. típus 3—5 tanítós iskolák számára, áll 153 kötetből, az ára 274 k. 92 f.

A III. típus 6 és több tanítós iskolák számára, áll 254 kötetből, az ára 484 k. 89 f.

A könyvtár beszerzése történhetik 6 év allatti részletfizetéssel, úgy, hogy a tanulóktól (a Népiskolai rendtartás 22. §. alapján) szedett beiratási díjak, vagy az iskolának más jövedelmei fordíttatnának a beszerzési költség részleteinek fedezésére, vagy az egyház (kollegium) a saját pénztárából fedezi a költségeket. Előre fizetés esetében a megrendelő 10 % kedvezményt kap.

Felhívjuk a czimzetteket, hogy az esperesi hivatal (a kollegiumi előljáróság) utján április hó 15-ig jelentsék be igazgatótanácsunkhoz, hogy a népiskolai könyvtárak berendezése tárgyában minő intézkedéseket tettek?

Kolozsvárt, 1905. március hó 3-án.

Dr. Bartók
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

811—1905. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk presbyteriumához és lelkészeihez.

A küsmödi ev. ref. egyházközség iskola épületének leégése alkalmából ismét bebizonyosodott ama feltevésünk alapossága, hogy az egyházi épületek igen sok helyen nincsenek a valódi értéknek megfelelő összegek erejéig tűzkár ellen biztosítva.

Nevezett egyházközségünk ugyanis csak 200 k. erejéig biztosította volt iskolaépületét és így csakis ennyi kárpótlást kapott a biztosító intézettől, holott a tényleg szenvedett kár, mérsékelt becslés szerint is, 640 koronára tehető.

Ebből az alkalomból ismét felszólítjuk az egyházak összes presbyteriumait, hogy az iskolaépületek tűzbiztosítását vegyék gondos felülvizsgálat alá és amennyiben a biztosított tőke nem felel meg az épület valódi értékének, az esetben sürgősen intézkedjenek a biztosítások kiegészítése iránt, mert minden előfordulható kárért törvény szerint a presbyterium felelős.

Lelkész aait pedig arra utasítjuk, hogy a presbyteriumok ide vonatkozó határozatai ellen mindazon esetekben felebbezést jelentsenek be, midőn a megállapított értéket

megfelelőnek nem tartják, mert az előfordulandó káresek alkalmával első sorban a lelkészek kötelezetnek a különbözőzeti összegek megtérítésére, fennmaradván természetesen visszkereseti joguk a presbyterium érdekelt tagjaival szemben.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 981—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű Esperes aához.

Részint magánértésülésekből, részint pedig hivatalos jelentések alapján tudomására jutott igazgatótanácsunknak, hogy egyes lelkészeink bérfizetés ellenében szövetkezeti helyiségnek, postahivatalnak, sőt esetleg más czélokra is átengednek egyes szobákat a papi lakásból, ami által nemcsak a papi lakás kiméletes használata szenved sérelmet, hanem rendszerint a hivatalos papi iroda számára sem marad fenn megfelelő helyiség.

Hogy a tényleg fennálló ilyen esetek felől közelebbi felvilágosítást szerezhessünk, és hogy a netán szükségesnek mutatkozó intézkedéseket megtehessek:

Felkérjük összes esperes aait, hogy az egyházmegyék területén fennálló ilyen esetekről hozzánk 30 napon belül tüzetes jelentést tenni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Kenessey Béla,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 842—1905.

KÖRLEVÉL

az egyházkerület összes fegyelmi bíróságaihoz.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületünk közlötvényszéke folyó évi február hó 1-én tartott rendkívüli ülésében 3 jkvi sz. a. a következő határozatot hozta:

„Elnök aa felhívja a közlötvényszék figyelmét az egyházkerületi utasítás 212. §. b) pontjára, mint amelyben levő rendelkezésnek megfelelő gyakorlatot értesülése szerint az egyetemes konvent bírósága egy az egyházkerületünkől oda megfelelőbbet fegyelmi per tárgyalása közben kifogásolt, bár az ügyészi teendőket ellátó közigazgatók (direktorok és generális director) csak mint vádlók vegyenek részt a tárgyalásokon, de az ítélethozatalnál ne szavazzanak; ez azonban nem zárja ki, hogy az elsőfoku vádhatóságként szereplő ügyész mind ama perekben, amelyekben nem ő volt a vádló, a másodfokon, részt vehessen mint szavazó bíró.“

A közlötvényszék e felmerült eset alkalmából kimondja, hogy bíraskodási eljárásában addig is, míg az új zsinati törvények szentesítést nyernének s ezek alapján az egyházkerületi Utasítás is átdolgozhatnák, alkalmazkodni kíván az egyöntetűség érdekében a többi egyházkerületek, illetőleg az egyetemes konvent bíraskodási eljárásához és átiratilag megkeresi az igazgatótanácsot, hogy körrendeletileg értesítse az első- és másodfoku ítélező egyházi bíróságokat, hogy az ügyészi teendőket ellátó közigazgatók (direktorok és generális director) csak mint vádlók vegyenek részt a tárgyalásokon, de az ítélethozatalnál ne szavazzanak; ez azonban nem zárja ki, hogy az elsőfoku vádhatóságként szereplő ügyész mind ama perekben, amelyekben nem ő volt a vádló, a másodfokon, részt vehessen mint szavazó bíró.“

Igazgatótanácsunk a közlötvényszék által megállapított emez eljárási szabályt a maga részéről is helyeselve, annak megtartására az egyházker. összes fegyelmi törvénytörvényéseiket ezennel felhívja.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Kenessey Béla,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 284—1905.

PÁLYÁZAT.

A szilágyszolnoki egyházmegyébe kebeleztet somlyó-ujlaki egyházközség lelkészi állomására másodizben pályázat nyitattik.

Jövedelem a legújabb megerősített díjlevél szerint: lakás és 1000 □ öl kert illetményen kívül 7 h. 689 □ öl

szántó és 1 h. 678 □ öl rét, ezeknek jövedelme 75 kor. 83 f. Kézpénz az egyház pénztárából 192 kor. A kepejövedelem pénztárta 900 kor. Munkaváltás 60 korona. Stóla 47 kor. 60 f. Temető és czinterem hasznélvezete 24 kor. Legeltetési jog 16 kor.

Ezeknek összege 1315 kor. 43 fill. Leütve ebből a 99 kor. 20 fill. különböző kiadást, marad 1216 kor. 23 fill. Ezen összeget 1600 koronára kiegészíti a 383 kor. 77 fill. államsegély (kongrua).

Pályázati határidő 1905. április 1.

A lelkészi minősítvény, szolgálati bizonyítvány s más lehető okmányokkal felszerelt pályázati kérvények ntü Bartha Dezső h. esperes urhoz küldendők Tasnádra (Szilágym.)

Kolozsvárt, 1905. márczius hó 7-én.

Dr. Bartók György
püspök.

237—1905 sz.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Értesitem tiszt. lelkésztársaimat, hogy f. hó 15—31. napjain nem leszek itthon s ez idő alatt a tiszt. főjegyző úr fog helyettesíteni.

Alsósófalva, 1905. márczius 7.

Ifj. Péter Károly, esperes.

PÁLYÁZAT

A debreczeni ev. ref. jogakadémián kinevezés folytán üredésbe jövő egyik rendes tanszékre pályázat hirdettetik. A betöltendő tanszék tárgyai: nemzetgazdaságtan, magyar pénzügyjog és államgazdaságtan, (pénzügytan). A nemzetgazdaságtan és a magyar pénzügyjog heti 5—5 órán, az államgazdaságtan heti 4 órán adandó elő egy féléven át. A két félévben tartott előadások heti óraszámának a a speciál-kollegiumokkal együtt félévenként legalább 10-et kell kitennie.

Megkivántatik: a jog vagy államtudományi doctorátus, továbbá az egyetemi magántanári képesítés a fent nevezett tárgyak valamelyikéből, vagy a mennyiben ezen utóbbi képesítés hiányzanék, annak a nemzetgazdaságtanból vagy az államgazdaságtanból való megszerzése a megválasztástól számított 2 év alatt kötelező.

Csak ev. ref. vallású pályázónak folyamodványa vétetik figyelembe.

A megválasztandó tanár az országos tanári nyugdíj-intézetnek jogositott és kötelezett tagja lesz s hivatalát az 1905. évi szept. hó 1-én szaktudománya körébe vágó székfoglaló értekezés megtartásával foglalja el.

Javadalmazása: rendes tanári fizetés évenként 4000 korona, öt évenként öt ízben 200 korona korpótlék és 800 korona lakpénz.

Szabályaink értelmében a közvetlenül megelőzőleg megszakitás nélkül rendes tanári minőségben máshol eltöltött szolgálati idő a korpótlék jogosultság szempontjából beszámíttatik.

Az 1897. évi 183. szám alatt kelt egyházkerületi határozat értelmében a korpótléknak 200 koronáról 400 koronára való felemelése kilátásba van helyezve.

A mennyiben a tanszékre olyan egyén választatnék meg, ki a teljes qualificatiót, nevezetesen az egyetemi magántanári képesítést még meg nem szerezte, az 1897. évi 183. sz. egyházkerületi végzés értelmében mindaddig, míg teljes képesítettség megszerzését be nem igazolja, 3000 korona alapfizetést s 800 korona lakáspénzt élvezhet.

A pályázati kérvények keresztlevéllel, életrajzi vázlatlall, a védkötelezettség teljesítését s az egészségi állapotot igazoló bizonyítvánnyal, a képesítést feltüntető okmányokkal, esetleg az addigi alkalmaztatásról szóló bizonyítvánnyal és az irodalmi működést feltüntető iratokkal felszerelve a tisztántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához Debreczenbe, 1905. év márcz. 31-ig és pedig hivatalban levőké felettes hatóságuk utján adandók be.

Debreczen, 1905. márcz. 4.

Kiss Áron, püspök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A cura pastoralis áldásai.

Tanítják a theológián, hirdetik lapjainkban, hogy legkiválóbb fegyvereink egyike a cura pastoralis,

Érintkezni a hivekkel, megjelenni házi tűzhelyeiknél, szives örömmel meghallgatni nem ritkán panaszok beszédeiket, tájékozást szerezni kisebb-nagyobb ügyeikről, jóindulatu érdeklődéssel kísérni dolgaikat s szükség esetén némi tanácsot is szolgálni ő nekik: ebben látom én a cura pastoralist.

Mint mindent a világon, csak akkor és ott ismerünk meg valóban, a mikor és hol annak hiányát tapasztaljuk, úgy a cura pastoralis óriási fontosságát is, csak akkor állapíthatjuk meg igazán, ha oly gyülekezetre vetünk futó tekintetet, melynek körében ismeretlen fogalom ez.

Hivek és lelkész ismerik ugyan egymást, még köszönnek is, de . . . pusztaságból. Melegség a szemben, bizalmosság a tekintetben rendszerint hiányzik.

Találkozásuk csak a „papi hivatal“-ban van. (Mily rideg szó!) Érintkezésük itt is száraz és kimért. Pedig annak a szegény embernek mintha lelkét nyomná valami. Ajkát szeretné fölnyitani s szívének keservét kiöntve terhén könnyíteni, mint gyermek szokta édes atyja előtt. Félénken fölveti szemeit lelkészére, de látva annak érdeklődés nélküli, hideg tekintetét, a bizalom gerjedő tüze hirtelen kialszik, a szó pedig ajkára fagy.

Ily helyen aztán az egyházi élet is merev keretek közt, zsibbadó, alélt. Pinczében telet sárguló fonnyatag virág az, melyet nem fűrésztött meg a jótékony napfény sugárzó melege. Közvetlenséget, eleven kapcsolatot hivek élete és katedra között, őszinte érdeklődést az egyház ügyei iránt, áldozatkészséget annak oltárára: nagyon kis mértékben találhatni itt.

De más hátránnyal is jár a cura pastoralis elmulasztása.

Mindnyájan társas lények lévén, teljesen izolálni magunkat nem tudjuk, nem is akarjuk.

Ha visszavonul egy lelkész hivei összeségétől, legalább egy szűkebb körrel okvetlen fog érintkezni, benső kapcsolat, szívélyes viszony itt fog kifejlődni. Szerencse ez esetben, ha e társaság tiszteletnek örvend a nép előtt, ha jogos, vagy akár jogtalan ellenszenvet, avagy éppen gyűlöletet nem táplál iránta, mert különben lelkészét, mint egy u. n. klikk emberét tekinti, a mi egyáltalán nem szolgál előnyére ő neki, annál kevésbé pedig gyülekezetének,

Most azonban inkább *áldásairól* akarnék megemlékezni, a mit rövid másfélévnnyi idő alatt saját szememmel láttam, önmagam tapasztaltam.

Szent könyvünk több helye meggyőzhet arról, hogy Jézus maga is gyakorolta a cura pastoralist s úgy vélem, hogy tanítványainak e nemű foglalkozására gondolt, mikor oly erős meggyőződéssel hirdette az ő terhének könynyőségét, az ő igájának gyönyörű voltát.

Kimenni az egyházi élet tulajdonképpeni mezejére, hol hives patak, üdítő forrás, illatos virág, gyümölcsben gazdag pompázó fák egyaránt található: bizony gyönyörűség munká.

Megosztani hiveink buját és örömét, résztvevő figyelemmel viseltetni sorsuk iránt, engedni, amint a ragaszkodó bizalom megcsillanó lényé fölgyul és magasra csap, a mint szive mélyén elrejtett, idegen szem fürkésző tekintete elől gondosan elzárt legféltebb titkát őszinte nyíltsággal, igaz bizalammal föltárja papja előtt: nemde nem fölemelő, léleknevesítő foglalkozás-e ez!?

S mily megnyugtató édes örömet szül ez hiveink sorában.

Mennyire emeli a buzgóságot, melynek eredménye látható templomban és templomon kívül egyaránt.

A lelkész pedig mily rengeteg anyagot gyűjthet ily módon.

Ember- és világismeretet szerez, iskolai készütségét, avagy inkább készületlenségét pótolja, pszichológiai tanulmányokat folytat, soha meg nem tanulható dolgokra nézve gazdag tapasztalatokat gyűjt, az érdekek nagy

harcának küzdelmeibe, a lelkek titkos műhelyének mélyén néha szunnyadó, legtöbbször különböző erővel bár, de forrongó, gyakran kitörő érzések, izzó szenvedelmek tusáiba, szövvényes rostszájai közé bepillantani: csak e téren nyílik kiváló alkalom.

A keresztyén vallás maga az élet. Ezt kell hirdetni a templomban. Az életet kell visszatükröztetni a szövegekről, a maga nyüzsgő elevenségével, zibongó mozgalmasságával, lüktető erejével s ennek gyakran nem tiszta hullámai fölött a biztos czélt, határozott irányt az evangelium delejtűjével mutatni.

Ugyszólván kizárólag praedikáció-gyűjteményből álló egyházi irodalmunk már annyira fölmutatta, előhordta a biblia kincses bányájának minden gondolatát, annyira megvilágította minden eszméjét, hogy aki azokat most igyekszik ujjal napfényre hozni, szinte oly munkát végez, mint ki a lőport akarná ismét föl találni.

Uj gondolatokat, eszméket termelni nagyon szép dolog, de talán eléggé hasznos és nagyon sikeres a már bőséggel levőket a mai viszonyokhoz alkalmazni minden egyes esetben.

Egyik kiváló tanárunk mondá: az év 52 vasárnapja közül legalább is 51 alkalommal okvetlen a *szereletről* zengedezzünk. Bizony így van.

De hogy a nagy általánosságok felhőiből alászállva, a mindennapi élet apró példáit figyelő szemmel ellesve fölhasználnánk, hogy a köztünk történő, szemünk előtt lefolyó kisebb eseményeket is megragadva mutatnánk meg neki, hogy tulajdonkép miben is áll e szeretet, azt vajmi ritkán találjuk meg katedrálkon.

A cura pastoralist gyakorló lelkésznek önként kínálkozik minden vasárnapra a beszéd kész anyaga, nem kell tanulnia, nem szükség izzadnia s hallgatói kapnak benne sok „hazavinni“ érdemes, megszívlelni való részleteket.

Szinte nem is lehet hasznát, áldásait mind elősorolni.

Ily bizalmas körben születnek az eszmék, érlelődnek a tervek s nem ritkán az életre való szép indítvánnyal *együtt* jön a kivitelhez szükséges ajánlat is, fölfegyverzetten ugorva az elő ama bizonyos mythologiai görög isten-nőhöz hasonlóan.

Elismerem, a körülmények gátló ereje sokszor akadályul szolgál e tekintetben.

Családi élet terhe, elfoglaltsága, idő-kor előhaladottsága, városi gyülekezetekben az élet kissé finnyás etikettje, nem is véve ide a néha nagy területet, elszórt lakásokat, a hivek sokszor tulságos elfoglaltságát, életmódját stb. stb. mind nehezítik a lelkész enemű munkáját.

Egész életünk küzdelemből áll. Ha egy szent eszme ihlette meg lelkünket s annak előbbrejutásáért, diadaláért hevül a szív, feszül a ke-

bel: akkor előre és hátra, jobb és bal felé egyaránt hadakoznunk kell.

Es teszi széppé, kiváltképpen becsessé az életet. A mi vágyunk, a mi lelkünknek álma egyéb nem lehet, mint a keresztyén vallás, a teljes igazság, az eszményi szeretet fenséges apotheosisának megtestesülése, fényes diadala.

Minden nyügöt le kell ráznunk vállainkról s megvívunk a tusát a gátló körülményekkel, az időkorral, mindennel, a mi akadályoz magasztos munkánkban; s az igát egészen magunkra véve, alábocsátkozni a néplelek mélyébe, honnan örök ifjúságot, erőt adó életviz bugyog elő egyetlen szelid kéz érintésére.

Az Úr szőlőjében való e nemes foglalkozás lehet hogy pillanatig tartó borut is idéz elő néha napján egünkön, de általában derüt hoz a homlokra, mosolyt az ajkra s gyönyört terem a szívnek.

E munka végzése nélkül azonban nehéz lesz a teher, izetlen, fanyar az élet s a keresztyén vallás vidáman komoly légkörétől távol álló pessimismusra hajlik a felfogás, a gondolkodás.

A hivek pedig megszokják lelkészüket úgy tekinteni, mint egyikét „fizetett hivatalnokainak“, aki szerződészerű köteletségének eleget tesz, de kitekinteni az „aratót“ váró szélesebb mezőre: eszébe sem jut.

Atyafiságos indulattal ajánlom ezért különösen ifju társaimnak a cura pastoralis gyakorlását, melyre sokkal nagyobb szüksége van egyházunknak ma, mint volt bármikor.

A cura pastoralis hatalmas fegyver, melynek használatát — ha figyelmesen szétnézünk — politikai és társadalmi téren, mindenhol láthatjuk.

Eme lelki fegyver kiváltkép minket illet.

Ne engedjük hát oda másoknak, de forforgassuk hivséggel a diadalom nagy napjáig!

Megyasza Mihály.

Egyházkerületi szervezet.

Az erdélyi és a Királynágón innen fekvő többi e. kerületek kerületi szervezetében messze menő különbségek vannak. Mint erdélyi zsinati képviselő, itt is keresem a közeledést s azért a kerületi szervezetet az alább következő formában tartanám megalkotandónak.

As egyházkerületi közgyűlés szervezete.

59. Az egyházi élet magasabb fokú tevékenysége érdekében egyesült egyházmegyék *egyházkerületet* alkotnak.

60. Az e. kerület hatáskörébe eső ügyeket az egyházkerületi közgyűlés intézi.

Az egyházkerületi közgyűlést alkotják:

a) a püspök és a kerületi fő- és aligondnok, mint elnökök; az egyházkerületi jegyzők és tanácsbírák, lelkészek és világiak egyenlő számban;

b) az egyházmegyék *esperesei, fő- és aligondnokai,*

jegyzői az egyházmegyében fekvő e. községek presbiteriumai által, a népességi aránynak megfelelő számban 5 évre választott lelkészi és világi képviselők és pedig:

a legkisebb e. megyéből is 1 lelkészi és 1 világi képviselő,

10,000—30,000 lélek után 2 lelkészi és 2 világi képviselő,

30,000—60,000 lélek után 3 lelkészi és 3 világi képviselő. Három lelkészi és három világi képviselőnél többet egyetlen egyházmegye sem küldhet;

c) a felekezeti közép- és főiskolák főgondnokainak és tanárainak képviselői; minden iskolától 2—4 világi tagja és ugyanennyi tanár;

d) minden e. megyéből, ha kebelében legalább 10 felekezeti iskola van, az iskolafentartó egyházközség presbiteriumai által 5 évre választott 1—2 tanítóképviseelő. Ez esetben minden presbiteriumnak annyi szavazata van, a hány a tanítói állomások száma az e. község iskolájában.

61. Egyházkerületi gyűlés évenként legalább egyszer tartatik; a szükséghez képest többször is. Idejét a püspök és főgondnok együtt jelölik meg, tagjait 30 nappal előre meghívják, a meghívóban a gyűlés fontosabb tárgyait is megjelölve.

62. A közgyűlést a püspök imával nyitja meg. A tanácskozásokat az elnökök hivatali idősebség szerint vezetik. Jegyzői a kerületi közgyűlés által választott 1 lelkészi és egy világi jegyző.

63. A közgyűlés tanácskozásai és határozataitai nyilvánosak; 15 tag kiváratára zárt ülés tartandó, de zárt ülésen határozat nem hozható.

Tanácskozási szabályait és ügyrendjét maga az e. kerületi közgyűlés állapítja meg; a tett változtatások azonban mindig csak a következő közgyűlésre lesznek érvényesek.

Érvényes határozatok hozatalára a közgyűlési tagok legalább 1/5-öd részének jelenléte szükséges.

As egyházkerületi gyűlés jog- és hatásköre.

64. Az egyházkerületi közgyűlés, mint a kerület legfőbb közigazgatási hatósága, örökdik annak összes szellemi és anyagi ügyei felett:

a) gondoskodik a hitélet ápolásáról, a hiányok megszüntetéséről; rendes és segédlelkészek, tanárok és tanítók alkalmazásáról, felvételéről és kibocsátásáról, nyugalomba küldéséről; a kebelében fekvő egyházközségek és iskolák szellemi és anyagi haladásáról és emelkedéséről. E végből rendeleteket bocsajt ki, jelentéseket kér és — a szükségnek megfelelőleg — szabályrendeleteket alkot; az alsóbb hatóság hozzá felterjesztett szabályrendeleteit megerősíti;

b) gondoskodik, hogy az e. községekben, e. megyékben, iskolákban és bármiféle egyházi intézetekben az egyházi élettevékenység fennakadást ne szenvedjen; az összes hivatalos és nem hivatalos egyháztagok kötelességeiket pontosan betöltsék és ekként mindenképpen mindenütt ékesen és jó renddel legyenek;

c) ha valamelyik kisebb gyülekezetnek más anya-egyházközséghez csatolása vagy az egyházmegyék más területi beosztása válik szükségessé és általán minden olyan fontosabb ügyben, mely az egész egyházkerületet akár szellemileg, akár anyagilag közelről érdekli, az egyházmegyék, illetőleg közép- és főiskolák meghallgatása mellett intézkedik;

d) gondoskodik az egyházkerület birtokában vagy felügyelete alatt álló alapítványok, ingó és ingatlan vagyion kezeléséről s azok jövedelmeinek rendeltetése szerint való felhasználásáról és az egyházkerület költségeinek fedezéséről; költségvetéseit, számadásait

elkészítetteti, felülvizsgáltatja, az idevonatkozó jelentéseket tárgyalja és a teendőkről intézkedik, — valamint

e) véglegesen határoz az egyházi tisztviselők díjleveleiről, az egyes egyházközségek és iskolák vagyion-állaga megváltoztatásának és az ágostai hitvallásuakkal egyesült anya-, társ-, leány-, fiókegyházközségek és missiói egyházakra nézve kötött szerződések végleges jóváhagyása ügyében és a hozzá felebezett közigazgatási ügyekben.

65. Az egyházkerületi közgyűlés bizottságokat küld ki és megválasztja mindazon tisztviselőket, a kiknek megválasztását az e. törvény vagy szabályrendelet az ő jogkörébe utalja.

66. Az egyházkerületi közgyűlés felügyel az egyház autonómikus jogaira s azokat, ha szükség, védi; intézkedik a kormányrendeletek végrehajtása iránt és az e. kerületet minden irányban képviseli.

67. Egyházkerületi bíróságot szervez és intézi általa a kerület hatáskörébe utalt bírósági ügyeket.

E javaslatban, szemben a konventi munkálattal, semmi sem foglaltatik, ami az összes kerületek szervezetébe bele nem illenék.

Főleg az iskolák helyezkednének el másképpen a kerületi szervezetben. E munkálat ugyanis a tanárok és tanítók, illetőleg a nép-, közép- és főiskolák részére az e. kerületi életben nagyobb tevékenységi kört óhajt biztosítani, mint a mekkorát a konventi munkálat kijelöl. Es ha eszünkbe vesszük azokat a fontos egyházi érdekeket, a melyeknek a mi felekezeti iskoláink szolgálatában állanak, valamint a tanárok és tanítók műveltségi fokát, lehetetlen kívánatosnak ne tartanunk, hogy úgy a népiskolai tanítók, valamint a közép- és főiskolai tanárok a szorosabb értelemben vett egyházi élettevékenység mezején az eddiginél szélesebb mezőt öleljenek fel.

Az így alakuló kerületi közgyűlés népesebb lenne, legalább a királyhágóninnyi kerületekben, mint a konventi munkálat által tervelt szervezet szerint. De óhajtandónak is kell tartanunk, hogy kerületi gyűléseink okvetetlenül népesebbek legyenek, mint egyik-másik vagy akármelyik e. megye közgyűlése. A kerületi gyűlések megfelelő, de túl nem hajtott népesége csak a tanácskozások komolyságának előnyére válik és igen alkalmas arra, hogy az egyház tekintélyét emelje, az érdeklődést iránta fokozza.

E szervezeti javaslat készítője az erdélyi e. kerület e. megyéiben a kúrátorok számának alábbszállítását kontemplálja, de azt óhajtana, hogy a duna- és tiszavidéki e. megyékben ellenkezőleg az eddigi szám növekedjék, jelesen minden e. megyében, sőt minden népesebb egyházközségben legyen egy fő- és algondnok, az alapítványi iskolák előjáróságai és igazgatótanácsai pedig élükön egy vagy több gondnokkal, lelkészi, tanári és világi előjárósági tagokból összalkotva, nyerjenek olyan szervezetet, a melyet minden kerület nehézség nélkül elfogadhatna, vagy bizatnék mindenik kerületben a szervezet megalkotása a kerületekre, melyek a helyi szükségeknek leginkább megfelelő szervezet megalkotásával oldanak meg ezt az igen nagyfontosságú kérdést. Addig is azonban a kerületi közgyűlési szervezetnek megalkotásánál okvetetlenül gondoskodni kell arról, hogy ezek az alapítványi iskolák, ahol a tulajdonos maga a kerület, a kerületi közgyűlésen megfelelő képviseletet nyerjenek.

E szervezeti javaslaton a paritás gondolata húzódik végig, de a kettős elnöklést kikerülni óhajtja avval, hogy az elnöklésre jogosultak közül a hivatalában idősebbet ruházza fel az elnöklés jogával. A Senioratus-ös protestáns elv és óhajtandó, hogy egyházi szer-

vezetünkben az őt megillető helyet mindenütt kijelöljük számára. Épen a Senioratus ilyen alkalmazása fejezi ki, hogy lelkeszi és világi közt a protestantizmus különbséget nem ismer.

Nemcsak indokoltnak, de elkerülhetetnül óhajtanónak vélem, hogy az Esperesek mellett az e. megyék lelkeszi jegyzői is legyenek a ker. közgyűlés *tagjai*. Az egyházi közigazgatás tengelyét ugyszólván az esperesi és a jegyzői kar képezi; rajtuk fordul meg az e. megyei életben minden, és a kerületi gyűlés az ő tapasztalataikat igen jól értékesítheti; különben is a paritásnak is ez felel meg: *fő és algonduok, esperes és jegyző*.

Igyekeztem nézeteimet egészen objective elmondani. Valeant, quantum valere possunt.

Egy szinati tag.

A theologia, filozófia és természettudomány közötti viszony.

Irta: Horváth István.

(Feloivastatott Nagyszébenben 1905. márcz. 10-én az egyházmegyei értekezleten.)

Az ember földi helyzetéből kifolyólag kényszerítve van arra, hogy ismerje meg és magyarázza a világegyetemet, a társadalmat és önmagát, hogy lakóhelyét szükségleteinek megfelelőleg mentől czélszerűbben rendezze be, életét biztosítsa, mentől boldogabbá tegye: szóval, hogy földi feladatát megoldhassa.

Ismerni a világegyetemet, a társadalmat és az embert, fatumszerű, velünk született kényszerűség, mely elől kitérni nem lehet. Ennek a feladatnak megoldására szolgálnak a szemek, a fülek, a nyelv, az izmok, az idegek, a vér, a csont, a gyomor, szóval testének összes szervezete. Ismeret és ismeret, magyarázat és magyarázat között azonban roppant különbség van. A ma született gyermek sem nem ismer, sem nem magyaráz, legfőlebb sirással jelzi, hogy valami hiányzik, a mi kellemetlen, vagy csön-des alvással, vidám ébredéssel árulja el a kellemes hatásokat, melyek érintik. De amint a külvilág hatásainak és saját egyéni aktivitásának együttes működése fokként megnyilatkozik, amint a szervek fejlődnek s funkcióképesek lesznek: kezd a fejlődő gyermek állapotának megfelelőleg ismerni, magyarázni, itélni s ennek utasításai szerint rendezni, módosítani gyermeki életének viszonyait. Mily roppant különbség van azonban ezen gyermeki ismeret és a bölcsék ismerete között! Mintha nem is egyneműek lennének! Mintha nem is fokozati, tartalmi különbség választaná el azokat egymástól, hanem valami egyebek, valami különemű, egymással semmi összefüggésben, viszonyban nem levők lennének! Holott egyik mint a másik a maga speciális állapotának megfelelő ismeret, szükségleteit kielégítő ismeret; megnyugtató magyarázat.

Van valami megfajthetetlen izgatottság abban a szövevényes titokszerepességben, mely érzeink közvetítésével, a színek tarkaságával, a magasság és mélység rejtélyeivel, a tér és idő végtelenségével, az állandóság és változás forgatagával, a szép, jó, igaz utáni vágyódással, a bűn és vétek gyötrelmeivel, a jog és kötelesség parancsaival, öntudatunk millió meg millió módosulásával oly külső és belső világot, külső és belső rendet tár fel előttünk, mely mintegy kényszeríti az embert arra, hogy azt a külső és belső rendet, ezt a külső és belső világot, azok egymáshoz viszonyát ismerje meg, mentől kielégítőbben magyarázza és életviszonyaira alkalmazza, mert ha élni akar, csak így élhet környezetével összhangban.

Es már a világegyetem, a társadalom és ember megismerésének, magyarázásának ezen fatumszerű szükségessége, mint megvagyok győződve, első kimutatható mozzanata nem csak a vallásnak, hanem minden szellemi, értelmi, erkölcsi művészi, sőt a gyakorlati életben alkalmazott minden emberi alkotásnak. Vallásnak, erkölcsnek, művészetnek, kultúrának tehát közös kiindulási pontjuk van; egy gyökérből táplálkoznak, bárha megjelenésükben — mint a makkból fakadó tölgynek törzse, ágai, levelei, többi részei, jöllehet ezek is közös gyökérből táplálkoznak — nagyon de nagyon különbözők. E különbözőség tette szükségessé a tudományok különböző neimeit.

Időknek folyamában három szellemi hatalmasság, mint egy triumviratus emelkedett ki s ragadta magához a világegyetem, a társadalom és ember megismerésének, magyarázásának, az emberiség vezetésének, kormányzásának jogát, ez a szellemi triumviratus a *theologia, filozofia* és *természettudomány*. Ezek között legidősebb a theologia, legfiatalabb a természettudomány, legbizonytalanabb a filozofia, hol a theologia szolgálatában, hol azzal ellenkezésben s elkeseredett háboruban, sokszor hitelét veszítve tehetetlenségre kárhoztatva. Ennek oka pedig abban keresendő, hogy régebben, egészen a legújabb időkig mind a theologus, mind a filozofus a tüneményeket, a jelenségeket, mint ilyeneket magyarázta: de a theologusnak meg volt az az előnye, hogy ő kiindulási pontnak egy változhatatlan lényt, istent vett fel, míg a filozofus észére támaszkodva, ellentmondásokba bonyolódott, valahányszor esze cserben hagyta. Csak a legújabb időben született meg az a nézet — s ezzel együtt a természettudomány is — hogy a világegyetemenek, társadalomnak, embernek ismerete és magyarázata nem az egyes tünemények, jelenségek, mint ilyenek ismeretében és magyarázatában áll — melyek maguk is változók s így szilárd alapot nem szolgáltatnak: hanem az ezen tünemények és jelenségek közötti állandó viszonyoknak, magának a törvénynek ismeretében, mely örök és változhatatlan. Szerinte a feladat az, hogy ismerjük meg a világegyetemben, a társadalomban, a ember életében feltűnedező ezer meg ezer tüneménynek, jelenségnek törvényét; azaz megjelenési módját, folyamatát — mert csak ekkor lesz helyes, igazolható minden ismeretünk. Ma már ott állunk, hogy az asztronomus, chemikus, biologus, psychologus, geologus, sociologus, zoologus, botánikus, minerologus és a többiek, kik ismerni és magyarázni akarják és tudják is magyarázni a világegyetemet, a társadalmat és embert nem fordulnak a pápai csalhatalanság jóváhagyásához, sem semmiféle theológiától felvilágosítást nem kérnek; de igenis kér tőle adatokat a theologus és filozofus. A természettudomány kicsinylő mosolygással tekint a metafizika, scholastika entitásait, quiditásait, diinamisait; energiáját, anyagját, szellemét, mindenféle lényegiségeit, melyek felvételével a világegyetemet, a társadalmat és embert magyarázni igyekeznek.

A természettudomány rohamos haladása azonban nem szüntette meg, sőt éppen megerősítette a három szellemi hatalmasság jogosultságát. Az evolúciónak általánosan elfogadott törvénye tudományos alapon igazolja az élettelen és élő világ létezését mellett a szellemi világ létezését is, melyek egymástól élesen elvannak különítve. Ma theologus tudományos alapon támaszkodhatik arra, hogy valamiképen a szerzetlen elemek, az éleny, légeny, nitrogén, hidrogén és a többiek nem maguktól, hanem csak azon esetben hatolnak az élő szervezetbe s lesznek annak részei, ha valami — a mit életelvnek nevezhetünk — lehetőleg hozzájuk s felemeli azokat magához: úgy az állat embert, a biológiai embert is egy felette álló szellemvilág emeli ki természeti állapotából egy magasabb

regioba, hol nem mint őrző, vérengző állat, hanem mint ember foglal helyet.

Éppen ezért komoly és higgadt tudósai — mondja Lewes — „egy szellemi triumviratust fogadtak el, melynek összhangzatos együttműködése van hivatva arra, hogy az emberi nem fejlődését vezesse s biznak is a vállvetett munkálkodás összhangzatában“ Hogy közöttük háborúság s birtokháborítások ne történjenek, mindenik hatalmasság részére kijelölték illetékes birodalmát s ennek mesgyéjét, melyen tul egyik sem terjeszkedhetik.

En e határvonalok kijelölésének felmutatásában Lewes-t a jeles pozitív filozofust, tanító mesteremet követem. Szerinte a theologia — bár igényt tart arra, hogy nála van letéve a legfelsőbb igazság kulcsa — nem követelheti komolyan, hogy az alsóbb felett is ő döntsön, hanem bevallja, hogy képtelen hathatós módszereket szolgáltatni a kutatásnak vagy az ismeretnek érvényes adatokat szolgáltatni. Önszántából a hit terére szorítkozik és átengedi a kutatás terét a filozófiának és a természettudománynak. „Tulajdonképeni meggyéje az érzelmek meggyéje“, feladata „vallásbeli fogalmaink rendszerezítése.“

(Folyt. köv.)

A református egyház állapota 1903-ban.

(A vall. és közokt. miniszter „Magyarország közoktatásügye 1903-ban“ czimű jelentése alapján.)

(Folytatás.)

b) Felekezetnélküliség.

Egyházi életünk 1903. évi adatait vizsgálva eljutottunk a felekezetnélküliség kérdéséhez. E rész annál is inkább figyelmet érdemel, mert némelyek egyoldaluan, szinte kétségbe esve, a felekezetnélkülivé léétel indító okául a nép vallásos érzésének megrendülését, sőt hiányát, az erkölcsi érzék decadenciáját szeretnék feltüntetni. Hanem e fellogást vég-eredményében csaknem semmivé teszik a statisztikai adatok. Nem lehet ugyan eltagadni, hogy sok esetben aljas, erkölcstelen önérdék is dolgozott, mégis a felekezetnélkülivé levők legnagyobb számánál főleg a baptista és názárenus szekták kebelébe térés által tisztán kimutatható, hogy nem a vallásos érzés megrendülése, de sőt a vallásos rajongás volt az indító ok legnagyobb mértékben. Bizony e tünet, ha tán beteges rajongásnak is minősítjök, annyit mindenesetre bizonyít, hogy népünk egyrésznéek vallásos szükségletét kielégíteni nem tudja a mi meglehetősen lanyha egyházi szellemünk s tekintetbe véve azt is, hogy épen a mi egyházunk fektet legkisebb súlyt a nép vallásos érzésének ápolására: a mi egyházunk nagymérvű megtámadtatását a szekták részéről főleg a lelki gondozás hiányának kell tulajdonítanunk.

Mert mi csak konstatáljuk, de nem akarjuk megérteni a veszedelmet. Nem foglalkozunk magával a kilépő személylyel úgy, ahogy kéne. Rendesen csak tudomásul vesszük a kilépést s szomorodott szívvél konstatáljuk, hogy itt is, ott is elhullott, eltévedt egy-egy juh nyájunktól. Csak a tényt konstatáljuk, de nem nézünk be a lelki élet műhelyébe, nem igyekezünk az indító okokat felkutatni, melyek a kilépésre birták az illetőt. Az egyházi adóra, annak terheire csupán, ma már nem lehet ráfogni a kilépéseket. A vallásos érzés megrendülését okul nem hozhatjuk fel, hiszen ezt hathatósan megczafolja a statisztika, de különben is az utóbbinál épen az ellenkező történik. Nem marad más hátra, minthogy vagy egyházunk létexistenciáját, életképességét vonjuk kétségbe, vagy pedig bevalljuk saját gyengeségünket. Azt hiszem, hogy az utóbbinál kell maradnunk.

Mert nézzük meg csak, vajjon a szekták ellen úgy folytatjuk-e a harcot, ahogy kellene? Legtöbb esetben csak akkor fogunk a mentéshez, amikor már késő s minthogy akkor nem lehet eredmény, nem hogy bavallanók akár hanyagságunkat, akár erőtlenségünket, hanem ráfogjuk egyházi terhekre, vallás-talanságra, erkölcsi züllésre, szóval minden egyébre, csak arra nem, a mire kéne. „Hulljon a férgese, úgy sem nagy kár.“ Ez igen szép okoskodás lehet arra nézve, aki csupán okoskodik, de bizony azt a férgest meg kellene tisztítani s tekintetbe kellene venni azt is, hogy annak az eldobott, nem sajnált férgesnek származhatik a magjából jó gyümölcs is, amit bizony nem fogunk a magunkénak mondani. Még a holtakhoz is kell hívni orvost, aki a halált konstatálja. Még a halálos betegtől sem szokás megvonni az orvosságos üveget, hát a kezdődő állapotban levő betegeket magukra szabad hagyni? Meg engedhetjük e hogy napról-napra mind jobban és mind többeket ragadjon magával a láz. Egy régi jó latin közmondás szerint ha megvan találva a betegség oka, megvan találva a betegség orvossága is. Csakhogy ez sem akkor mikor végét járja a beteg. Nekünk a kilépések s a felekezetnélkülivé tétel alap motívumaival kell tisztába jönnünk először s azokat kellene orvosolnunk. Az egész alábbi statisztika erre tanít, erre int.

Természetes dolog, hogy e munkánál a helyi körülmények is rendkívüli befolyást gyakorolhatnak, de nagyjában egészében az egész kérdés koncentráldódik abban a mozzanatban, hogy legnagyobb mértékben vallásos rajongás esete forogván fön, a tulajdonképeni munka nem annyira vallásos érzés ébresztésében, hanem a már meglevőnek mérséklésében vagy helyes ultra terelésében áll. Megkell vizsgálnunk honnan eredt, honnan jött be, kik miféle eszközökkel terjesztik s miféle táplálékot talál a hivek lelkében az egész tünet. Hiszen utovégre ha vallásos szükségletének kielégítésére nem talált elég anyagot, mi kell nyujtunk neki, hiszen mi volnánk lelki gondozói A nép gondolkozás módját olvasmányait, eszmececsereit kell figyelemmel kísérnünk, másképen semmi eredményt, vagy legalább is tartósat elérni nem tudunk. És ezen a ponton tűnik ki, itt a felekezetnélkülivé léétel óriási számainál az alapos cura pastoralis jelentősége.

Nézzük most meg a felekezetnélküliség állapotát az 1903. évben hazánkban.

Felekezetből való kilépésüket 1903-ban 1373-an jelentették be. (Ebből 698 férfi, 675 nő). Ezen 1373 kilépési esetenél 530-al szerepel a református egyház, ami 38 %-a az összes kilépettek számának. Szóval, ép úgy mint az áttéréseknél itt is mi vezetünk.

A többi felekezetekéivel párhuzamba állítva:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unit.	izraelita
530	161	44	476	148	1	13

Százalékban kifejezve:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unit.	izraelita
38.60	11.73	3.20	34.67	10.88	0.07	0.85

A fenti kimutatás egész világosan amellet szól, hogy a kilépések legnagyobb mértékben minket sújtanak. Lám a római egyház, daczára óriási számbeli összegének, milyen rendkívül csekély arányban szenved a a kilépések által.

Igen tanulságos, ha a kilépők életkorát is tekintetbe vesszük.

Ebbeli vizsgálódásunkat csak a ref. egyházra terjesztjük ki, mivel az arány a többi felekezetekéivel meglehetősen összeesik.

Kilépett a református egyházból:

20 éven alul	20—24	25—29	30—39	40—48	50—59	60 éven felül
26	51	58	114	128	89	64

Látható, hogy a felekezetenkívülivé lével legnagyobb mértékben (24%) meglelt korban 40—49 éves idején lép fel. Könnyelmű meg gondolatlansággal tehát csakis felületes szemlélő vádolhatja a szektákba kitérőket.

E táblázatokból egészen világosan megállapítható, hogy a felekezetenkívülivé lével legnagyobb mértékben minket fenyeget s megélemedett egyháztagsaink sorából szedi legnagyobb mértékben hívőit.

Most rátérhetünk kutatni, keresni a fentebbi tünetek okát. Előbb röviden említettük, hogy a mondhatni szálló ige gyanánt emlegetni szokott egyházi terhekre se ne hivatkozzunk, se azokra ne támaszkodjunk. Nem a szegénység a baj hála Istennek, mert az már igenis rossz dolog volna. Másban van a baj. Egyházunk s a többi felekezetek híveit legnagyobb mértékben a vallásos rajongás viszi az egyes szekták kebelébe.

Állításunk igazolására ki fogjuk mutatni azt is, ahol e kettő: t. i. a vallásos rajongás és egyházi terhek együttesen lépnek fel s magunk be fogjuk látni, milyen elenyészően csekély az enemű kilépések száma.

Még azelőtt megemlíthetjük, hogy nemzetiségét tekintve a kilépetteknek, a kilépők 50.11% magyar. A többi megleltösen egyenlően oszlik el, csak az oláhok foglalnak le maguknak 28%-ot. A magyar elemmel nálunk a ref. egyház, náluk az oláli elem gör. kel. vallásu része vesztett leginkább.

Nézzük meg már most e kilépések valószínű okát. Itt is bőven elégséges csupán ref. egyházunk adataival foglalkozni, hiszen a többi felekezetek arányszámai az okokat illetőleg csaknem teljesen megfelelnek a mi arányszámainknak.

A kilépő 530 református kilépésének valószínű oka:

Nazarenus	Baptista	Nazarénus	Baptista	Egyházi adó	Visszafordítás felkérésrel	Egyéb okok
szektához való áttérés		szektához való áttérés és egyházi adó				
119	304	—	41	44	3	19

Bizony a názarénus és baptista szekták és nem az egyházi adók birták rá legnagyobb részben felekezete elhagyására a kilépetteket. A baptizmus és nazarenizmus hódító ereje, nem a terhek leemelése által, hiszen azok talán nagyobbak a szektáknál, hanem pusztán a vallásos szükséglet, lehet aztán az helytelen irányu vagy nem, az itt úgy sem lényeges most, kielégítésével egyre támadja, egyre csorbítja egyházunk íalait.

Főképen a baptizmus nagymérvű hódítása szembevetendő. Hiszen 51.20%, tehát több mint fele a kilépetteknek ide tér ki.

A felekezetenkívüliség adatait vizsgálva, még csak egy kérdésre kell feleletet adnunk E kérdés pedig nem más, mint hogy vajjon a felekezetekből való kilépések száma s maga az egész felekezetenkívüliségi mozgalom az évek folyamán apad-e, veszt-e erejéből. E kérdés annyival is inkább érdekelhet, mert hiszen, ha az áttéréseknél bizonyos fokú javulást konstatálunk, vajjon nem remélhetjük-e itt is a javulást és a jobb jövődőt?

A kérdésre feleletet azok az adatok nyújtanak, melyek a kilépési mozgalmakat 1896-tól 1903-ig foglalják magukban. E nyolcz esztendő alatt az összes kilépések száma 18393 volt. (Ebből 9038 férfi, 9355 nő.) E kilépettek közül 5969-el szerepel a református egyház. (Ebből 2582 férfi és 3387 nő.) Eszerint az összes kilépettek 32%-át, tehát egyharmadát a református egyház szolgáltatta.

A 18393 kilépettel szemben elenyészően csekély a visszatértek száma = 1000, amiből 159 lett ismét reformátussá. Bizony csekély vigasztalás ez, a kilépések nagy száma mellett.

Tekintsük át azonban évenként a ref. egyházból való kilépéseket. Az 5969 kitérő évek szerint a következőképen oszlik meg:

Év....	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.
	1540	1884	817	452	290	250	206	530

Látható, hogy a milyen örvendetes javulás észlelhető 1903-ig, ép olyan meglepően elszomorító az 1903. évi nagy visszaesés. A pár évig lassanként erejét vesztő mozgalom ismételt fenyeget.

A visszatéréseknél már valamivel kedvezőbb a helyzet, amennyiben ott javulás észlelhető.

Visszatértek a kilépettek közül:

Év....	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.
	12	29	21	4	11	8	65	209

Ha az összes veszteséget tekintetbe vesszük és arányba állítjuk az egyes felekezeteknek az egész ország népességében elfoglalt arányszámával, ez az eredmény épen kétségbeejtő. Nézzük csak a katolikusok és reformátusok számarányait. A r. katolicizmus hívei az ország lakosságának 43.7%-át teszik, a kilépések számában pedig a r. kath. egyház 19.1%-al van képviselve. Mig mi az ország népességében elfoglalt 14.4%-al szemben a kilépéseknél 32%-al vagyunk képviselve. Az 1903. évi adatokban pedig épen 38%-al szerepelünk. Valóban ezek a számok ijesztő módon tesznek tanúságot veszedelmeinkről.

S ha az áttérések adatai végeredményekben foglalnak is valami vigasztalót magukban, addig a felekezetenkívüliség mozgalma ismét felemelte fejét s egyházunk minden pásztorának éberségére, szorgalmára van szükségünk, hogy a baj nehogy elharpódzék, de megszüntetessék.

Az áttérések és a felekezetenkívüliség fentebbi szomorú adatai után rátérhetünk ref. egyházunknak az oktatásügyi mozgalmakban tanúsított részvételére.

Berde Sándor.

(Folytatása köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítnék, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Most megjelent új könyvek:

Dr. Ker János egyházi beszédei. Fordította Csizmadia Lajos pápai theol. tanár. Pápa 1905. 284 lap. 4 korona.

Szalay József: Keresztyén tanítások. III. kötet. Kiadja a „Keresztyén Evangélista” szerkesztősége. Nagybecskerek, 1905. 152 lap. 2 korona.

Faragó György Evangelium szerint reformált hitvédelem az újkeresztelkedő baptisták ellen. Debreczen, 1905. 16 lap. 20 fillér. 10 példánnyal portomentes. 100 példányban portomentes és féláru.

A bukaresti ev. ref. egyházköztség 1903. és 1904. évi értesítője. Kiadja a presbyterium. Bukarest 1905. 51 lap.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk felelős szerkesztője a zsinati ülésekre Budapestre utazván, távolléte alatt a szerkesztői teendőket I. Irsay József kolozsvári lelkipásztor atyánkfia fogja ellátni.

Csiky Lajos a debreczeni theologia tudós tanára elhatározta, hogy hosszabb időre kimegy Amerikába, hogy ott propagandát indítson a Debreczeni Ref. Egyetem érdekében és gyűjtést indítson annak javára. E nemes egyházszeretetről tanúságot tevő elhatározást dicsérni felesleges. Önmagát dicséri. Vajha munkálkodása közelebb vinne a célhoz.

A kolozsvári „Bethlen Gábor Kör“ lelkes felhívást bocsát ki legközelebb protestáns társadalmunkhoz, melyben nemes céljai megvalósítására támogatást kér. Ajánljuk olvasóink figyelmébe e nagy hivatásra jogosított egyesület esdő szavait.

Válaszúti egyházközségünk papi hivatalába e hó 12-én vasárnap igtatták be az új lelkipásztort *Bácsy Gyula* volt mérai ev. ref. lelkész. A beigtatást *Kenessey Béla* egyh. ker. főjegyző thel. igazgató végezte, ki gyönyörű beszédben mutatta be volt tanítványának új állásából folyó kötelességeit. A beigtatási ünnepélyen részt vett az egész vidék intelligenciája élén br. *Bánffy Albert*. Az ünnepély után az egyház látta vendégül a jelenvoltakat.

Szentistváni egyházközségünkbe a mélt. püspök ur a lelkipásztori állásra segédlelkészi minőségben *Farkas János IV* theol. atyánkfiát nevezte ki. Üdvözljük mi is az új lelkipásztort.

Dr. Prugh Budapesten. Dr. Prugh, az amerikai ref. egyház konventjének elnöke minapában Budapesten járt. Tulajdonképp a berlini új székes egyház ünnepélyes felavatására jött át Európába s egy napra a magyarok iránti rokonszenvtől indítva Budapestre is ellátogatott. Fájdalom, a dunamelléki ref. egyház főgondnokával nem beszélhetett, de érintkezett a budapesti ref. egyház egyik lelkészével s a pesti egyházmegye esperesével, biztosítván őket arról, hogy az amerikai ref. egyház a magyar ref. egyházzal testvéries egyetértésben óhajt gondoskodni az amerikai magyarokról s a magyar egyházmegye fejlődését gátolni nem fogja.

Márczius 15-ét a kolozsvári ref. theol. fakultás ifjúsága szép ünnepély keretében ünnepelte meg. Az ifjúsági énekkar éneke után *K. Nagy Lajos* theol. mondott megható imát, majd *Benedek Márton* theol. szavalt nemes hévvel a „Talpra magyar“-t. Az ünnepély kimagasló pontja *Nagy Károly* theol. professzor gyönyörű beszéde volt, ki rámutatva az első márczius 15-ike eredményeire, az igazi szabadság, egyenlőség és testvériség megvalósítását hangsúlyozva, mint célt, feladatot, ennek megvalósítására hívta fel a theologus ifjúságot, mint a magyar nemzet lelkiismeretének jövődombeli képviselőit. A nagyhatású beszéd után *Weimann Péter* theol. szavalt a mély érzéssel *Szabolcska* alkalmi költeményét. Az ünnepélyt az ifj. énekkar zárta be a Szózáttal.

A Bethlen-főiskola ifjúsága márczius tizenötödiki ünnepét a kollégium disztermében délelőtt 10 órakor rendezett a következő műsorral: 1. *Kossuth-nóta*. Éneklé a gimn. vegyeskar. Alkalmi beszédet mondott *Szabó András VII. o. t. 3.* „Szent az érzet sziveinkben“. Énekelte a gimn. önképzőkör dalosköre. 4. „Hang a Petőfi sirjából“. *Ábrányi Emil* költeménye. Szavalt *Dózsa Albert, IV. o. kép. 5.* „Rendületlenül“. Révfytól. Énekelte a tan. kép. dalosköre. 6. „Árpád siri álma“. *M. Kovács Gyula* költeménye. Szavalt *Vadas József, VII. o. t. 7.* *Marseillaise*. Énekelte a gim. vegyeskar. 8. Az ifjúsági zenekar indulója. — Ezt követte az 1704. márczius 16-iki vésznap kétszázegyedik évfordulójának ünnepélye a sétatéri diák-emléknél. 1. A Himnuszt énekelte az ifjúság. 2. „Kurucz diákok sirjánál.“ *Irta Simonffi János VIII. o. t.* Szavalt *Szilágyi Aladár VIII. o. t. 3.* „Itt e sirhalomnál.“ Énekelte a gimnáziumi önképzőkör dalosköre. 4. „A kápolna-dombon.“ *Irta Szabó András VII. o. t.* Szavalt *Cirner László VII. o. t. 5.* A Szózatot énekelte az ifjúság.

Egyházi ügyek a politikai napilapokban. Politikai napilapjaink mindinkább kezdik belátni, hogy olvasóink nem csupán a politika iránt érdeklődnek és nemcsak a napi eseményekről kívánnak tájékozást nyerni, hanem az egyházi élet ügyeiről és kérdéseiről is. Ennek tulajdonítható, hogy legújabbán a „Független Magyarország“ című napilap is egy egész külön rovatot nyitott a magyar egyházi ügyek és kérdések megtárgyalására. A rovat nem kizárólag egyik vagy másik egyház számára nyitott, hanem általában a magyar egyházi ügyek meg-

beszélésére. A rovat vezetői *Haypál Benő* budai és *Szabolcska Mihály* temesvári ref. lelkészek. A rovatot és annak vezetőit szívesen üdvözljük.

Budapesti lelkészválasztási mozgalmak. A most üresedésben levő egyik budapesti ref. lelkészi állás betöltésére nagy tüzzel folynak az előkészületek. Egymásután jelennek meg a lelkes hangú felhívások újabb megújabb jelöltek érdekében. Ez idő szerint a következő jelöltek pártjai alakultak meg: *Dr. Szabó Aladár*, budapesti theol. tanár, *Molnár Hugó*, ujvidéki lelkész; *Juhász László*, budapesti s. lelkész; *Gergely Antal*, mezőtúri lelkész; *B. Molnár Sándor*, rákosfalvai lelkész. — Hihetőleg lesznek még többen is a pályázati határidő lejártáig. Adja Isten, hogy a fővárosi nagy gyülekezet megtalálja a hozzá mindenképpen méltó jeles lelkipásztort! A budapesti ág. hitv. evangélikus egyház is lelkészválasztás előtt áll. Itt is nagy számmal vannak a pályázók, köztük *Dr. Masznyik Endre*, pozsonyi theol. akad. igazgató, jeles egyházi író is.

Bécsben legközelebb 49 egyetemi hallgató tért át a róm. kath. egyházból az ág. hitv. ev. egyházba. A klérikalís német sajtó a pángermanizmus számlájára szeretné írni az egészet s nem akarja belátni, hogy itt érettkorú, intelligens ifjak jobb meggyőződésre való ébredéséről van szó.

A Baldácsi-alap 1904. évi bevétele 238.026 K., kiadása 63.131 K., maradvány 174.895 K. Az 1905-ik évi előirányzat szerint a bevétel 144.042 K., a kiadás 25.650 K., maradvány 118.392 K.

Eljegyzés. *Nagy Endre*, marosvásárhelyi ref. koll. tanár, *Nagy Lajos* polg. isk. igazgató fia, a napokban tartotta eljegyzését *Páll Mariskával*, *Páll Károly* kollegiumi tanár nagyműveltségű, kedves és bájos leányával.

Szászsebesi ev. ref. templom. Az „Elnémult Harangok“, mint vészkiáltás immár a szinpaddal is föl akarja rázni a magyar társadalom szunnyadó lelkiismeretét, hogy figyelmét az erdélyrészi magyarság pusztulásának megrázó képére irányítsa, arra az élet-halálharczra, melyet a magyarság apró szigetei vívnak a nemzetiségi áradattal. A sok elnémult harang közül kettő közelebről, kettő Szászsebesben újra megkondult, egyiket a magyar társadalom, másikat egy magyar kálvinista pap öntette, hogy a Szászsebesben és még 15—20 falvában, apró szigeteken szétszórta élő magyarságot magyar imádságra hívogassa, magyar nemzeti eszmények istápolására lekesitse, az elnyeléssel fenyegető árral szemben ellenállásra bátorítsa, hogy e harangok többé el ne némuljanak, hogy az új templomban a vallás és hazaszeretet szent oltártüzei állandó lóhógásban legyenek, rendes lelkész kell ide s a papi állomás azonnal felépíthető lesz, mihelyt a papi lak felépült. Éppen azért indított újabb gyűjtést a szászsebesi kálvinista magyarság. Papilak építésére kegyesen adakoztak újabban: *Gróf Festetics Gyuláné Wildon (Stájer) 50* kor. *Br. Kemény Kálmán* status kurator Budapest, *Bercik Árpád* nyug. miniszt. tanácsos Budapest, *Kovács Gyula* és neje Budapest, *Galgay Béla* Balassa-gyarmat, *N. G. A., Perecseny, Pál, Vásárosnamény, Szász József* alispán *N-enyed, Kovács Imre m. á. v. főmérnök* arad 20—20 kor. *Morágyi Istvánné* Budapest, *dr. Boér Jenő* Tövis, *Winkler János N-enyed, gr. Degenfeld Karácsony H.-Téglás, Rátkey Vilmos* és neje Budapest, özv. *Szabó Albertné* Bukarest, *Szathmáry József* Miskolcz, *L. F. Szügy, Magyar Leszámitoló Bank* erdélyrészi fiókja, *Özv. B. Tóth Bálintné* Dévaványa, *Törökszentmiklósi Takarékpénztár, Várady Gyula* ügyvéd *Munkács 10—10* kor. *Ev. ref. lelkész* *Szentgál 10* kor. *90 fill.* *Ev. ref. egyház* *Szeged 8* kor. *Scherer Konrád* posta és távirtdai tiszt *Fogarás 6* kor. *Özv. Katona Zsigmondné* Kecskemét, *Faragó Erzsébet* Miskolcz, *Csengeri Dezső* ügyvéd *Kassa 5—5* kor. *Kónya Kálmán* m. v. főmérnök *Brassó, Péter Pál* Szombathely 3—3 kor. *Gálffy János N-enyed, Jakab Károly* Alamos, *Nyirő József* Alvincz, *Kurucz Kassa, 2—2* kor. *Egy szegedi honleány 10* kor. *Ráczkövy Lajos* Alvincz 3 kor. *Segédlelkész* *Tiszaföldvár 1* kor. *60 fill.*, *dr. Vajna Izidor* Alvincz 1 kor. Fogadják mindannyian a sz.-sebesi magyarság örök háláját. *Benedek Károly*, alvinczi ref. pap, az egyház szervező lelkésze.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A Szedemeteren *Kölcsey Ferencz* születési helyén építendő ref. templomra eddigelé a következő adományokat vettük;

Sajó-ecsegi ev. ref. egyház 5 kor. Berczeli ev. ref. egyház 1 kor. Tarczali ev. ref. egyház 3 kor. Nagyrábéi ev. ref. egyház 2 kor. Mezőszentgyörgyi ev. ref. egyház 2 kor. Császári ev. ref. egyh. 5 kor. Nagybányai ev. ref. egyh. 10 kor. Szilágyszentkirályi ev. ref. egyh. 2 kor. Dunaszentgyörgyi ev. ref. egyh. 3 kor. Makói ev. ref. egyh. 10 kor. Karczagi ev. ref. egyh. 10 kor. Erzsébetvárosról: Kovácsy Albert 1 kor. Kiss Pál 1 kor. Dr. Máthé Lajos 1 korona. Szabó József, Mészáros József, Fogarassy Sámuel, Fogarassy Oszkár, Szilágysági 50—50 f. Nagy-Zsigmondról: Ref. egyh. 2 kor. id. Karikó János 50 f. Patay Sándor 1 kor. Czike Imre 50 f. László Dávidné 1 kor. Balogh 50 f. Wagner Armin 40 f. Vörös Sámuel 40 f. Roth 50 f. Koienner Elekné 80 f. Érmindszentről: Török Ferencz lelkész 1 kor. Suba István 1 kor. Balássy Endre 2 kor. Récsey Antal, Récsey Károly, Récsey János, Somogyi Sándor 1—1 kor. Ady Lőrincz 80 f. Ev. ref. egyh. 1 kor. Büdzenszentmihályról a községi előjáróság utján: Sz. Nagy Sándor, Oláh Mihály, Kohn Dávid, Adorján Balázs, Fülep Jenő 40—40 f. Schwarz Adolf 30 f. Kiss Imre, Mészáros Gyula 20—20 f. A debreczeni ref. főgimn. tanári kartól; Karai Sándor 5 kor. S. Szabó József, dr. Nagy Zsigmond, Bosznay István 1—1 kor. Dr. Petzkó Drnó 2 kor. Dr. Gulyás István, Nyári Béla, Zalányi János, Szabó Márton, Tóth Mihály, Révész Lajos, dr. Csűrös Ferencz, Kulcsár Endre, H. Nagy Elek, Török Péter. Halász Dénes, Kecskeméthy M. Lajos 1—1 kor. A szatmári „Kölcsey-kör“ 20 korona. Gaál Gyula e. m. fóg. M.-Kályán, gr. Tisza István e. m. fóg., Orsz. Közp. Hitelszövetkezet 20—20 kor. Bélteki Lajos pocsjai ref. lelkész, Ádám József szeremlei ref. lelk., Földes közs. előjárósága 2—2 kor. Öcsöd község. előjárósága 5 kor. Hajdu-Szovát község előjárósága 2 kor. H.-Böszörmény város tanácsa 5 kor. Nagykároly város tanácsa 5 kor. Midőn ez adományokat nyilvánosan nyugtázzuk s a jókedvű adakozóknak köszönetünket nyilvánítjuk, kérjük egyszersmind azokat, kiknek birtokában gyűjtő-ívek vannak, kegyeskedjenek azoknak lehetőleg kedvező sorsa iránt mielőbb intézkedni. Szeődemeter, 1905. márcz. 6. Kovács Zsigmond, ref. körlelkész. Bikfalvy Elek, egyh. gondnok.

Nyilvános köszönet. Mezőméhesi ev. ref. leányegyházunk hivei régóta szükségét érezték annak, hogy kicsiny, csengetyüszerű harangjuk mellé még egy nagyobbat vegyenek. Semmiből csak a jó Isten teremtette a világot, ember erre képtelen. Az egyháznak erre a célra nem volt semmi alapja. Lelkész buzdítására a hivek saját magok között a harangalpra megkezdették a gyűjtést a múlt 1904. év elején, igen szép eredménnyel. A múlt évben begyűlt összesen 135 kor. A jelen évben 22 korona, összesen ez ideig 157 kor. Tekintélyes összeg ez oly szegény nép között, mint a m.-méhesi magyarság.

Az adakozók között első helyen áll az egyház buzgó gondnoka tek. Illyés Albert 50 koronával, tek. Dr. Horváth Miklós tiszti ügyész 10 koronával, Ménasági János (r. kath.) 5 kor. Lukács Dani 2 kor. Gróf Bély Ferencz (r. kath.) 8 kor. Csuka Géza 3 kor. Benedek Sándor 6 kor. Fazakas Jóska 2 kor. Felházi Ferencz 2 kor. Fogarasi János 7 kor. Szász Ferencz 2 kor. Nagy Lajos 2 kor. Nagy Jóska 4 kor. Lukács Sándor 2 kor. Sombori András 2 kor. Gagy István 3 kor. Kis Dániel 3 kor. Márton Albert, Hatházi József, Császáz János, ifj. Lukács Ferencz, Frajkó Lajos, Dózsa Mátyás, Kenderesi Zsiga 2—5 kor. Kallós Sándor 1 kor. Kerekes Ferencz 3 kor. Nagy Pista 2 kor. Balázs Ferencz 2 kor. Fehér István 2 kor. Bedeházi János ref. lelkész 20 kor. Révész Károly áll. előjáró (róm. kath.) 2 kor. Az egyháznak nincs egyetlen tagja, ki a szép terv megvalósítására szive szerint ne adta volna filléreit. Az ur áldása legyen e buzgó, törekvő kicsiny egyháznak minden tagján. Az adakozók jutalmukat találják meg az urnál. Mező-Méhes 1905. márczius 5. *Bedeházi János*, ref. pap.

A szászsebesi ev. ref. templom és papilakra kegyes adományokat küldötték még, miért is fogadják az egyházközség mély tiszteletét, örök hálaát:

Nagyenyedi ev. ref. egyházközség 20 kor., Ev. ref. egyház adománya Felvincz 20 kor. Hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház 20 kor., Ev. ref. egyház Szentes 10 kor., Sándor János ev. ref. lelkész gyűjtése Miriszló: Miriszlói ev. ref. egyház, ó-lapádi ev. ref. egyház, Sándor János 2—2 kor., Kiss Elek 1 kor., Hari János. Idősb. Deák Mihály 40—40 fill., id. Szabó Mihály 24 fill., Deák József Istvánné 30 fill., Szöcs

András, Horváth Mihály, Szöke Sándor, Hegedüs Zsigmond, ifj. Hegedüs István, Sipos Márton, Hegedüs Mihály, Deák József 20—20 f. (összesen 10 kor. 14 fillér).

(Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1330—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű esperesi hivatalnak, a kollegiumok és a ref. theologia méltóságos Előjáróságainak és a kolozsvári szeretetház keblbi tanácsának.

Az egyházkerület 1905. évi *névtára* elkészülvén, és szétküldetvén, tisztelettel felkérjük a fentcímzett testületeket, és nagytiszteletű Esperes aait, hogy ezek, valamint a küldendő történelmi rész áraban darabonként 2 kor. 60 f.-t és így egyenként az alább irt összegéket folyó évi junius hó végéig befizetui sziveskedjenek és pedig:

1. Hunyadi egyházmegye példány szám 29, fizetendő példány szám 28, 72 kor. 80 f. 2. Gyulafehérvári eh. p. sz. 18, f. psz. 17, 44.20, 3. Nagyenyedi eh. p. sz. 48, f. p. sz. 47, 122.20, 4. Kalotaszegi eh. p. sz. 35, f. p. sz. 34, 88.40, 5. Kolozsvári eh. p. sz. 29 f. p. sz. 28, 72.80, 6. Szilágyszolnoki eh. p. sz. 66, f. p. sz. 65, 169 kor. 7. Dési eh. p. sz. 19, f. p. sz. 18, 46.80, 8. Széki eh. p. sz. 31, f. p. sz. 30, 78.—, 9. Nagysajói eh. p. sz. 18, f. p. sz. 17, 44.20, 10. Görgényi eh. p. sz. 30, f. p. sz. 29, 75.40, 11. Marosi eh. p. sz. 68. f. p. sz. 67 174.20, 12. Küküllői eh. p. sz. 32, f. sz. 31, 80.60, 13. Nagyszbeni eh. p. sz. 20, f. p. sz. 19, 49.40, 14. Udvarhelyi eh. p. sz. 45, f. p. sz. 44, 114.40, 15. Erdővidéki eh. p. sz. 16, f. p. sz. 15, 39.—, 16. Sepsim. p. sz. 40, f. p. sz. 39, 101.40, 17. Orbai eh. p. sz. 12, f. p. sz. 11. 28.60, 18. Kézdi eh. p. sz. 17. f. p. sz. 16, 41.60, 19. Romániai eh. p. sz. 7, f. p. sz. 6, 15.60, 20. Theol. fakultás p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 21. Szeretetház p. sz. 1, f. p. sz. 1, 2.60, 22. Nagyenyedi kollegium p. sz. 3, f. p. sz. 3, 7.80. 23. Kolozsvári kolleg. p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 24. Marosvásárhely kollegium p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 25. Székelyudvarhelyi koll. p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 26. Zilahi koll. p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 27. Szászvárosi koll. p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 28. Sepsiszentgyörgyi kollegium p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20.

Kolozsvár, 1905. márcz. 11-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

Sz. 317—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *szászcsávási* egyházközség papi állomására pályázat hirdetik.

Javadalom a díjlevél szerint: tisztességes lakás megfelelő gazdasági épületekkel és kerttel, földhaszonélvezet 160 kor., készpénz 461 kor., terményjövedelem 418 kor. 34 f., munkabeli szolgáltatások 22 kor., stóla 16 korona, összes jövedelem 1077 kor. 38 f., melyből engedélyezett kiadás 50 kor. 83 f., állami fizeteskiegészítés 573 kor. 45 f.

Kötelességek: az anya- és szőrványegyházakban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő 1905. április 10.

Szabályszerűleg felszerelt kérvények nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1905. márczius 10-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 192—1905.

FELHÍVÁS

A hivataloslap idei 9. számában 892—1905. szám alatt megjelent igazgatótanácsi körrendeletnek a kitűzött határidőig leendő végrehajtására, teljesítésére ez uton is felhívom györgényi egyházmegyei paptársaim szives figyelmét. — A szerkesztendő munkálatok *számvevő aához küldendők*, ki azokat revideálni fogja.

Gernyeszeg, 1905. márczius 8.

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Vallásos nevelés.

I.

E cím alatt tulajdonképen a vallás-*tanításra* szeretnék egy pár apró megjegyzést fűzni, de a tollam szivesebben megy rá a *nevelés* szóra. Nem fogalomzavar ez, hanem kifejezési módja annak, hogy a tanítás is csak nevelésnek egyik — talán legfontosabb és legjobban szervezett eszköze — de a valódi tevékenység, a helyes mód mégis csak a nevelés útja, amelyben él és fejlődik a vallásos közösség: az egyház.

A sokféle meghatározás közt, mely párhuzamot von a katolikus és evangéliumi protestáns egyház között, van egy, mely ehhez az íráshoz legjobban talál. És ez: a katolikus egyház üdvközlő-intézmény, a protestáns egyház üdvre *nevelő* intézmény. A kath. egyház a maga örök immanens törvényei szerint, mekhanikusan közli az üdvöt tagjaival, azokat pedig, a kik ellenállanak, örök kárhozatra veti; . . . resistentes, anathema esto — mondja a tridenti zsinat. Az egyház természetfölötti intézmény, célja, eszközei, hatásai természetfölöttiek s önmagukban örök érvényűek lévén, technikailag kell érvényesülniök az egyes emberekben. Nem nézi az egyesnek természetét, az alapot, melyben akarátának meg kell valósulnia és e megvalósulásnak folyamata sem a szellemi fejlődés törvényei szerint megy végbe, hanem egyszerű mekhanizmussal. A katolikus egyház nem *fejleszt* ki az istenképiséget, hanem impregnálja az emberbe. Nem *vezet* a Jézushoz, a bűnbánásnak, megtérésnek, ujjászületésnek, megszentelődésnek passzió-útján, hanem erőszakos kézzel nyom a térdeplőre mintegy odadobva csodás erejű szentképe elé.

Nem így az evangéliumi egyház. Ennek éltető, tápláló elve a *nevelés*. Nemhogy kizárna, de egyenest megköveteli, természetéből kifolyólag, a nevelést.

Protestáns felfogás szerint az erkölcsi világ-

rend, mely folytonos megvalósulásában van, nem más, mint Istennek egyetemes *nevelése*. Nevelés az Isten üdvtervének végrehajtása is. Maga az örök gondviselés, a bölcs világkormányzás sem más, mint szüntelen tartó, isteni nevelés.

Lessing óta még a „nevelés“ terminusát is szivesen használják a dogmatikusok, mert érzik, hogy egy fogalom kifejezésére annak a szava a legalkalmasabb. Ebben a szóban benne van a mindenhatóság, a teljes függés, a feltétlen érvényesülés, a cél végbemenése. De benne van az egyéni elismerése, benne van, hogy a nevelt dolog saját egyéni természet-alapján megragadva, saját törvényei szerint fejlődik és saját maga érvényesül, midőn a mindenható örök akarat a maga tanácsát követi.

A nevelés alapelve a subiectiv vallásos élet természetének is. Azt a nevelő elvet, mely itt a maga munkásságát elvégezi, *kegyelemnek* mondjuk. A kegyelem nagyon sokféle, elkezdve a gratia praeveniens-től, mely elénkbe jő, bűnbánatot, vágyó hitet ébreszt — mint a tékozló fiuban a bujdosás és nyomor kínjai közt az atyai ház édes emléke — egész a gratia sanctificans-ig, mely az ujjászületett embert egy hosszú élet küzdelmei között szenteli meg s a kísértések fölött dicsőséggel ruházza föl. A protestantizmus alapelve, mely a hit és kegyelem iker oszlopán nyugszik, határozottan involválja a nevelést, mely nem más, mint e két alaptényező munkás, életet támasztó, szellemet kifejlesztő viszonya. A hit a neveltnek egyéni alapja, tehát nem elhívés, hanem belső természeti állapot, a léleknek meghatározott mivolta, amelyet a kegyelem „ható ténykedése“ az istenfiúság öntudatos állapotára emel. A kegyelemnek ez a munkássága egy személyiséghez van fűzve, ki foglalata az összes nevelői hatásoknak, kinek tevékenysége nemcsak közvetlenül hat a fogékony vallásos lélekre, de aki közvetve, minden eszmének, minden intézménynek, minden történeti hatalomnak, minden vallás erkölcsi motívumnak

hatásában ott él és munkálkodik, mint annak nevelő elve: a Jézus Krisztus. Jézus tehát nemcsak nevelő, de a nevelésnek principiuma is, amennyiben az erőt ő adja, az egész folyamatot lelkével táplálja. Valóban, a nevelés fundamentális törvénye, *modus*-a a keresztyén prot. váláserkölciségnek. S az a tény, hogy a protestáns hittudatnak centralis gondolata a *prae-destinatio*, mely nem más, mint ez örök nevelésnek dogmatikai kifejezése, bizonyítja leginkább állításunk igazságát.

S ha a vallásos élet magában foglalja, a protestáns egyház egyenesen megköveteli a nevelést, mert életműködésének ez a „*sine qua non*“-ja. Az egyház egy folyvást fejlődő közösség, mely egyre valósítja meg eszményét: istenországát, Tehát fejlődésben van e cél felé: s ez a fejlődés csak nevelés útján történik. De az egyház tagjait is emeli önmagához, azaz önmaga tudatossá válik tagjaiban, ami által megvan kontinuitása, történelmi egyénisége. Ez a folyamat is csak nevelés útján mehet végbe. A nevelés olyan szerepet tölt be az egyházban, mint a vérkeringés az állati testben. Nevelés nélkül érthetetlen volna a keresztség szakramentuma, neveléssel pedig egyszerre felséges világitást nyer. A nevelés kötelezettsége, fogadalma az, mely legmélyebben fekvő gondolata a keresztség szakramentumának. Arany szálakkal köti oda az anyaszentegyház öntudatlan, piczi tagját a két felebarát szívéhez, kik felelősséget vállalnak érte s ez által a legnemesebb kapcsolatot hozza létre a szülők és keresztszülők, mint nevelők és az ujszülött, mint nevelt között. A szeretetnek ez a közössége, melyet a nevelés érdeke hozott létre: a legkeresztyénibb és legemberibb vonás, ami gondolható.

Nevelés nélkül tehát az anyaszentegyház fenn nem állhat. Nemzeti élet nevelés nélkül gondolható (itt nevelés alatt az *öntudatos* nevelő tevékenységet értem) mert a nemzeti sajátságok, melyek lélektani, sőt igen sokszor physiologiai törvényeken nyugvó *faji* jellegesen alapulnak: mint természeti sajátságok, imponderabiliak, megvannak az egyénben, s a közösség (család község) öntudatlan ráhatásai között, melyek a *szokás*-nak nevezett történelmi hatalom formájában nyilatkoznak – kifejlődnek és érvényesülnek, — de váláserkölcési közösség, mint a protestáns egyház, mely épen universalismusával kizárja a faji jelleget s physiologiai elváltozásokon nyugvó alapot, s mint szellemi hatalom csupán az általános emberit tekintheti: öntudatos tervszerű nevelés nélkül fenn nem állhat. Zulukaffernek születik az ember, de evangelium szerint reformált hitvallásává *nevelni* kell valakit. Amott születésről, emitt ujjá születésről van szó. Az ujjászületés pedig szellemi folyamat, módja a nevelés.

Az egyházi nevelés nem vet gátat — legálább protestáns felfogás szerint nem — az

általános köznevelésnek. A keresztyén vallásos nevelés magában foglalja mindazokat a célokat és érdekeket, melyeket a különböző nevelési elméletek szolgálni akarnak. S ha valamely nevelés értéke annál nagyobb, „minél mélyebbre nyulik alapja, az emberiség, a nemzet, a társadalom, az egyes ember minél határozottabb, minél lényegesebb tulajdonságaitól irányíttatja magát s így minél inkább maradandó hatásra igyekszik s hogy milyen embert, milyen társadalmat, milyen nemzetet, milyen emberiséget sejtünk nyomában“ akkor a protestáns (Dr. Imre S., Gr. Sz. I. nézetei a nevelésről“ 3. o.) egyházi nevelés bizvást az első helyre jut. Alapja örökké való: az ember, mint vallásos lény, mint hívő lélek. És itt meg van már a nevelésre való fogékonyság bizonyossága is. amelynek hiánya a másféle nevelési iránynak annyi bajt okoz. Leglényegesebb, leghatározottabb tulajdonságokat vesz alapul: az egyén benső életének természetét, melyet a *gratia applicatrix* törvénye szerint fejleszt. Legmaradandóbb hatásra törekszik, mert munkáját az örökkévalóság számára végzi, tehát első sorban e földi élet akarja ugyan meghatározni, de a tulvilágra is tekint. Azonban ez a tekintet nem vonja el a gyakorlati érdek meglátástól. Végül munkája után sejtünk: váláserkölcési személyiséget, azaz istenfiúságot, s az emberek között istennek országát. Ez ugyan örökre eszmény marad, de ezért örökös megvalósulásban.

Meggyőződés, hogy a nemzeti nevelést, mely most uralkodó iránynyá vált: az evangéliumi protestáns vallásos neveléssel kell mintegy megszentelni, hiszen nemzetünk történelmében is a fejlődés, az eredmény, a kultura nem más, mint a protestantizmus szellemének története.

Már most kimutatván a prot. vallásos nevelés szükségét és természetét, vizsgálunk kell, hogyan teljesíti egyházunk ezt a feladatot. De erről majd máskor.

Aleph.

A theologia, filozófia és természettudomány közötti viszony.

Irta: Horváth István.

(Felolvastatott Nagyszébenben 1905. márcz. 10-én az egyházmegyei értekezleten.)

(Folytatás.)

A természettudomány a világ rendjéről akar fogalmakat nyújtani. Ezért feladatát így lehet meghatározni: „*a tünemények, mint ilyenek rendjéről való ismereteinknek rendszerezése*“. Kifejti a tünemények rendjét, midőn azokat az együttlét vagy egymásután következés törvényeinek alárendeli s midőn az egyes tényeket általános fogalmak alá sorozza.

Egészen más a filozófia feladata. Neki nincs külön ismeretere; átöleli a gondolatok egész világát. Valamennyi tudomány az ő céljainak szolgál, élet-

erőt kölcsönöz neki. „Rendszerezése a természettudományok által nyújtott fogalmaknak.“ „A tudományok tudománya, az általánosságok általánosságainak rendszere.“

Világos, érthető határosztály. A három szellemi hatalmasságnak — a theológiának, filozófiának és a természettudománynak — szükségszerű, jogos és a fejlődés törvénye által igazolt, hitelesített testvéries osztozkodása ez a kiterjesztett mindenség roppant birodalmában. Közülök mindeniknek ki van jelölve a maga saját tartománya, melyen szuverén hatalommal uralkodhatik; — munkatere, hol zavartalanul keresheti, kiaknázhathatja, értékesítheti azon drága anyagi, szellemi, értelmi, erkölcsi, vallási kincseket, melyek az emberiség fejlesztésére, rendeltetése betöltésére multhatatlanul szükségesek.

E határosztály és vonalok kijelölését a tudományok fejlődésével és a kultura haladásával beállott szükséglet csak az újabb korban tette meg, hogy véget vessen a bénító határvillongásoknak, a szellemi anarchiának s az ezekből származó bizonytalanságnak. Ma már azok, akik tiszteletben tartják a szellemi triumviratus öszhangzatos együttműködését, megszűnnek gyanúsítani akár egyiket, akár másikat. Theologia, filozófia és természettudomány a maga területén egyenjogú hatalmasságok, egymást kölcsönösen támogatják az emberiség vezetésében és oktatásában. Ezt az egyetértést nem zavarja, sőt megerősíti, szilárdabbá teszi a felfedezések rohamos egymásutánja; egyformán értékeseknek nyilvánítják a természettudományok által felszínre hozott újabb meg újabb ismereteket; egy szívvel, lélekkel vallják, hogy minden felfedezés, minden megállapított igazság újabb igazságok szülőanyja, további kutatásokra, találmányokra vezet — mondhatni egész a végtelenségig.

Természetes tehát, hogy ennek megfelelőleg az ember hatáskörébe vonható világnézletek, társadalmi, állami, egyházi, családi átalakulások, változásoknak vannak alávetve. Ma nem olyanak ismerjük a világ-egyetemet, a társadalmat, az embert, mint a régiek; más alapon theologizálunk, filozófálunk, mint azok; magunk is átalakultunk, sőt egy tudós megdöbbenő felfedezése szerint a telefonnal foglalkozók balfüle az oda szorított kagyló alakjára idomul. Ebben az átalakulási forrongásban szó nélkül roppant sok sálak kerül felszínre, ugyannyira, hogy az ember akárhányszor hajlandó elcsüggedni és lemondani a küzdelemről: de ezért a tudományt — mint sokan teszik — vádolni nem lehet, mert a tudomány, mint ilyen, első sorban semmire sem tekinthet, mint az igazságra. Már ha ezt a haszon, önérdék, önzés károsan használja fel vagy alkalmazza, arról a tudomány nem felelős.

Régi időktől fogva vitatják, ma talán hevesebben, mint régen, hogy az anyag vagy a szellem létezik-e? avagy mind a kettő: anyag is, szellem is. Az egyik párt azt állítja, hogy csak az és semmi egyéb nem létezik és ez is csak úgy létezik, amit és ahogyan a szemeimmel látom, füleimmel hallom vagy más érzékeimmel felfoghatom. Amit így érzékelhetek, az az anyag, csak ez létezik, ezen kívül semmi sem létezik.

Nem áll — mondja a másik párt; anyag nincs, csak szellem. A külvilágnak alakot, számot, színt, ízt csak a szellem ad. A külvilágot olyanak ismerem, amilyen magam vagyok; én teremtettem azt magamnak; nélkülem sem kő, sem arany, sem fa, sem virág, sem öröm, sem bánat, sem erény, sem bűn, semmi nem létezik; az a valami is, amit számárnak neveznek, én magam vagyok, rajtam kívül objektív realitásaal nem bir — nem létezik.

Természetes és jogosult ezekkel szemben a ko-

mor, mogorva skeptikusnak megczáfolhatatlan állítása, midőn flegmatikus humorral mondja: a materiálistának is igaza van, az idealistának is igaza van. Igaza van a materialistának, midőn idealista ellenfelét azzal czáfolja, hogy a szellem nem egyéb, mint az eszmék muló egymásutánja. Az eszmék muló egymásutánja pedig nem az a külvilág, melyet érzékeinkkel észreveszünk; az eszmék létezése nem az objektív tárgyak létezése. E szerint szellem nincs, csak anyag.

De igaza van az idealistának is — folytatja rettenthetetlen következetességgel a skeptikus — mikor bebizonyítja, hogy az, amit a materiálisták anyagnak neveznek, nem egyéb, mint a tünemények muló egymásutánja. A tünemények muló egymásutánja pedig anyag, nem materia. És így a materiálisták minden okoskodása fővényre épített erősség. Anyag nincs, csak szellem.

Bravó! nincsen sem anyag, sem szellem, ujjong a pesszimista; vanitatum vanitás; nem ér ez az élet egy ütöt taplót; éljen a nihil; éljen a nirvána. Tyü az áldóját, soha sem meghalunk, kurjant a bús magyar. Nihil? borzong a milliomos háta. Hát az én millióim, palotáim, fényes fogatom, szolgaszemélyzetem semmi? hát a születés, magas állás, érdemjelek, hir, név, dicsőség semmik? kérdezik a társadalom matadorai; hát a korpótlékok, kongrua semmik? kérdezzük mi minorum gentium; hát az én feltört, kérgeg tenyerem, rongyos ruhám, éhségtől korrogó gyomrom semmi? kérdi a munkás.

A nihilt tényleg senki el nem fogadja, attól mindenki visszaborzad. Csönd legyen tehát — dörög a tekintély. A kalapács, malteres kalán, olló, méter, ásó, kasza, kapa közeli és távoli rokonságaikkal egyetemben hallgassanak és várjanak. Csakhogy azok nem hallgatnak, nem is várnak, hanem követelnek, mert „valamiképen az új csillagászat áthelyezte a világ középpontját a szűk földről a hatalmas napba: úgy az új sociologia áthelyezi a társadalmi élet középpontját a henyélők kis csoportjából a munkások hatalmas tömegébe“. vélekedik Lewes.

Anyag is van, szellem is van, vergődik tovább a korlátolt értelem. Lényegében különbözik e kettő egymástól, nem is hozhatók soha egységbe. A szellemnek azonban meg van azon képessége, hogy az anyag hathat reá, minek eredménye az, hogy benne egy képzet. fogalom, eszme származik arról, mi körülötte van. Azon felül van hatalma arra is, hogy az anyagra hasson, minek eredménye az anyag bizonyos mozgása által jelöltetik. Már hogy e két egymástól oly lényegesen különböző létező miként hat egymásra: az titok.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. márcz. 14.

Elnökölt: *Simó* Lajos egyházkerületi főgondnok. Jelen voltak: *Zeyk* Dániel főgondnok, dr. *Bartók* György püspök, br. *Bánffy* Ernő, *Bartha* Lajos, dr. *Sárkány* Lajos, dr. *Vályi* Gábor, *Váró* Ferencz, *Sándor* János, *Incze* Gerő ig. tanácsosok, dr. *Kádár* János titkár, *Maksay* János számvevő és *Módy* Elek levéltárnok, mint jegyző.

Tárgysorozat rendjén a következő ügyek nyertek elintéztést.

Pünkösti Pál pénztári könyvelő részére megengedett, hogy a helybeli ev. ref. kollegiumnál elnyert pénztárnoki állását, mellékfoglalkozásként elfogadhassa és folytathassa, főhivatala teendőinek sérelme nélkül.

Nagyenyedi Bethlen-kollegiumunk előljárósága

javaslatot készítvén a tanári fizetések rendezése iránt, abban 2600 K kezdő és 5600 K végső fizetéssel, a korpótlékrendszer alapján óhajtja a rendezést végrehajtani. Ig.-tanácsunk azonban a kimutatott fedezeti forrásokat nem látván elégségesnek és az állami tanárok fizetésrendezésének megtörténte előtt a maximum megállapítása ellen is aggályokat táplálván, az egész munkálatot visszaküldeni rendelte az előljáráshoz, újabb megfontolás végett, azzal a kijelentéssel, hogy a rendezésnek a korpótlékok alapjára való fektetését maga részéről is helyesli.

A zilahi államilag segélyezett kollegium indokoltan kéri évi 30,000 K államsegélyének 40,000 K-ra leendő felemelését. E kérést ig.-tanácsunk ajánlattal terjesztette a vall. és közokt. miniszterium elé.

Hasonló ajánlattal küldötte fel ig.-tanácsunk a beruházási államsegély fölemelése iránti kérést a szászvárosi ev. ref. kollegium részéről.

A dr. Gecse-féle emberszeretet intézet előljárásgának ismételt kérése dacára sem folyósíthatta ig.-tanácsunk a segédpénztárnoki és ügyvezető-igazgatói honoráriumokat, de a bemutatott 1905. évi költségvetést jóváhagyta, némi módosítással.

A szeretetház 1904. évi pótépitkezéseiről szóló számadást szintén jóváhagyta ig.-tanácsunk, eltekintve ez alkalommal ama formahibáktól, melyek az építkezési engedély kikérésénél történtek.

Számvevői felülvizsgálat alapján jóváhagyást nyert a szeretetház 3 külön számadása és a folyó évi költségelőirányzata.

A gróf Klebesberg-féle birtokokon fekvő egyházi pótszocziniumok megváltására báró Appel Jenőné ajánlatot tévén a nagysajói egyházmegyének, ig.-tanácsunk emez ajánlatot elfogadásra engedélyezte, azzal a föltétellel azonban, hogy az összes járandóságok 5%-os alapon számított tőkével váltassanak meg.

Számvevő előadásában tárgyalatott a *Közhasznú Szövetkezet* 1904. évi jelentése és zárszámadása és ezekből az intézet iránti hálás köszönettel vette tudomásul ig.-tanácsunk, hogy a közczélokra kiosztott 2500 K-ból 1925 K fordított tisztán ev. ref. egyházak, illetve egyházi intézmények támogatására.

Jóváhagyást nyert a Pataki Ágotha-alap 1903. és 1904. évi számadása, a dési bérházak 1904. évi számadása és a székesi Ilyés-alap 1903. évi számadása.

A papi és tanítói javadalmaknak összeírása és költségvetésbe leendő fölvétele tárgyában kelt ig.-tanácsi körlevél ellen észrevételek érkeztek be, melyeknek alapján elrendeltetett, hogy az átmeneti nehézségek kiküldése céljából a folyó 1905. évben csak az összeírás foganatosítandó és a bejegyzés csak az 1906. évi költségvetésbe és ugyanezen évi számadásba kell hogy megtörténjen.

Az ig.-tanácsi fogalmazói állásra 12 pályázat érkezett be, de az óhajtott mértéket a pályázók egyike sem érte el, miért is ig.-tanácsunk az állást egyelőre üresen hagyta, Vincze János ig.-tanácsi napidíjast helyezvén át ideiglenesen a fogalmazói munkakörbe.

Kozárvári ehk. községünk indokolt kérésére megengedett, hogy papi állomását egy évig üresen tartsa.

A marosvásárhelyi egyházközség erdővásári, a csejdi ehk. község telekvásári, a magyarvalkói és az árapataki egyházközségek erdőeladási, valamint az aranyospolyáni ehk. község földeladási szerződésai jóváhagyást nyertek és megengedett magyaros ehk. községünknek, hogy építkezésre 2000 K, nemkülönben maroszentbenedeki egyházközségünknek, hogy adósságtörlesztésre 5000 K törlesztő kölcsönt vehessenek fel.

Kilyén Sándor, házgodnok előterjesztésére megengedte ig.-tanácsunk, hogy az ig. tanácsi ülésterem kibutorozását és kifestését hajtassa végre.

A *szilágyszolnoki, udvarhelyi és marosi* egyházmegyék előterjesztései alapján foglalkozott ig. tanácsunk az esperesi honoráriumok rendezésének, illetve az esperesi kápláni állások szervezésének kérdésével és miután e tekintetben az intézkedés szükségét maga részéről is fenforogni látja: főt. Püspök aa. elnöke alatt bizottságot küldött ki a rendezés módzatainak javaslatbáhozására és a felekezeti források kijelölésére.

Görgényi esperes aának a *nagyölyvesi* körlelkészi állás ideiglenes betöltésére vonatkozó javaslata elfogadtatott. A segédlelkész részére 120 K folyósított a mezőörményesi egyházközségbe való beszolgálati honorálására és a nagyölyvesi papilak helyreállítási költségeire 400 K segély tétetett folyóvá.

A *magyarói* ehk. kepepótló rovatainak megszüntetése tárgyában kelt határozatokat megerősítette ig. tanácsunk, mert a kepeváltási alap oly erős, hogy újabb tartalékalap képzésére szükség nincsen.

Csiszér Zsigmond, parajdi lelkész aa. kérésére káplántartási engcdélyt adott ki főhatóságunk, valamint jóváhagyta a *vislai* öreg lelkész nyugalmazására vonatkozó határozatot is, mert az előbbi betegség miatt, az utóbbi pedig nagyon előrehaladott kora folytán képtelen a lelkészi szolgálatok végzésére.

A *mosoni* ehk. szegénysége miatt kénytelen volt ig. tanácsunk évi 160 K segélyt folyósítani a nevezett ehk. kántori és lévitai teendőket végző állami iskolai tanító részére, 3 egymásután következő évre.

Jóváhagyta ig. tanácsunk a *szászsebesi* fiókekh. önálló szervezkedésére vonatkozó határozatokat is, utasítván az ehk. et, hogy most már a miniszteriumhoz folyamodjék, a papi állás javadalmának kiegészítése végett.

Végül a *szászvárosi* ehk. papi javadalmainak egyenlősítése tárgyában kelt határozatunk ellen beérkezett előterjesztést tárgyaltuk, de miután a meghozott határozat megváltoztatására ig. tanácsunk indokot főforogni nem lát: az előterjesztést felebezésnek tekintette és elhatározta annak az egyházkerületi közgyűlés elé leendő terjesztését és pedig elutasító javaslattal.

Ezeken kívül még néhány apróbb ügy nyert elintéztést és azután az ülés este 8 órakor bezáratt.

r. s.

A református egyház állapota 1903-ban.

(A vall. és közokt. miniszter „Magyarország közoktatásügye 1903-ban” című jelentése alapján.)

(Folyt. és vége.)

c) Oktatásügy.

Ismertetésünk utolsó feladatához s így tárgyalásunk utolsó szakaszához érkezünk ref. egyházunknak az oktatásügy terén végzett mozgalmainak s elért eredményeinek áttekintésével. Nem akarom ezzel azt mondani, mintha úgy vélném, hogy ezzel egyházi statisztikánk teljesen ki volna merítve s mintha az áttérések, kilépések s az oktatásügy ismertetése a maga egészében elibénk állítaná egyházunk 1903 évi életét, Nem. Hiszen magáról a tulajdonképeni egyházzól majdnem semmit sem szólottunk s így már maga ez a körülmény kizárta tenné a teljes ismertetés lehetőségét. Ámde nem is ez volt a célunk. Mi nem magáról az egyházzól, mint ilyenről akartunk beszélni, hanem egyházunknak a többi felekezetekhez való viszonyát akartuk egy egységes

szempont segítségével áttekinteni s belőle tanulságokat vonni le. Igaz ugyan, hogy ilyen felfogás mellett az első pillanatra úgy látszik, mintha már el volna érve a cél pusztán az áttérések és kilépések eredményeinek áttekintésével. Azonban tekintetbe kell vennünk azt is, hogy nálunk majdnem minden felekezet iskoláival, tanintézetivel, szóval egész oktatásügyével nem pusztán kulturális célú szolgál, hanem sajátos felekezeti célokat is igyekeznek elérni és megvalósítani, épen ezen körülményből kifolyólag az oktatásügy tárgyalását semmiképen sem mellőzhetjük, hiszen így az egyházi élet változásainak ismeretése folyamán egyik igen tanulságos részen ütnék csorbát.

Tárgyalásunknál a kisdedővókra vonatkozó részt teljesen mellőzhetjük, egyfelől azért, mert a ref. kisdedővók száma nagyon csekély, másfelől a kisdedővás nem olyan fontos szerve oktatásügyünknek, épen felekezeti szempontból tekintve a kérdést, mint a népiskolák. Nem mintha az egyház jövődöbéli tagjainak egyházas szellemben való képzésére nem volna már itt az élet legelső éveiben szükség, de tekintve egyházunk különben is sok oldalról igénybe vett anyagi erejét, ha feleslegesnek teljesen nem is mondhatjuk felekezeti szempontból a kisdedővást, de célraevezetőnek semmiesetre sem, mai anyagi körülményeink között. Hiszen a talán odapazarolt erő értékesebben felhasználhatók közoktatásügyünknek felekezeti szempontból legfontosabb tényezőinél, a népiskoláknál. Mert kétségkívül a népiskolák jelentősége felekezeti szempontból, akármennyire tagadják némelyek, sok tekintetben felette áll középiskoláink jelentőségének.

Mellőzve minden egyéb indokot, ha csupán azt az egyet vesszük tekintetbe, hogy népünkre, tehát egyháztagjaink zömére csakis ott a népiskolákban és csakis akkor, tehát a népiskolai évek alatt hathatunk legközvetlenebbül, teljesen indokolttá teszi, hogy a népiskolákra nagy súlyt helyezünk és azok egyházas szellemét lehetőleg megőrizni törekedjünk.

Pedig nálunk e tekintetben is bizonyos közöny és erőtlenség tapasztalható. Külföldhöz viszonyítva pedig határozott hátramaradást konstatálhatunk. Mig Németországban a népiskolák hiányait épen egyházi és vallásos szempontból bőven kárpótolják a jól szervezett ifjúsági egyletek egész rajai, addig minálunk e tekintetben majdnem semmi intézkedés nincsen téve. Az állami népiskolák közönyösen bánnak el legtöbb esetben ezzel a kérdéssel, felekezeti iskoláink, főképen itt Erdélyben kihullottak egyházunk kezéből, a népiskolai oktatás után pedig, eltekintve a konfirmációi előkészítéstől, népünk s így egyháztagjaink zöme magára marad teljesen. Bizony egyházi életünknek az előbbi két szakaszban kifejtett gyöngeségei nagyrésztben visszavihetők az egyházas jellegnek s a vallásos szellemnek úgy a népiskolákban, mint a középiskolákban tapasztalható elernyedésére, elerőtlenedésére s mondjuk ki: elnyomására.

Ezek után rátérhetünk tulajdonképeni tárgyunkra.

A tankötelesek száma az 1902—3. iskolai évben meghaladta a 3 milliót.

Az összes tankötelesek közül magyar anyanyelvű volt 52·59%, német 11·25%, oláh 16·24%. A többi ez alkalommal mellőzhetjük.

Az iskolába járó tankötelesek közül pedig 54·52% volt magyar, 12·97% német, 12·69% oláh.

A tankötelesek felekezeti megoszlását tekintve százalék szerint:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unit.	izraelita
13.88	49.69	11.23	12.43	7.2	0.40	5.09

Aránylag a legtöbb iskolába járó tankötelest találunk az ág. ev. között, azután az unitáriusok között, az ev. reformátusok között 87·42%, a r. kath.

között 86·86%, a mi a protestáns felekezetek egyháztagjainak magasabb értelmiségéről tesz tanulságot.

Ami a népiskolák számát illeti, e tekintben úgy állunk, hogy a 16,984 népiskola 32%-át a r. kath. egyház tartja fenn (5458). 10·7%-át az állam (1818). A református egyház népiskoláinak száma 2071, tehát 12·2%.

A statisztikai kimutatás lényege a népiskolákról csupán ennyi. Részletezést nem találunk sehol sem.

Kuriozumképen említhetjük meg a tanítóképzékről, hogy a tanulók számában itt 5508, tehát 55·48% róm. katolikus s utána a legnagyobb a ref. tanulók száma 1455-el, tehát 14·65%.

Az oktatásügyre vonatkozó rész legértékesebb és legtanulságosabb része reánk nézve a felsőbb iskolák és a kereskedelmi iskolák statisztikája. A mai társadalmi gondolkozásmód azon helytelen irányzata, mely a gyakorlati pályák mellőzésével ma is a tudományos pályákat támogatja, épen minálunk, a ref. egyházban érezhető meg leginkább. És ez a körülmény nem tekinthető úgy, mintha valami örvendetes jelenség volna, de sőt határozottan hátramaradást jelent. A dolog voltaképen a következő. A főiskolai hallgatók közül 1902-ben ref. vallású volt 14·19%, róm. katolikus 41·32%, izraelita 29·30%. Az 1903. évben pedig ev. ref. 14·94%, r. kath. 41·02%, izraelita pedig 28·43%. Látjuk tehát, hogy mig e két utóbbi felekezet apadást mutat fel, addig mi gyarapodást. Amde e körülményt igazolja a gyakorlati s főképen kereskedelmi intézetek hallgatóinak statisztikája, a mennyiben a felső keresk. iskola növendékei számában évről-évre tapasztalható gyarapodás mellett 50·5% izraelita, róm. kath. 33·6%, mig református 5·8%. Szóval a gyakorlati pályák jelentőségét, czélszerűségét, fontosságát eddig csak az izraeliták, meg a r. katolikusok látták be.

És ezzel meglehetősen vázlatos ismertetését ref. egyházunk oktatásügyi mozgalmainak bevégeztük. Nem is volt czélunk teljes elaprózásig vinni a fejtegetést, csupán azokra a helyekre mutattunk rá, hol az érintkezés legnagyobb a többi felekezetekkel s a levonható tanulság arról győz meg, hogy a ref. egyház pozícióját az oktatásügy terén meglehetősen megtartotta.

A kultuszminiszter jelentéséből ezek azok a momentumok, melyek figyelmet érdemelnek s melyek egyházunkat is közelebről érdeklik. Bizony nem valami vigasztalók, főképen az áttérések s a kilépések tünetei. Amde épen ez a körülmény kell serkentessen egy intenzívebb egyházi szellem s hitélet megteremtésére, mely diadalmaskodjék azok felett a támadások felett, melyek ellenünk intézve vannak mindenfelől s az egyházas szellem s hithűség ujjáébredése kell begyógyítsa azokat a sebeket, melyeket az az általános közöny és érdeklődés nélküli gondolkozásmód ütött egy pár évtized óta egyházi életünkön.

A tanúság s az eredmény lehet szomorú, de meg kell jegyeznünk, hogy a javulás rajtunk és nem másokon mulik.

Berde Sándor.

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(Márcz. 16. 17. 18.)

A magyarországi reformátusok egyetemes zsinata e hó 16-án kezdette meg tanácskozásait Budapesten. Az új, második ülészakot, melyen a zsinatnak csaknem minden tagja megjelent, *Kun Bertalan* püspöknek, a zsinat egyházi elnökének ájtatos imája

vezette be, mire báró Bánffy Dezső világi elnök a zsinat második ülészakát megnyitottnak nyilvánította s a jegyzőkönyv vezetésével Váró Ferenczet bízta meg.

Sajnálattal jelentette ezután az elnök, hogy a mult ülészak óta a zsinatnak két tagja: Bencsik István és Doroghy Lajos elhaltak. Emlékezetüket és az egyház körül szerzett érdemeiket a zsinat jegyzőkönyvileg örököltette meg. Jelentette továbbá az elnök, hogy a tiszántuli kerület elnöksége között a zsinati választások dolgában nézeteltérés támadt. Az alkotmányügyi bizottság feladata lesz a törvény kellő értelmezésével a félreértést eloszlatni.

Az igazgató bizottság jelentését Radácsy György terjesztette elő.

Báró Bánffy Dezső jelentette ezután, hogy a zsinat első ülészakának végén egy bizottság küldött ki, amelynek feladatává tétetett, hogy az 1848: XX. törvényczikk végrehajtása dolgában tárgyalást folytasson a kormánnyal. Ez a bizottság feladatának megfelelt s betérjeszti most jelentését a zsinathoz. A jelentést az adóügyi bizottsághoz utasítják.

Ugyancsak báró Bánffy Dezső elnök felemlíti, hogy a mult ülészak végén a zsinat azt határozta, hogy az új ülészakban folytatni fogja a törvénytervezetnek az egyházi adózásra vonatkozó részét. Mielőtt azonban a zsinat e határozatnak megfelelné, az elnökség czélszerűnek tartaná, ha a gyűlés egy időre konferenciává alakulna át, s ez a konferencia magállapítaná a tárgyalás és a tanácskozási idő beosztásának rendjét.

Koncz Imre esperes azt akarta indítványozni, hogy a törvénytervezet adóügyi részét vegyék le egyelőre a napirendről. De a zsinat a Bánffy indítványát elfogadta, mire a zsinat értekezletté alakult át. Az értekezletről az elnökség a nyilvánosságot kizárta.

A zárt konferencián Darányi Ignác, Hegedüs Sándor, Miklós Ödön, Bartók György püspök és mások szólaltak föl s mindannyian arra az álláspontjára helyezkedtek, hogy a református egyház álláspontján a kormányválságok nem változtathatnak. A kálvinista egyház jogai az 1848: XX. törvényczikkben vannak lerakva, ehhez a zsinat ragaszkodik, s így semmiféle ok nem forog fenn arra nézve, hogy a törvénytervezetnek adóügyi részét folytatólagosan ne tárgyalhatnák. Az egyház a maga elhatározásait a politikai viszonyok alakulásától nem teheti függővé s a zsinat egyáltalán nem hajlandó politikai kérdésekkel foglalkozni. Egyben kimondta az értekezlet, hogy a tárgyalás gyorsabb menetének érdekében felkéri a zsinat tagjait, hogy beszédeiket rövidre szabják.

Egy óra felé járt az idő, amikor báró Bánffy Dezső újból megnyitotta a zsinatot és közölte az értekezlet megállapodásait. A zsinat a megállapodásokat, amelyeknek Czike Lajos egy határozati javaslatban adott kifejezést, elfogadta. A határozat szerint a tervezet adóügyi részéből csak két paragrafus marad függőben, az a kettő, a melyet a kormány állásfoglalása közelebről érint.

Ezután megállapították, hogy a törvényjavaslat tárgyalását az adóügyi rész 284. §-ával fogják megkezdeni, s hogy az adóügyi rész befejezése után a következő sorrendben fogják a tervezet egyes részeit tárgyalni: Közalap, bíraskodás, papválasztás és tanügyi rész.

Kimondta a zsinat, hogy az egyes bizottságokban a póttagok azoknak a helyét foglalják el, akiknek helyébe kiküldettek. Elhatározta továbbá a zsinat, hogy a tárgyalásokat naponta délután 2 óráig folytatja.

Március 17-én a zsinat folytatta az adóügyi tervezet tárgyalását. Különösen érdekessé tette ezt az ülést az a körülmény, hogy gróf Tisza István is megjelent s fel is szólalt többször a javaslat tárgya-

lásánál. A jegyzőkönyv hitelesítése után a 284. §. tárgyalása következett, melyet némi stiláris javítás után magáévá tett a zsinat.

A 285. §-hoz többek mellett Garzó Gyula is felszólalt, ki törölni kívánná a §-ból mindazokat a részeket, melyek utasítást és nem rendelkezést tartalmaznak. A zsinat a Garzó indítványát fogadta el, ilyen értelemben szövegezi a §-t.

A 286—288. §§-okat a zsinat csaknem egyhangulag tette magáévá.

A 289. §-t Hegedüs S. módosításával fogadják el, ki az adokulcs szót kéri bevenni.

A 290. 291. §-okat szintén az eredeti szöveggel fogadják el.

A 292. §-nál Antal Gábor indítványozta, hogy e helyett „ott, ahol főgondnok nincs“, tétessék ez: „ott, ahol külön díjazott pénztárnok nincs“.

A zsinat hosszabb vita után ilyen értelemben határozott.

A 293. §-nál Czinke István nem helyesli a késedelmi kamat kötelező tételét, Kiss József pedig az egyházi adók szedését november hó helyett október végéig kívánná kötelezővé tenni. Többek hozzászólása után a zsinat a módosításokat elfogadja.

Ezután az adóügyi szakasz véget érven, a közalapa vonatkozó rész következett.

A 294. §-t eredeti szövegében fogadták el.

A 295. §-nál gróf Dégenfeld József az a) pont 2. bekezdését mellőzni kéri. Nagy Károly a léviták intézményét ajánlja ott, ahol ref. tanító van az állami iskolánál s ebbeli munkásságát a közalapból honorálnák.

A zsinat Nagy Károly indítványa elvetésével a gróf Degenfeld javaslata mellett foglal állást s az eredeti szöveget fogadja el a javasolt módosításokkal.

Március 18-án 10 óra után pár perccel nyitották meg az ülést Kun Bertalan és báró Bánffy Dezső elnökök. Sass Béla jegyző olvasta a mult ülés jegyzőkönyvét, melyet hitelesítettek. Báró Bánffy elnök jelenté, hogy a dunántuli egyházkerület egyik képviselője Vida Károly akadályozva van a zsinat tanácskozásain való részvételben és helyette Faragó János póttagot hívták be, a dunamellékről pedig a szintén akadályozott gróf Teleky József helyett dr. Nagy Dezsőt. Bemutatta a hajduböszörményi egyháznak adóügyben, a barsi egyházmegye lelkészi értekezletének a reformáció emlékének megünneplése tárgyában a zsinathoz intézett kérvényeit. Amazt az adóügyi, ezt a kérvényi bizottságnak adták ki.

Következik ezután napirend szerint a közalapi törvényjavaslat 296. §-a. E pont a jövedelem felosztásáról intézkedik és pedig úgy, hogy évenként 25 százalékot fordítsanak tőkésítésre, 25 százalékot missziói, a megmaradt 50 százalékot egyéb czélokra.

Kiss Albert a lelkészi nyugdíjintézetéről szolt, melynek felállításáról Kenessey Béla közbejöttével az 1904. évi konvent egy füzetet adott ki. O ezt áttanulmányozván keveslé az ebben, a közalap által fedezendőnek felvett 5 százalékot. 15 százalékról van ugyan szó, de ebből 10 százalék az özvegy és árva gyámintézetet illeti. Javasolta, hogy e kettős célra évenként a közalap tiszta jövedelmének 25 százalékát fordítsák. Sulyok István tegnap elfogadott indítványára nézve kér intézkedést; azt is vegyék be az 50 százalékból részesítendőkhöz. Antal Gábor a 25 százalék helyett csak 20 százalékot óhajt tőkésítésre fordítani, a megmaradt 5 százalékot pedig az 50 százalékhöz csatolni. A közalap a tőkekamatosságot kölcsönsegélyek által eléggé biztosítva van, bátran fordíthatnak többet a szükségletekre. Szólnak még gróf Dégenfeld József és Fejes István Kiss Albert módosítása ellen, az utóbbi stiláris javításokat is ajánlva; végül Kenessey Béla, ki az eredeti javaslatot

védi Antal Gábor módosításaival szemben. A szakaszt Antal, Sulyok és Fejes módosításával fogadják el. Kiss Albert indítványát szavazás előtt visszavonta.

A 297. §. a segélynyújtás feltételéről beszélt. Egyhangulag elfogadták. De ennél a szakasznál felszólalt Czike Lajos és azt az indítványt tette, hogy vegyenek fel e ponthoz pótlásul vagy új szakaszként egy másik rendelkezést, mely megengedné, hogy a közalapról ugyanazon kamattal, melylyel a földművelésügyi törvény a közalap tőkét gyümölcsöszteti, rövid lejáratu vagy törlesztéses kölcsönt adhassanak állandó beruházásokra és maradandó alkotásokra, de sohasem folyó szükségekre. Meg van győződve, hogy ez által a közalap semmiben kárt nem szenved, de segíthet így a bajban levő nagyobb egyházakon. Hivatkozott kerületére, a dunántulira, mely egyetemében óhajtja ezt, Kiss József is pártolja indítványát, szintén hivatkozva kerületükre, mire báró Bánffy elnök kijelenti, hogy itt kerületi vagy bármiféle utasításról szó sem lehet. Mindenki szabad akaratát szívesen beszéli és szavaz. Ebben a nézetben van gr. Dégenfeld József és Hegedűs Sándor is, akik mind a cetten Czike javaslata ellen foglalnak állást. De különösen szembehelyezkedett azzal Darányi Ignác. Hosszasabban és teljes erővel bizonyítja, hogy az ilyen — bár tetszetős — javaslatok aláásnak a közalap állandóságát, örök, biztos voltát. Pedig már az alapításnál az volt a főcél, hogy olyant alkotnak, a mi minden esélynek felette áll. A megyék és kerületek, ha jótállók is, nagyon bajos dolog esetleg végrehajtatni őket. Kamattízesések halogatása miatt is sok kellemetlenség lehet. Ugyancsak a betoldás ellen szóltak: dr. Bartók György, Kenessey Béla, Sándor József, Dombi Lajos, Széll Kálmán; mellette Barthaus István. Czike indítványát a zsinat elvetette.

A 298. §. közalapi járulékként az egyenes állami adó 1 és fél százalékát óhajtja kijelölni. Dányi Gábor sokalta ezt, dr. Baksa Lajos azt óhajtja, hogy, mint ezelőtt, a közalap ezután is személyi adó legyen, melyet mindenki köteles fizetni 10 fill. minimummal. Gr. Dégenfeld József javasolta, hogy a 298—303. §-okat dr. Baksa Lajos és Gáspár János indítványával együtt adják vissza az adóügyi bizottságnak véleményezés végett. Többek hozzászólása után gr. Tisza István sürgetésére gróf Dégenfeld József ízetét tette magáévá a zsinat.

A 304. §-t elfogadván, a 305. §-t Baksa kérésére szintén a tanügyi bizottsághoz utalták.

A következő 306. §-t változtatlanul, a 307-iket Révész Kálmán és dr. Szádeczky módosításával emeltek törvényvé. Az első javítás a végrehajtó-bizottságba egy póttag helyett kettőt kíván, a másik stíriaris.

A 308. §. a közalapi szabályzatról szól. Nagy Károly, Padrah Sándor, Hegedűs Sándor, gr. Dégenfeld József hozzászólásai után Hegedűs javaslatát fogadták el, melyszerint a szabályzat készítését teljesen a konventre bízták.

Ezután báró Bánffy elnök bemutatta a közalap 1902—1903. évi történetét, melyet nyomtatásban a megközt még a zsinat megnyitásokor szétosztotak. Nagy Károly ezt, mely nem egyéb, mint a közalap végrehajtó-bizottságának jelentése, a zsinathoz, az adóügyi bizottsághoz kívánta áttenni. A zsinat Hegedűs Sándor indítványára a jelentést — Nagy Károly indítványát mellőzve — tudomásul vette.

Ezzel a közalapi törvényjavaslatnak végére értek és így az elnökség a következő, hétfői ülés napirendjére a törvénykezésről szóló részt tüzte ki, melynek előadója dr. Nagy Dezső. Egyszersmind jelentette az elnökség, hogy a zsinat hétfőtől kezdve további inézkedésig üléseit a mérnök és építész egyesület helyiségeiben tartja.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A debreczeni egyetem végrehajtó bizottsága f. hó 6-án tartott gyűlésében, a körülmények hatása alatt elhatározta, hogy a mennyiben az alapok ereje engedi, egymásután 7 tanszék felállítását fogja javasolni a kerületi közgyűlésnek. E tanszékek közül pedig 3, melyek már megvoltak az akadémián, már a következő egyh. ker. közgyűlésen betöltetnének. Még pedig a magyar irodalom tört.: dr. Dézsi Lajos, classica-filologia: dr. Fiók Károly és a természetrajzi tanszék Biró Lajossal, a világhírű utazóval. Mindenesetre egy lépés ez is a cél felé.

A „nagyenyedi protestáns nők szegényeket és beteget segélyező egyesülete“ ebben a ciklusban utolsó összejevetelét f. évi április hó 2-án, délután 6-órakor fogja tartani a Bethlen-kollégium diszternyében. Az összejevetel az eddig gyakorolt szokás szerint perselyes lesz, meghatározott belépő díj nélkül, hogy a társadalom minden rétege és köre részt vehessen azon, s lelkét gyönyörködtesse és egyszersmind építse is. A rendezőség élén ez alkalommal Varró Róza ó nagysága áll, ki buzgó társaival együtt fáradhatlanul működik azon, hogy az összejevetel méltó befejezése legyen a remekül sikerült estélysorozatnak, mely Enyed közönségének annyi élvezetet nyújtott, s melynek anyagi eredménye oly sok szegénynek enyhítette nyomorát s oly sok árvának törölte le könnyeit! A mint halljuk a szép és gazdag műsornak kiemelkedő pontja Pataky Lászlóné — festőművész neje — ó nagyságának éneke lesz; kit a rendezőbizottság egyik tagjával való régebbi ismeretség révén sikerült megnyerni a közreműködésre. Az összejevetel iránti érdeklődés már is rendkívül élénk. Az áldásos célú szolgáló egyesület sikerei felett, mely e mellett a különböző társadalmi rétegek összekötő kapcsa is, őszinte örömet érzünk mindannyian, s kívánjuk, hogy ez az összejevetel is közelebb juttassa nemes célja valósításához!

A brassói ev. ref. egyház e hó 11-én, szombaton tartotta meg vallásos felolvasásainak utolsó estélyét. Tizenkét felolvasó-estély tartatott ezen ciklusban, első Advent-től kezdődőleg, melyek mindegyike lelki táplálékot nyújtott s élvezetet szerzett a mindig szép számmal megjelenő közönségnek. Az utolsó estély minden évben a ref. ifjúság szokott lenni, azé az ifjúságé, mely a vallásos estélyeket — ének és szavatokkal közreműködve — változatosabbakká és vonatkozabbakká tette. Ezen utolsó estélyt is az ifjúság rendezte márczius 15. megünneplésével egybekötve. A műsor érdekesen s változatosan volt összeállítva. Az estélyt az ifjúsági dalárda nyitotta meg egy hazafias énekkel, azután Cseh Emil gimnáziumi tanár szavaltta el Petőfi „Talpra magyar“-ját nagy hatással, majd Vargha László ev. ref. kántor tárogaaton szebbnél-szebb kurucz-nótákat játszott. Az ünnepi beszédet Dánér István felső reáliskolai VIII. oszt. tan. mondotta, szép szavakban méltatva a márczius 15-ikének jelentőségét. Utána az ifjúsági dalárda hazafias dalokat énekelt, majd Makoldy József gimnáziumi V. tan. Tóth Kálmán „Előre“ című költeményét szavaltta el, azután Khély Endre hegedűn előadta „Bihari érzelműjét“ s több magyar népdalt játszott el. Koós Ernő felső reáliskolai VII. oszt. tan. elszavaltta az „Egy gondolat bánt engemet“ Petőfi Sándortól. Végül az ünnepélyt Péchy Árpád ev. ref. lelkész bezárta egy igen szép beszéddel és köszönetet mondott egy szereplőknek a mindenkori közreműködésért, mint a közönségnek a megjelenésért. A szép számú közönség erre a Kossuth-nóta lelkes hangjai mellett oszlott szét.

A székelyudvarhelyi ev. ref. egyházi értekezlet márczius 19-én este 6 órakor, a ref. kollegium tornacsarnokában tartotta hetedik egyházi estélyét. A rendezők a következő műsort állították össze. 1. A gyülekezet éneke, Nagy Isten téged imád XXX. dics. 1. vers. 2. Elnöki megnyitó. 3. Isten. Rudnyásky Gyula költeménye. Szavaltta: Lányi Ibolyka. 4. Felolvasás. Tartotta Fejes Áron, ref. koll. tanár. 5. Ének. Előadta a ref. kollegiumi énekkar. 6. A gályarabok, Váraditól; szavaltta Nagy Elek VIII. o. t. 7. Zárszó. 8. Áld meg ur Isten.

Nagyölyvesi egyházközségünkbe a mélt. püspök ur Gámán Sándor IV. theolt. nevezte ki segédlelkészi minőségben lelkipásztorrá.

Protestáns esték Pozsonyban. A bőjt beálltával ismét megkezdődtek Pozsonyban a Protestáns esték,

azzal a külömbséggel, hogy ezuttal nem a theol. akad. tanári kara, hanem a Magyar Prot. Irodalmi Társaság pozsonyi Köre rendezte. A felolvasások rendje a következő: XVII. sorozat: I. Márcz. 18-án: Megnyitó beszéd. Mondta dr. Bobrovits Mátyás a „Protestáns Kör“ elnöke. A reformáció hivatása. Stropm László theol. akad. tanár. II. Márcz. 25-én: Pilátus. Raffay Sándor theol. akad. tanár. Versek. Albert József ev. lyc. tanár. III. Ápr. 1-én: A symbolumokról a közéletben és a kultuszban. Dr. Losonczy Lajos ev. lyc. tanár. Versek. Hamvas József ev. lyc. tanár. IV. Ápr. 8-án: Tudás és szeretet. Józán Miklós unitárius lelkész, „a Dávid Ferencz-Egylet“ titkára. Versek Szabolcska Mihály ev. ref. lelkész, a Kisfaludy-Társaság tagja. V. Ápr. 15-én: Egyházi életképek a XVIII-ik századból. Kovács Sándor theol. akad. tanár. Berekesztő beszéd. Mondja dr. Masznyik Endre a „Protestáns Kör“ ügyvivő alelnöke. E program alkalomszerűen szavalatokkal, ének- és zeneelőadásokkal bővül. A protestáns esték második kötete 2 koronáért a theol. akadémiában kapható. Ugyanott megszerezhető a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság minden kiadványa. A tiszta jövedelem az Evang. Theológusok Otthona javára fordítatik. A kik a „Protestáns Kör“-be, mint helyi tagok évi 2 korona díjjal belépni óhajtanak, ez iránt dr. Masznyik Endre ügyvivő alelnöknél (theol. akadémia) vagy Dr. Perjessy Mihály köri pénztárnosnál (Fótér 6.) jelentkezhetnek. Ugyanők a kör anyagi támogatását célzó kegyes adományokat is szívesen átveszik.

A Bethlen kollegiumban rendezett szabad Lyceumon e hó 16-án Bartha Zsigmond tanár tartott a villamosság köréből igen érdekes előadást.

Előfizetési felhívás. Tíz éve most, hogy második kötet költeményemmel a nyilvánosság elé léptem. Jól-éső örömmel és önérettel töltött vala el azon időben, az hogy nagyszámú jóakaró barátaim, ismerőseim, akik immár maholnap 25 éves irodalmi működésemet figyelemre méltatták, szíves pártfogásban részesítettek. Azóta évek teltek el, de azt az őszinte, igaz érzelmét, mely szívem tulajdona volt akkoron, — megőriztem meglelt férfikorom számára is. S ha akkor, régen a hazaszeretnek, szerelemnek, örömmnek, csalódásnak hangját igaz, egyszerű, őszinte szavakkal foglaltam versbe, — ezt cselekedtem azóta is és cselekszem ma is. Azért kérem az én nagyrabecsült közönségemet, hogy a régi pártolásban részesítsen. E költemény kötetem czime Borongás lesz, mely ez év április hó második hetében jelenik meg. A kötetnek, mely legkevesebb 12 iv tartalommal, kellő dísszel és csinnal Seres Samu zilahi nyomdájában készül, ára 2 korona. Tíz előfizető gyűjtése után egy tiszteletpéldány jár. Az előfizetési pénzeket és iveket a postai költség levonásával, kérem ugyancsak Seres Samu könyvkereskedőhöz küldeni márczius hó 30-ikáig. Sarmaság, 1905. február hó 20. Farkas Sándor.

Irodalmi értesítés. „Evangeliumi Keresztyén Tanítások“ című művem III. kötete elhagyta a sajtót s a megrendelőkhöz megküldetett. Ha valaki nem kapta meg, értesítsen. Az I. kötet elfogyott, a II-ik kötetből még van 20 péld., II. és III. kötet kapható 2—2 koronáért. Év vége a IV. kötet is megjelenik. Előjegyzést már most elfogadok. Tartalmazza azon 20 egyházi beszédet, mely ez évben K. E. lapomban jelenik meg. A Keresztyén Evangelistára 2 korovával lehet előfizetni folyton. Szalay I. nagybecskereki lelkész.

Torda a monostori templomért. A márczius 15-iki ünepegy alkalmából a kolozsvári Monostoron építendő templom javára Tordán adakoztak: Fogarasi József, Egerházy Lajos, Tóth Olivér, Pethő Miklós, Veress Antal, Faragó Miklós Weres István 1—1 kor. Ferenczi Árpád 60 fill. Székelyhidya Viktor 1 kor. Kőszegi Samu 50 fill. Elekes Árpád 1 kor. Bornemissza Gyula 10 kor. Ferenczi Ferencz 1 kor. Péter Antal 1 kor. Vincze Béla 1 kor. id. Keresztes János 1 kor. Vértán Endre 2 kor. Weres Ferencz 1 kor. Erdélyi Gyula 1 kor. Szócs N. 1 korona. Fogadják a nemesszívű adakozók ez uton is az eházközség hálás köszönetét. Kolozsvár, 1905. márcz. 21. Fosztó Dénes s. lelkész.

A szászsebesi ev. ref. templom és papilakra kegyes adományokat küldöttek még, miért is fogadják az egyházközség mély tiszteletét, örök halálját:
(Folytatás.) Vajda Ferencz ev. ref. lelkész ivén, Székely-

udvarhely: Vajda Ferencz általrendezett egyházi estély jövedelme 9 korona 50 fillér, Tamó Imréné, Jenei Lajos, „Vasárnap“ szerkesztősége 2 korona, Kovács Lajos 2 korona, Molnár Domokosné 5 korona, Deák József, Kováts Róza 3—3 kor., Vajda Ferencz, Barabás Jenő, Szakács Gyula 1—1 kor., Baló Béla 60 f. (össz. 32 kor. 10 f.) Ev. ref. egyház Hajdu-Szoboszló 5 kor. Nagyvárad ev. ref. egyház 10 kor. Ev. ref. egyház Körös-Tarcsa 4 kor. Csiki József ev. ref. lelk. Medgyes, Takács Károly ev. ref. lelk. Kőkös, Henczidai ev. ref. egyház 2—2 kor. Lácza ev. ref. egyház 1 kor. Jánó Albert ref. lelk. ivén, Hátszeg: Jánó Albert, Szigeti Mária, Jánó Géza 1—1 kor. (össz. 3 kor.) Demes Péter ref. pap és családja Kis-Borosnyó 4 kor. Muzsnai Miklós ref. lelkész ivén, Szamosfalva 1 kor. 80 f. Simon Imre ref. pap Hovad 4 kor. Bartók Béla ref. lelk. Bonczhida 2 kor. Örtl János ref. pap Vízakna 15 kor. Hajdunánási ev. ref. egyház 5 kor. Teleki József ev. ref. lelkész Póka 5 kor. 94 f. Makfalvi ref. egyház 3 kor. Brádi ev. ref. egyház ivén 10 kor. Hegyi Sándor ev. ref. pap Bonyha 1 kor. Aisósarkadi ev. ref. egyház 3 kor. Ev. ref. egyház Somosd 2 kor. Kenessey Miklós Enying 10 kor. Ottovay Halmagyucsuc 4 kor. Kósa Mihály ev. ref. lelkész Petrozsény 2 kor. Antal Domokos Zobok 3 kor. Bogyzslói ev. ref. egyház gondnoka, Kovács János gyűjtése 4 kor. 30 f. Nemes Károly m.-csávási ev. ref. lelkész ivén: Kováts Gergely, Kiss Gergely, Szekeres József 30—30 f. Gidófalvi János 40 f. Szász András, Pápay István, Kiss Sámuel 20—20 f. Kiss László, Ifj. Nagy Albert, Imre Lajos 10—10 f., Nemes Károly 1/2 véka törökbuza, Pápay Bálintné 2 kupa tengeri (összesen 8 kor.) Simon Mihály ivén, ev. ref. lelkész Gömör-Székáros 6 kor. Molnár Lőrincz ev. ref. lelkész Kolozsvár 4 kor. Sámuel Aladár ev. ref. lelkész Balavásár 1 kor. Ev. ref. egyház ivén Békés-Sámson 1 kor. (Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 953—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünkhöz.

Felmerült vitás eset alkalmából közöljük összes egyházközségeinkkel, ahhoz alkalmazkodás végett, hogy a zsinati törvények 21. §-a, valamint utasításunk 2. §. értelmében a presbyteriumoknak tagjai csakis a felekezeti iskolai tanítók, illetőleg kántortanítók lehetnek, de semmi esetre sem az olyan állami iskolai tanítók, kik külön szerződés alapján végzik az egyházközségben a kántori teendőket.

A törvény ez intézkedése semmi esetre sem zárja ki azonban azt a lehetőséget, hogy az ilyen szerződéses énekevezérek, ha különben kellő érdeklődést és ügybuzgalmat tanusítanak, választás utján be ne juthassanak a presbyteriumokba.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. márcz. 14-én tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1323—1905 sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi ref. egyházközség presbyteriumához, a ref. lelkészi és esperesi hivatalokhoz.

Az egyháztagek által fizetendő lelkészi, tanítói s általában az egyházi javadalmazásban részesülő alkalmazottak járandóságai fedezésére, az egyháztagek által fizetendő adóknak, a költségvetések és számadásokba leendő beillesztése tárgyában folyó évi február 16-ról 892. szám alatt kiadott körrendeletünknek, az összeírás kötelezettségére és a munkálatok felterjesztésére vonatkozó részét érintetlenül hagyván, azoknak a költségelőirányzatokba és számadásokba leendő beillesztését csak a jövő 1906. évre tesszük kötelezővé.

Az elől hivatolt körrendelet elhalasztott részének, az egyöntetű munkálkodás eredményének biztosítása céljából, több oldalról szükségesnek nyilvánított megvitatása elől igazgatótanácsunk nem zárkózik el, de felkérjük az egyházmegyék nagytiszteletű esperesi Hivatalait, hogy az egyházmegyei véleményeket hozzánk legkésőbb folyó évi augusztus hó 1-ig szíveskedjenek felterjeszteni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. márczius hó 14-én tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Dr. Bartók György.

Olvasóink csodálkozni fognak e czimen. Csodálkozni fog maga a czimzett is. Nincs semmi különös ok, se alkalom arra, hogy szeretett erdélyi püspökünk nevét külön emlegessük. Inkább mindennapi vagy közönséges körülmények miatt irtuk czimül a nevét. Hadakoznak az emberek, éles fegyverekkel viaskodnak a sötétben, nem látják, ki az ellenségük, de azért vagdalkoznak életre, halálra: s amíg sebet ejtenek valakin bizonytalanul, eszükbe se jut, hogy elvérik, akit megakartak védelmezni. De azért megújul a harc minden reggel és nem nyugszik el a lenyugvó nappal

Valaki megállít e hó 26-án és kérdi, olvas-tam-e az „Alkotmány“ 73-ik számát? Nekiment a püspökünknek. Én és „Alkotmány“ — mondék — hogy jutok én ehhez? De már ha nekiment a püspökünknek, akkor elolvasom azt a 73-ik számot; lássam, miképpen tud belekötni abba a férfiuba, aki még a légynek se árt... Elolvastam — láttam; de a két tömött hasábból nem tudtam semmi okosat kihüvelyezni. A tudósító nem azt mondja, amit akar; az „Alkotmány“ pedig — „nem tudja, mit cselekszik“. Röviden a következők tünnek ki: az „Alkotmány“ a „Nap“-ba nézett és a miket ott látott, nem szerette azokat. Tehet-e azonban erről valaki más, mint az „Alkotmány“ maga?! Annak adta meg Ikáros is az árát, hogy nem tudta a „Nap“ erejét. Kerülje el az „Alkotmány“ is a „Nap“-ot, ha nem szereti a világosságot!... Hét erős pontokat állít ki rövidesen aztán az idézett laptárs, hatokban pontosan kitöltögeti Majláth gyulafehérvári róm. kath. püspök ur származási ivét, elmondja mit eszik, mit iszik, mivel ruházkodik. Hogy szereti a sóbafóttot, mint egy „közönséges iparos“; pedig ő nemcsak „püspök“, hanem „gróf“ is. Aztán a csodálatos hirhallás, borzadj keresztyén vallás! Ez a buzgó pap „betegeket látogat (még a szegénység fojtó légkörében is), erkölcsre buzdít, áldoz isko-

lákra és templomokra“ stb. stb. Tegyük ide zárjelbe azt az egyszerű kérdést az „Alkotmányhoz“, ismer-e valahol, a világnak valamelyik szögletébe vagy egy keresztyén papot, aki el nem végzi mindezeket? Mert ha igen, akkor menthetetlenül „fegyelmet“ kap.

A hetedik pontban csattan az ostor a végén és Bartók György erdélyi püspökünk „vádját“, ha komoly, visszautasítja. És itt végig traktálja az erdélyi protestánsokat. Ujra eléveszi a mi püspökünket, de beszéljen maga az „Alkotmány“: „mikor lett Bartók György Erdélyben a magyarság predesztinált mentora? Hol és minő irányban tett erre lépéseket? Mert hogy Majláthtal és az erdélyi magyar katolikussokkal szemben lett volna erre szükség, azt csak az állíthatja, aki színvakságban szenved. Az erdélyi magyarság ügyében miattunk ne fájjon a feje. Faji érzés dolgában is elől járunk. Erre bennünket oktatni — izléstelenség, buzdítani pedig csömörletes konfidencia.“

Aki a kérdő mondatokra nem adhatna tiszta feleletet, az „lelki vakságban“ szenved. Aki pedig, erdélyi magyar, az állító mondatokat aláírná, az épen úgy nem ismerné „Erdélyt“, mint Majláth gróf ur. Itt van a bökkenő. Lehet, hogy a „Nap“-ot is felültette tudósítója: de hogy az „Alkotmány“ be van csapva, az bizonyos. 1-ör. Nem akar Majláth kalocsai érsek lenni? Mi köze ahhoz dr. Bartók György püspöknek és az ő színmagyar nyájának. 2-or. Simor annak idején „örömmel“ nevezte ki, mert végzett pázmánita és centralista volt? Belényugszunk. 3-or. 33 esztendő volt, Isten éltesse. (Ugyan később úgy tünt fel, mintha nem mult volna még 24 se, mert kedves familiája „gyámság“ alá akarta tenni.) De nem tartozik ránk. 4-szer. Katholizál. Jól teszi, a többi pápista pap is ugyanazt végzi, a kidei baráttól a római pápáig. 5-ör. Hatalmas velőket megrázó szónok, aki nemcsak a rózsafüzérek fonnyadt rózsáira, hanem a derék férfinemre is hat: mert gyóntat főispánokat és állomásfőnököket. A mi erdélyi püspökünk vagy az ő nyája ebbe se szólott bele soha.

Különben nem is tudtuk, hogy a „gyónás titkát“ a napilapok napihireiből kell olvassák azok is, akiket nem illet. Mi közönségesen úgy tudtuk, hogy minden pápistának meg kell *gyónni* egyszer-másszor. 6-or. Hogy a ref. tanárok a Mária kongregációk és a néha hervadásnak indult rózsafüzérek mellett elmondják a „Bertalan éjszakát“, elmondják az „inquisitiót“, el kell mondják a „pozsonyi vértörvényszéket“, talán az sem főbenjáró bűn. Vagy az „Alkotmány“ levelezője csak a „vörös kakas meséjét“ mondja el: mi tudjuk a „vörös barát“ (Kollonics) meséjét is. Aztán „historia est magister vitae.“

Az „Alkotmány“-nak, ha baja volt a „Nap“-pal, elvégezhetette volna anélkül, hogy belevonja a mi erdélyi püspökünket: dr. Bartók Györgyöt. És még anélkül is, hogy módot adott volna „r. l.“-jének, hogy mint jó székálló legény odacsapja „nyomtaték“-nak (az erdélyi pápisták számára) a „faji vezetést“ Jó, hogy messze van Erdélytől az „Alkotmány“. A messzünnen jött ember azt mond, amit akar. Ott még el is hiheti valaki, itt pedig nem is olvashatja senki csendes mosoly nélkül. Rendes körülmények között Pannoniát és Siculiát, a zendeket, vendeket és a székelyeket; a Majláthokat és Bartókokat mi nem szoktuk egy nap emlegetni. Megmondhatnám azt is, miért nem tesszük ezt: de épen úgy nem érti meg az „Alkotmány“, mint ahogy mi nem értjük meg az ő „r. l.“-jének beszédét; amint püspökét dicsérve, „közönséges papot“, „püspök s hozzá még gróf“, „szegénység fojtó légköre“, „közönséges iparos“ stb. emleget.

Szegény Új Testamentum, hol és mikor léssen „egy akol és egy pásztor“ Az „Alkotmányt“ kérem, aki különben elterjedt és „nép“-szerű lap, tanítsa meg a „r. l.“-jét, hogy az „Ur szolgálói“ előtt 1905-ben nem kellene úgy széjjelszaggatni a nyáját. Legalább lélekben legyenek egyenlők, ha már a világ ezer és egyféle tépi széjjel őket. Előttünk nem kell Majláthot dicsérni, mert köztünk egy lélek sincs, aki érdemeit el nem ismerné, mikor „becsületes munkáját“ végzi. Nekünk dr. Bartók György erdélyi püspökünket se kell dicsérni, mert róla is tudja mindenki, hogy az ernyedetlen szorgalom, legnemesebb önértzet, a legtisztább alázatosság és a fáradhatatlan munka példányképe. Igaz, hogy „nem méltóztat b. jelenlétét legkegyelmesebben kilátásba helyezni“; hanem ott van, hová kötelessége hívja. Igaz, hogy „csak“ püspök és „hozzá“ nem „gróf“, de az is igaz, hogy ha az volna is, nem a „grófságával“ dicsekednék; hanem a „szolgaságával“. Igaz, hogy ő nem tud „közönséges papról“, „szegénység fojtó légköréről“, „közönséges iparosról“ stb., hanem csak „szent népről és királyi papságról.“ Az „Alkotmány“ és a szóbanforgó biboros azt tudják, hogy „minden út Romába vezet“. Dr. Bartók és társai pedig ellenkező

poluson vannak. És ők ha azt mondják Erdélyben, hogy „reformátusok“, nem kell külön is elmondják, hogy „magyarok“, míg a „rómaiak“ sok jelzőt kell még tegyenek sorba, amíg a „magyarsághoz“ érnek, akkor is mi elévesszük az „Alkotmány“ egyik argumentumát és azt mondjuk. . . „quia non sunt, nulla questió fiat!“ Ne gondolja az „Alkotmány“, hogy ő az első támadója Bartóknak, hallottuk mi sokszor, hogy megtámadták erdélyi tudósítók, hogy miért nem jár czingulusokkal, mért nem ütteti a nagy dobot, mért nem „harangoztat“ magának: mert úgy kell egy püspöknek. Ő azt felelte, hogy ő „nem olyan püspök!“ Akinek nem tetszik, tegyen róla. Megmondjuk azt is az „Alkotmánynak“, mikor lett Bartók az erdélyi magyarság „mentora“ Akkor t. i., mikor a „Fejedelmi Erdély“ „Fejedelmi Vallásának“ „Királyi Papjává“ választották. Ezzel jár a többi. Ha szükség lesz még, elmondjuk majd a „vörös barát“ meséjét is. Addig azonban Pax Nobiscum!

Falusi.

A theologia, filozófia és természettudomány közötti viszony.

Irta: Horváth István.

(Felolvastatott Nagyszebenben 1905. márcz. 10-én az egyházmegyei értekezleten.)

(Folytatás.)

Titok, természetes hogy titok, a minek nyitjának, magyarázatának kell lenni. A mai tudomány állásponjtán nem lehet azt állítani, hogy az Isten két különböző és egymástól független világot teremtett: egy természetit és egy természetfelettit, egy anyagit és egy szellemit. A természetiben rend, törvény uralkodik, a természetfelettiben pedig zavar, chaosz. Ellenkezőleg: ami a látható, fizikai világban törvény és érvényes, az törvény és érvényes a szellemi világban is, mint Pál apostol mondja: „ami az istenben láthatatlan, tudniillik az ő örökkévaló hatalmasága e világnak alkotmányából és a teremtett állatokból megértetvén, megláthatnak.“ Rom. I. 20. Jézusnak mindenekfelett megvolt, nekünk csak parányi mértékben van meg azon tehetségünk, hogy az örökkévalót az ideiglenesben felismerjük. A mester példabeszédeiben, paraboláiban, melyeket a természeti világból merített, nem a vallás, nem a szellemi világ létezését bizonyítja, mert annak, mint létezőnek, még pedig tapasztalatilag létezőnek, bizonyítása éppen oly fölösleges, mint a fizikai világ létezésének bizonyítása: hanem magyarázza a szellemi világ, a vallásos élet fonséges tünetényeit, nyitogatja a szellem országának titkos zárjait, mint teszi a természettudós a fizikai világgal.

Az emberiség öntelt büszkeséggel tekint bámulatos alkotásaira, a kultura magas fokára s feledi, hogy eljutott ugyan természeti állapotának csúcspontjára, honnan beletekinhet a szellemvilág magasabb tartományába, de a betekintés, az azután való sóvárgás még nem a valódi szellemi élet. Azt szemünkkel látjuk, hogy a szerves és szeretlen világ, az ásvány, növény és állatok országa élesen megkülönböztető korlással vannak egymástól elválasztva; azt is tudjuk, hogy például az emberi test 13 féle szeretlen anyagból áll: 5 gáznemű, 8 pedig szilárd

vagy cseppfolyós; afelől sem kételkedünk, hogy ezekből épül fel az emberi test, a vér, az izmok, a csontok, az idegek, szervezetünk; azt is elismerjük, hogy szervezetünk műhelye a tudományoknak, művészetnek, bűnnek, erkölcsnek; a materialistákkal azt is megengedjük, hogy azok nélkül a szervetlen anyagok nélkül nem létezne sem gondolat, sem érzelem, sem rágalom, sem kapaszkodás, semmi oly tünemény, mely a mai társadalmat izgatottságban tartja.

Sok mindent tudunk, utódaink még többet fognak tudni; lehet, hogy a mi előttünk ismeretlen, titok, ők megtudják magyarázni. Hiszen előttünk titok, hogy az a 13 szervetlen elem hogyan emelkedik fel a szerves élet régiójába, hogy növény, állat, ember formájában mutassa ki magát. Vagy talán nem is ő emelkedik fel — mert legalább a mi szemünk előtt, tudásunk szerint tehetetlen elem — hanem valami egyéb, talán az élet száll le hozzája, az keresi fel, az emeli fel az alsó, tehetetlen, bezárt régióból egy magasabb tartományba, hol a mi érzéseinknek, vizsgálódásainknak, mint szerves világ jelenik meg. Hiszen, élőszervezetünk alkotó részei az oxigén, hidrogén, nitrogén, chlor, fluór, kén, foszfor, kén, kalcium, potassium, sordium, magnesium és vas a szervezetben ugyanazon elemeknek maradnak, mint a felszálló léggömböt dagasztó hidrogén, a lokomotívban égő szén vagy a svédgyufa végén levő foszfor: de az már — legalább előttünk — titok, hogy ezeket miféle erő emeli fel a szerves élet régiójába, hogy fát, virágot, prűcsköt, bogarat, ökröt, szamarat és a legfelsőbb fokon embert, az ember által vállalt, erkölcsöt, kulturát produkáljon. És ha még tovább bolyongunk az ismeretlenek, a titkok tartományában és arra keresünk feleletet, magyarázatot, hogy az emberi érzelmek, gondolatok miként öltönek alakot a művészetben, tudományban, a civilizáció újabb meg újabb alkotásaiban, hogy a biológiai ember szükségletei, vágyai, szeszélyei kielégítést találjanak: bizony nem marad számunkra egyéb felemelő, mint az a megnyugtató hit, hogy végére mehetetlenek az urnak dolgai, mindeneket bölcsen teremtett, betölt a föld az ő gazdagságával.

Mint nem tudunk szabadulni a testi éhségtől és szomszúságtól, mely tápiálék után nemcsak sovárog, hanem meg is követeli a tápszereket, hogy felépíttesse a testi szervezetet: úgy nem tudunk szabadulni a szellemi éhségtől és szomszúságtól sem — éhezünk a mennyei kenyeret és szomszúságtól sem — örökéletnek vizet, hogy a természeti ember állati állapotából magasabb régióba emelkedjék. Ez a magasabbra törekvő vágy — ez idő szerint — hit által lát, hall, tud; ismeri, magyarázza a kozmoszt, az embert, a társadalmat. Hit által tudjuk — mondja Pál apostol — hogy a világot Isten teremtette; hit által hirdetjük, hogy az Ur szól és az ég és a föld hallgatják az ő ékes beszédét és engedelmeskednek annak; hit által tudjuk, hogy ő hívta elő az eget és földet, a bárányt és farkast és tette felettük urrá az embert, az ő lelkének hordozóját és ő hozza viszonyba az anyagot és szellemet; hitből tudjuk, hogy az ő lelke lebeg a tengerek felett és a harmat csillogásában; ő szól hozzánk a fűszál növényében és a lelkiismeret szavában; ő ruházza a mezőnek liliomait, vezeti a vándor madarat légi útjában, úgy mint az embert az ő szellemi országába; hit által tudjuk, hogy ő tőle vagyunk, ő benne élünk, ő hozzá törekszünk, nemcsak mi emberek, hanem mindenek, melyek vannak, élnek és mozognak.

Ez a vallásos hit — habár homályosan — a fizikai világ felett egy magasabb szellemi világra tekint. Ezt a szellemországot természetesnek itéli a természettudomány; létezését igazolja az „evolúció“, a folytonos fejlődés törvénye. Ez a törvény *egységről* beszél; azt mondja, hogy Isten nem két világot: egy

természeti és egy természetfeletti világot teremtett, hanem *egyet*, melyben ugyanazon rend és törvény érvényesül; a szervetlen és szerves teremtmények országán felül — mint a folytonos fejlődés magasabb foka — létezik a szellem országa. Amazoknak — a fizikai és biológiai világnak — megismerése, magyarázása a természettudományok felfedezései által folytonosan szélesbedik. Ezen követelés alól a szellemvilág sem menekülhet, a minthogy az evolúció törvénye ennek ismeretlen rejtekeibe is behatol, mert bizonyosnak állítja, hogy ennek is vannak működő szervei, melyek a keresztyénség, a szellem országának ez időszert legtokéletesebb megjelenése által munkálkodnak. Ha nem ismerjük is még ezen szerveket, de működésüknek eredményét látjuk, érezzük, eljön az az idő, mikor azok is ismeretesek lesznek. Most még csak annyit mondhatunk teljes bizonyossággal, hogy mint az élettelen anyag tehetetlen s magától, önerején fel nem emelkedhetik a szerves élet régiójába, hanem ennek kell leszállani, felkeresni s élőszervvé változtatni: úgy az állatember sem juthat fel önerején a szellemország azon magasabb régiójába, mely a keresztyén élet neve alatt ismeretes, ha hozzá alá nem száll, meg nem ragadja az élet: ki az *Ur Jézus Krisztus*. Jézus Krisztus nélkül lehet a biológiai ember bármily eszes, értelmes, erkölcsös: de mindaddig, míg a krisztusi életelv meg nem érinti, hogy egy magasabb szellemi országba emelje fel, csak a biológiai ember szférájában marad. Eppen a természettudomány világszerte fel az emberiséget arról, hogy a keresztyénségben megnyilatkozott magasabb szellemvilágnak theologiai magyarázata nélkül az ember biológiai létezése épp annyira érthetetlen marad, mint az ásvány létezése a növény és ennek létezése az állati élet nélkül.

(Folyt. köv.)

Az angol „szabad egyház“ nagy gyűlése Manchesterben.

A szabad Angliában is felfordult a felekezeti béke és egyenlőség. Az anglikán egyház követeli magának az összes iskolák feletti felügyeletet, a melyek államsegélyben részesülnek. Emiatt az ugynevezett „nonconformisták“ forrongásban vannak. Nem akarják az isk. adót megfizetni, sem gyermekeiket az anglikán egyház befolyása alá engedni. A fenyegetések, az áttérések, az idézések, sőt az ellenálló vezető egyének bezárása is napirenden vannak. Előkelő lelkészek és világiak kerültek már így több napra terjedő börtönbe, kiket hiveik természetesen annál jobban körülrajonganak.

Márczius 7-én volt a „Szabad egyházak“ nagy gyűlése, több mint 2000 képviselő jelenlétében. Az ujonnan választott elnök: dr. Horton, nagyszabású beszédet mondott. Beszéde az egész egyház működését átöleli, de én legbecsesebb részének az „egyház és a szociális reform“-okról szólót tartom. Ebben azt a kérdést veti fel, miért nem azonosítja az egyház magát jobban a nép érdekeivel és szükségével. Miért nem terjeszti ki az egyház figyelmét mindazokra a kérdésekre, a melyek a népet anyagiilag és erkölcsileg érdeklik.

„Hisz a lakáskérdés a mi kérdésünk; az egészségi viszonyok az üzletekben és gyárakban; a megélhetés, a munkafeltételek, a munkanélküliek ellátása; a tőke és munka, a tulajdonos és bérlő, a munkaadó és munkás közötti egészséges viszonyok megteremtése a mi érdekeink is. Ezek a dolgok érdekelték Jézust, tehát minket is kell érdekelniök.“

A keresztyénséget azért érik a jogos támadások mai napság, mert ezekkel a kérdésekkel nem foglalkozik az egyház. Ennek tulajdonítja azt is, hogy a

munkásnép nem törődik a templommal. Nálunk megfordítva van. Hiányzik a gyakorlati érzék az egyházi beszédekből, elvont kérdések és elmélkedések nem érdeklik a népet. „Hegelt hiába magyarázzuk, sőt még a költők nagy részét is; az életet kell prédikálni a maga kétségbevonhatatlan tényeivel, amint a valóságban megnyilatkozik a nép előtt is. Hisz Jézus is mindig a gyakorlati életet tartotta szemelőtt, a midőn Isten országáról beszélt. Vetésről, aratásról, halászatról, földművelésről, szőlőről, házépítésről, felügyelőről, munkásokról, napszámról, gazdaságról, családról, házasságról, gyermekekről stb. beszélt az ő hallgatóinak. Ezek által magyarázta Isten országát. Nekünk is ezzel a módszerrel lehet csak meghódítani a lelkeket.“

Rendkívül nagy hatással beszélt R. W. Perks. A Franciaországból száműzött és Angliába letelepedett szerzetekről szólva indítványozza, hogy a kormányhoz intézzenek feliratot, hogy a kormány tartsa nyilván ezeket az intézeteket, iskolákat, vagyonukat és foglalkozásukat. Kéri a legszigorubb ellenőrzést, „mert Angliában egy fél század alatt 52-ről 990-re emelkedett a női és férfi zárdák száma. — Tehát több, mint a reformatió idejében volt. — Nem kívánja, hogy Anglia a politikai és vallásos meggyőződéséért üldözöttek befogadását megtagadja, de egész másképp áll a dolog, az olyan szervezett testületekkel, a melyeket egy idegen állam azért üz el, mert otti veszélyeztetik az állam életét. Anglia a teljes vallás egyenlőség hazája. Ezt tovább is fenn kell tartani, de azt már soha sem szabad elnézni, hogy ezek a rendek aláássák a Protestantizmus alapján felépült alkotmányt“ — Indítványát 5 pontban foglalja össze. — Különösen hangsúlyozza, hogy a neveléstől szigorúan tiltsák el ezeket a rendeket. A gyűlés nagy lelkesedéssel fogadta el az indítványt. Mély részvétellel emlékszik meg továbbá a gyűlés azokról a nőkről és férfiakról, a kik a már fennebb említett iskolai törvény miatt zaklatást, büntetést sőt még fogságot is szenvedtek. Kitarásra buzdítja őket. „Mert (Dr. Elifford) az idő közeledik. A kormány nem viheti sokáig. A nemzeti nevelés ügyét nem lehet sektakra bízni.“ A jelenlegi angol kormány ugy látszik ezen a kérdésem fog elvérzeni.

Közli: Kovács László.

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(Márcz. 20. 21. 22. 23. 24.)

(Folytatás.)

Márczius 20-án, hétfőn, Antal Gábor és Bánffy Dezső elnöklété alatt a mérnök- és építész-egyesület ujjvilág-utcai helyiségében folytatta tanácskozását a zsinat.

A jegyzőkönyv hitelesítése és az elnöki bejelentések után áttértek a törvénykezéssről szóló javaslat általános tárgyalására. Dr. Nagy Dezső előadó kimerítően ismertette a javaslatot. Főtörekvés az elkészítésnél az volt, hogy a régi, sok helyt következtelen törvényt egységes rendszerbe öntsék. Figyelmeztette a zsinat tagjait, hogy a törvényterv, úgy a hogy van, szerves egész, s kérte őket, hogy nagy vigyázattal járjanak el a tárgyalásnál, nehogy a rendszer megbontassék. Ujítás benne a kettős elnökség kérdésének megoldása. Ezután a hivatalban idősebb elnök dönt, a másik úgy szavaz, mint a bíróság bármelyik tagja. A fegyelmi eljárást eddig csak az egyházi tisztviselőkre terjesztették ki; ezután az egyes egyháztagokkal szemben is lehet úgy eljárni, ha egyházuk érdeke

ellen cselekszenek, hithűségi kötelességeiket nem teljesítik. Büntetésük választói és választhatói joguk bizonyos időre felfüggesztése. A főbüntetéseken kívül a törvény mellékbüntetéseket is alkalmaz. Ezek is az alkotmányi jogok megvonásából állanak. A közvád kérdése élesebben ki van domborítva, mint a régi törvényben. Az ügyrend készítését a konventre bizza.

Az általános vita folyamán Váró Ferencz dicsérrel és örömmel üdvözölte a javaslatot, mint a mely marandóságra tarthat számot, s ép ezért azt javasolja, hogy azt elválasztva a törvénykönyv többi részétől, külön számozással lássák el. Dombi Lajos, Kiss Albert, Mezey Albert, Molnár Béla szintén méltánylással szóltak a javaslatról, de Váró indítványát nem tartották helyesnek.

A zsinat a törvénykezési javaslatot általánosságban elfogadta, Váró indítványát pedig elvetette.

A részletes tárgyalásban a bevezető 309—311. §-okat változtatlanul elfogadták. Az egyházközségi bíróságról szóló 312—318. §-ok közül is csak a 315. §. változott, Fejes István és Buza János inkább stiláris módosításai által. Az egyházmegyei bíróságról a 319—324. §-ok szólnak. Ezek közül a 323. §-nál elfogadták gr. Dégenfeld József stiláris módosítását; Garzó Gyula indítványát, mely az egyházmegye által fentartott középiskolák tanárait is ide vonja és dr. Baksa Lajos pótlását, mely az egybetartozó ügyek együtt tárgyalásáról gondoskodik. A többi szakasz az eredeti szövegben válik törvényvé. Az egyházkerületi bíróságot a 325—329. §-ok határozzák meg. Ezek közül a 328-ikat új szövegezés végett visszaküldték a törvénykezési bizottsághoz; a többi szakasz változtatlanul marad. A konventi bíróságról szóló 330—337. §-ok közül a 334-iket visszatették a törvénykezési bizottsághoz; a többit az eredeti szövegben elfogadták. Szintén változtatlanul elfogadták a bírósági tagok esküjéről szóló 339. §-t is.

Márczius 21-én, kedden, Antal Gábor és br. Bánffy Dezső, majd egy ideig gr. Dégenfeld József elnökölték. Jegyzőkönyvhitelesítés után folytatták a törvénykezéssről szóló javaslat részletes tárgyalását. A közigazgatási bírósági esetekről szóló 340. §. 12. pontját pontonként változtatlanul elfogadták.

A 341. §-t, mely a fegyelmi eseteket határozza meg, két pótlással fogadták el. Mindkettőt Fekete Márton indítványozta. Az egyik új pont a 2. és 3. pontok közé jön. Ez ide oszt be minden olyan mulasztást, a melyből az egyházra kár származik, vagy haszon marad el. A másik új pontot a 3-dik és 4-ik közé vették fel. Ez a régi törvénynek az az intézkedése, mely az egyházi hatóságok kigunyolásának megtorlásáról intézkedik.

A 342. §. a fegyelmi büntetéseket sorolja fel. Nagy Dezső indítványára intézkedtek, hogy az intésről szóló részt külön szakaszként vegyék fel. Mórocz Kálmán javaslatára az intésre való jogot az egyházalkotmányi rész kellő helyén is megjelölik. Vitáztak még a pénzbüntetés felemelésén, az egyházmegyei és kerületi elnökség intőjogának pénzbüntetéssel növelésén, de az erre vonatkozó javaslatokat mind elvették.

A 343. §-t, mely fő- és mellékbüntetéseket különböztet meg, változtatlanul elfogadták, Lénárt József indítványával szemben, mely a mellékbüntetést törölni kívánta.

A márcs. 22-én, szerdán, tartott ülésben tovább folytatták a törvénykezési javaslat tárgyalását.

A 344. §. a fegyelmi büntetések mellé lelkészek, tanárok, tanítók számára a magasabb állásba választás jogát is felfüggeszti mellékbüntetésül 1, 2, 3, vagy 4 évre. Hosszas vita indult meg e felett. Lénárt József mérsékelni kívánta; csak a fegyelmi büntetés 3-ik és 4-ik fokán alkalmazná. Padrah Sándor legfeljebb 1, illetve 2 évre terjedő joggal ruházná

fel. Bartha Lajos hivatkozott a paphiányra; ha ezt elfogadják, fél, hogy csak növekszik az. Az egész pontot törölni kérte. Csatlakoztak hozzá Dombi Lajos, Garzó Gyula és Kiss Albert. Berey József a bíróság kezének szabadon hagyása végett az „alkalmazandó” szó helyett „alkalmazható”-t kér betenni. Dr. Bartók György a szigorú fegyelem barátja. Kálvin is az volt, pedig nála jobban senki sem szerette a szabagságot. Betoldást javasol, mely a fegyelmi főbüntetéssel sújtottakat a magasabb egyházi tiszt viselésének jogától is hasonló határig megfosztaná. Szóltak még Révész Kálmán, ki a fegyelmi főbüntetés 3-ik fokánál alkalmazná a mellékbüntetést, de a felsónál még nem. Antal Gábor Lénárttal egyetért, de maximumul az első fokon 2 évet, a másodikon 4-et óhajtott kitüzni. Nagy Dezső előadó Bartók nézetét fogadta el. A fegyelem az autonomia alapja. Mellőzni kell minden oly szempontot, mely puhasággal volna egyenlő. Újabb szövegezésre a törvénykezési bizottsághoz utasítaná a szakaszt, ahol egyrészt tekintetbe vennék Bartók indítványát, másrészt a kizárás leszállítását is lehetővé tennék. A szavazásnál az eredeti szöveg dr. Bartók és Derey módosításával fogadtatott el; a többi indítványokat elvetették.

A 245. §-t, mely a büntetések 4-ik és 5-ik fokán az állam karhatalmát kívánja igénybe venni, elfogadták s Lénárt javaslatára a pénzbüntetésnél is kérik ezt.

A bírói eljárás megindításáról, képviselőtről, illetékeségről, bírói segélyről, az érdekeltségről és bírói küldésről szóló 346—364-ig terjedő §-ok csaknem változatlanul maradtak. Közben néhány stiláris módosításon kívül Nagy Sándor javaslatát fogadták el, mely érvényes panasztételre legalább 10 választót megkíván.

Az előkészítő eljárásról szóló szakaszok közül a 365—379-ig levőket elfogadták. A 367—374. §-ok helyett Morócza Kálmán újakat szövegezett, de a melyek tartalmilag megegyeznek az eredetivel. Javaslatát kiadták a törvénykezési bizottságnak és e szakaszokat később fogják tárgyalni. A 397. §-t Kozma László indítványára úgy fogalmazták, hogy csak a bonyolultabb ügyekben kell két vizsgálóbíró-t küldeni, egyébként egy is elég. Így az eljárás olcsóbb és gyorsabb. A többi szakasz változatlan maradt.

Március 23-án a múlt ülés jegyzőkönyvét Dombi Lajos és gróf Dégenfeld József felszólalásai után hitelesítették. Elnök kijelenté, hogy a kérvényi bizottság jelentését benyújtotta és az annak idején napirendre fog tüzetni.

Fejes István kérte a jelentést mielőbb tárgyalatni.

Báró Bánffy elnök a kérvényi bizottság jelentését a következő ülés első tárgyaül tüzte napirendre.

Ezután folytatták az egyházi törvénykezés tárgyalását.

A 380. §-t, mely a vizsgálat előkészítését írja elő, Kozma László stiláris módosítása után elfogadták.

A 381. szakaszt, mely a vizsgálat határnapját és helyét szabja meg, Vadász Pál és Molnár Béla nyújtanak be módosítványokat. A zsinat dr. Nagy Dezső előadó felszólalása után elveté az indítványokat és az eredeti szövegezést fogadta el.

A 382. szakaszt, mely a vizsgálat bizonyítékainak beszerzéséről intézkedik, egyhangulag elfogadták; ugyszintén elfogadták dr. Török István felszólalása után a 383., 384. és 385. szakaszokat is.

A 386. §-hoz, mely az egyházi bíróság tárgyalásáról szól, K. Nagy Sándor, Ragályi Béla és Dombi Lajos kisebb módosításokat nyújtanak be. A zsinat az előadó felszólalása után csupán K. Nagy Sándor módosítványát fogadta el.

A 386—399. szakaszokat, melyek a tárgyalások-

ról intézkednek, dr. Török István, K. Nagy Sándor és dr. Nagy Dezső előadó hozzászólása után némi stiláris módosításokkal elfogadta a zsinat.

Egyhangulag elfogadták a 400—403. szakaszokat is, melyek a bírói határozatokról szólnak.

A 404. szakasz az ítéletek megszerkesztesének módját írja elő. E szakaszhoz K. Nagy Sándor, Segesdi Ferencz, Berey József, Morócza Kálmán és Molnár Béla nyújtottak be kisebb-nagyobb indítványokat. A zsinat csakis dr. Nagy Dezső és Szegedi Ferencz módosítványait vette figyelembe.

A 405—408. szakaszok az ítéletek és határozat kihirdetését szabják meg, ezekhez többen nyújtottak be módosítványokat, a melyeket azonban a zsinat elvetett s így az eredeti szöveg fogadtatott el.

Minden vita nélkül fogadták el ezután a többi szakaszokat is, úgy, hogy a zsinat így befejezte a törvénykezésre vonatkozó javaslatok tárgyalását.

Március 24-én, miután több kérvényt elintézték, napirendre került az adóügyi törvényjavaslat 248. §-a.

Koncz Imre a közalapi járulékot emelni nem akarja, ott akar maradni, a hol ma állunk, ebben a tekintetben. Hagyjuk meg az 1000-ed részes és lélekszám és 5 kr.-os fizetést. A most szükséges 30.000 koronás többlet fedezésére nem új kivetést ajánl, hanem az államnak évenként a közalap céljára adott 200.000 segélyéből. kívánja azt fedezni.

Hegedüs Sándor: Az állami hozzájárulás már le van kötve s így kivihetetlen *Koncz* eszméje, hogy ebből a 200 ezer kor.-ból fedezzük a 35 ezer koronát. Az adatok hiányossága azonban kilátást nyújt az iránt, hogy ha ezek az adatok helyesebb alapon lesznek fölvéve, a közalap kivetésére szélesebb alapot nyerünk. Ez azonban nem pozitívum, melyre építeni nem lehet. Így azonban más forrás a közalap jóvedelmének emelésére nem áll rendelkezésünkre, mint a közalapi járulékok emelése.

Dombi Lajos a közalap fejlődését lelkén viseli, de úgy tapasztalta, kevesen vannak, akik a közalapért lelkesülve, azért áldozatot is akarnak hozni. Minden adónem között pedig éppen ez volt a legkevésbé népszerű. Ilyen körülmények között meggondolandónak tartja, emelhető-e az a teher. Hozzájárul *Koncz* Imre indítványához.

Antal Gábor szerint ez az egész vita hamis alapon indul. Határozati javaslatot nyújt be, hogy azok a gyülekezetek, melyek az 1 és fél százalékos új adókulcsot alkalmazni nem kívánják, a régi alapon 10 fillérsnyi minimális személyi járulékkal róhassák le a közalapi járulékot.

Gr. Tisza I. szerint a kérdésnek két oldala van: az adókulcs megállapítása és egy másik elvi oldala, mely ma háttérbe szorult. Baksa indítványa, mely a törvényszöveg átdolgozását eredményezte, nem új perczentire, de új elvi alapra fektette a közalap kezelését, mely olcsóbb kezelési mód s enyhíteni fogja a közalappal szemben fennálló idegenkedést. Ez az elvi alap az, hogy a közalapi járulék nem az egyes egyháztagokat külön, hanem az egyházközség összességét terheli járulék. Ezt az elvi alapot mindenképp, a kulcsra tekintet nélkül elfogadásra ajánlja, mert az évről-évre való külön kivetés, külön beszédessége eddig népszerűtlenné a közalapot.

Báró *Bánffy* Dezső kijelenti, hogy a Tisza által jelzett elvi alapot a zsinat a 269. §. alapján már elfogadta, úgy, hogy e tekintetben vita nem lehet.

Gróf *Tisza* István szavainak helyreigazítása címén kér szót, bizonyítván, hogy a 269. §. elfogadása még nem jelenti a kérdés eldöntését.

Baksa Lajos szerint ennél a szakasznál már csak a kimondott elv alkalmazásáról van szó, úgy látja, a zsinat tagjai egyetértenek abban, hogy a járulék egyénekenkénti kivetése mellőzendő. Határozati javaslatot nyújt be, mely azokat is megnyugtatóná, akik

adóemeléstől félnek s mely szerint az egyes egyház-községek hiveik lélekszáma után 8 fill. fejenként számított járulékot fizetnének. Ez körülbelül megfelel a Nádý Lajos által javasolt 10 évi átlagnak.

Padrah Sándor: Nem hiszi, hogy a közalapi járulékok emelése miatt tömeges áttérések vagy nagyobb zugolódások keletkeznének. Ez a félszázalékos emelés nem olyan nagy, 10 korona állami adó után 5 fillérral több a közalapi járulékok. Sokkal csekélyebb ez az összeg, mintsem hogy abból valami nagy baj keletkezne. Az eredeti javaslatot fogadja el.

Kiss Albert, dr. *Czike* Lajos, *Bartók* György püspök, *Antal* Gábor püspök felszólalásai után az elnök elrendelte a névszerinti szavazást.

A 288. §. első bekezdését a zsinat 89 szavazattal 7 ellenében elvetette. *Bartók* György indítványának mellőzése után ismét névszerinti szavazás következett, amely alkalommal dr. *Baksa* Lajos indítványát 76 szavazattal 9 ellenében a zsinat elfogadta.

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

Miért kellett nekik őt megölni?

Igyekeznek vala azért őt megfogni, de félének a sokaságtól, mert tudták, hogy ő ellenök mondotta e példázatot...

Márk. XII. r. 12.

Oh, megpróbálták ők azt másképen is. Legelsőben kinevették. Már ők is tudták, hogy a nevetés öl. Ime a filiszterek teleszáju, jóleső hahotája — elégséges czáolat minden prófétával szemben —: te álmódó, te bolond, te esztelen! Jobban tudjuk mi azt. Egyél, ilyál vigadozzál jó lélek! Hisz tulajdonképen ti próféták sem hiszték... Ezt próbálgatták egész a gunyos szemhunyorgatásig, ahogy a beavatottak szoktak nevetni. Milyen gyámoltalan paraszt. Oh, mi ravasz diplomaták könnyen megfogjuk őt. Hisz minden ember, mint jómagunk, hiu és szereti, ha csodálják. S így léptek hozzá: „Mester (ekép szolították meg most az egyszer a tanulatlan kézművest) tudjuk, hogy te igaz vagy és nem gondolsz semmivel, mert embereknek személyére nem nézsz, hanem az Istennek utját igazán tanítod...“ De nem használt semmit durva röhögésük. Jézus tiszta, érintetlen maradt.

Akkor megpróbálkoztak a rágalmozással. Nagyon jó eszköz az. Hiszen ez dobzódó, részeges, s nem istenes ember. János? ő már az volt. De Jézus? A vámszedőkkel s a bünösökkel lakozik legszivesebben. És sugva hozzátették azt is: a parázna asszonyokkal, s nevettek hozzá kajánul a maguk módjára. Ma is gyorsan el lehet némitani így az embert. Jézusról visszapattant ez is.

Neki el kell hallgatnia! Jajjait, térjete meg! viperafajzat! kiáltásait nem akarták ismét hallani. Mert szíveikben egészen benn, egészen mélyen volt valami igazatadás, egy egészen halk, de mégis átható hang. Ennek a hangnak azonban nem volt joga beszélni. Régen már, egyszer s mindenkorra eltiltották szavát. És most ők lévén a nép hivatott vezetői, ezt a hangot épen a nép javáért egészen elnémitották. Neki is ezt kellett tennie — az az őt erőszakkal kényszerítették erre. Mert ha ő tovább is így beszél vala, a nép életének összes alapjait veszély fenyegeti. Hisz egy kézmozdulattal mellőzte Mózes és a hagyományokat. „Hallottátok, hogy megmondott a régieknek — én pedig azt mondom néktek.“ Szava lángolt a gazdagok ellen, itéletről, megtorlásról tudni sem akart. Államért, egyházért nem lelkesedett; adóját megfizette, nem annyira, mint jó polgár, hanem

hogy másokat meg ne botránkoztasson: mivé fejlődtek volna a megtörtént események, ha ő a népet magának megnyeri.

Valóban sokáig nézték ezt a dolgot ellenségei, három, négy hónapon át. És elnézték volna még tovább is, mivel gyávák voltak. Megölni valakit nem olyan könnyű dolog, még akkor sem, ha az az Isten kedvéért vagy pedig a nép javáért annyira kívánatos is. Ekkor volt a bevonulás Jeruzsálembe; a templom megtisztítása meggyőzte őket arról, hogy a zarándok nép felett, mely a Jézus háta mögött áll, már nincsen hatalmuk.

Most támadtak ellene egész erővel. S ő nem fenyegetődzött követőivel, csak Istennek haragjával, de azok ezt is úgy értették, ahogy az ő szívük tanácsolta. Félelem szállta meg őket. És ha a gyáva egyszer félelmet érez, veszélyessé válik, kivált ha magát valami felsőbbbségi határozattal fedezni tudja. El volt végezve: Jézusnak meg kellett halni.

Németből: *Berde Sándor*.

KÜLÖNFÉLÉK.

Meghívás a főrendiházba. *Hegedűs* Sándort, mint a dunántuli ref. egyházkerület főgondnokát ő felsége a király meghívta a főrendiházba.

Fóris Miklóst a zilahi Wesselényi-kollegium jeles tehetségű helyettes tanárát, a közokt. miniszter ugyanoda rendes tanárnak nevezte ki.

Alsószováthi egyházközségünkbe a mélt. püspök ur *Balogh* Árpád IV. theolt. segédlelkészé nevezte ki.

Egyházkerületi közgyűlésünk ez évben — a mint értesültünk — előreláthatólag május vége felé lesz megtartva. A közgyűlés tárgyainak előkészítését már munkába vette Igazgatótanácsunk.

Tanárok és az egyházmegye. A most ülésező zsinat az egyházi törvénykezés rendjének megállapítása során *Garzó* Gyula békésbányai képviselő indítványára kimondotta, hogy a ref. középiskolák tanárai az egyházmegyei fegyelmi bíróság illetékessége alá vonatnak. Minden olyan törekvés, mely szolgatársainkat, a tanárokat az egyházi élet szervezetébe minél elevebben akarja bekapcsolni, hisszük, hogy mindnyájunk nézete szerint helyes és tiszteletreméltó fáradozás.

A kereszt az egyetemen. Négy évvel ezelőtt zajlottak le a budapesti tud.-egyetemen a kereszt kitűzése, majd annak eltávolítása mozgalmái. A „keresztes vitézek“ attól fogva minden év márczius 18-án megjelentek az egyetem rektora előtt és kérték a keresztnek az egyetem aulájában és termeiben való kifüggesztését. Az idén római katolikus pap az egyetemi rektor magnifikusz: természetes tehát, hogy a keresztmozgalom ismét hatalmas erővel indult meg a Szent Imre-egylet és a Mária-kongregációk tagjai által vezetett része közt az ifjuságnak. Folyó hó 18-án monstre deputáció is járult a rektor elé és megújította ismét a kérést. A rektor nem tagadta meg r. kath. pap voltát és természetesen csak helyeselte a mozgalmat. A demonstráció azonban ellenhatást szült a tud.-egyetem nem-klerikális ifjusága körében s engedélyt kértek arra, hogy a keresztes mozgalommal szemben gyűlést tarthassanak. A rektor, a mint a lapok írják, olyan választ adott a keresztnek az egyetemen való kitűzése ügyében, a mely megnyugtatta a liberális ifjuságot is. A megoldás a rektor szerint az volna, hogy az aulában és a termekben a magyar czimer függesztetné ki, a mely az apostoli keresztet is magában foglalván, kielégíthetné a keresztet kitűzni kívánókat is. Ha a kérdés csakugyan ezt a megoldást nyerné, meg tudnánk nyugodni benne mi is. Am tekintsek azután a keresztes vitézek a keresztet, a pápistaság jelvényének; mi majd tekintjük azt a magyar nemzeti czimer alkatrészének.

A franciaia kulturharcához. Az egyház és az állam szétválasztására vonatkozó kormányjavaslat tárgyalását f. hó 21-én kezdte meg a francia kamara. *Serry* nacionalista képviselő azt indítványozta, hogy a javaslat

tárgyalása előtt kérdeztessék meg arra nézve a nemzet közvéleménye. Briant előadó és Bienvenu kultuszminiszter kijelentették, hogy a javaslat előterjesztését a Vatikán merev magatartása tette szükségessé és a kormány vállalja is érte a felelősséget a nemzet törvényhozó testülete előtt. Gayraud azt indítványozta, hogy a szétválasztás a Vatikánnal egyetértőleg történjék meg s hallgattassanak meg a vallásfelekezettek is. A kamara azonban nagy szótöbbséggel elvetette az indítványokat és kijelentette, hogy bele megy a javaslat tárgyalásába.

A „Nagyenyedi protestáns nők szegényeket és beteget segélyező egyesülete“ 1. évi április hó 2-án délután 6 órakor a Bethlen-kollegium dísztermében *műsoros összejövetelt* rendez a következő műsorrall: 1. Zongora-játék. Előadja Elekes Károlyné urnó. 2. Felolvas Szaniszló Albert dr. ur. 3. Makray dalok: 1. „Nézd a tengert.“ 2. „Oh mért oly későn.“ 3. „A két granátos“, énekli Pataky Lászlóné urnó, zongorán kíséri a szerző. 4. Szaval Uray Lászlóné urnó. 5. Makray dalok: 1. „Oh vége már.“ 2. „Holdfény ragyog a tengeren.“ 3. „Nincsen tovább“, énekli Pataky Lászlóné urnó, zongorán kíséri a szerző. 6. Hegedű-solo. Előadja Veress István ur, orgonán kíséri Veress Gábor ur.

A tordaszentlászlói „Ifjusági Dalkör“ Kolozsvárt, folyó évi április hó 2-án, délután 5 órakor, az ev. ref. theológiai fakultás dísztermében, „Otthona“ alapja javára *hangversenyt* rendez a következő műsorrall: 1. Mester K. „Szózat“, előadja a tordaszentlászlói ifj. dalkör vegyeskara. Karnagy Székely László ig.-tanító. 2. Szaval Gebe Kriska. 3. Gyene Gusztyán: Nép dalok, előadja az ifj. dalkör férfikara. 4. Vig szavalat, előadja Ambrus János. 5. Méder Mihály: „Feketehegyi emlék“, előadja az ifj. dalkör férfikara. 6. Huber K.: Nép dalegyveleg, előadja az ifj. dalkör vegyeskara. 7. Szaval Korondi Lina. 8. Stroch A. „Dalra“ indul, előadja az ifj. dalkör férfikara.

Az országos református tanáregyesület 1905. évi április hó 26. és 27. napjain tartja Budapesten negyedik rendes közgyűlését. Program: Április hó 25-én, kedden. Érkezés. Elszállásolás. Délután 5 órakor választmányi gyűlés az ev. ref. főgymn. (IX. Lónyay-utca 4/c.) dísztermében, melyen a központi igazgatóság jelentései s indítványok kerülnek tárgyalás alá. Este 8 órakor ismerkedés a Drechsler-vendéglő emeleti külön termeiben (Andrássy-út, az Operával szemben). Mérsékelt ételárak étlap szerint. Április 26-án, szerdán. Reggel 1/29 órakor gyűlés az ev. ref. főgymn. tanteremben s onnan 9 órakor testületi felvonulás a Kálvintéri templomba, ahol imádkozik Hamar István, budapesti ev. ref. theol. igazgató-tanár. Istenisztelet után közgyűlés a nemzeti muzeumban, a főrendház régi üléstermében. Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. A felekezeti tanügy és az állam. Felolvasás Nagy Zsigmond dr., debreczeni ev. ref. főgymn. tanártól. 4. A modern nyelvek tanításáról. Felolvasás Varga Bálint dr., budapesti ev. ref. főgymn. tanártól. Délután 1/22 órakor közebed a Drechsler vendéglőben. Egy teríték ára 3 korona. Délután 5 órakor a vallás tanárok értekezlete az ev. ref. főgymn. dísztermében. Tárgysorozat: 1. A vallás tanárok és a ref. szellemű iskolai nevelés. Előadó Bede László, maroszigeti ev. ref. vallás tanár. 2. A vallás tanítás módszere. Szabad vitatárgy. Április hó 27-én, csütörtökön. D. e. 9 órakor a közgyűlés folytatása. Tárgysorozat: 1. Főjegyző évi jelentése. 2. Pénztári jelentés. 3. Ének és zenetanítás a középiskolákban. Felolvasás Seprődy János, kolozsvári ev. ref. főgymn. tanártól. A nyelvtanítás újabbkori iskolai segédeszközöiről. Felolvasás Jakobinyi Péter, máramarosszigeti ev. ref. főgymn. tanártól. 5. A választmány jelentései. 6. Indítványok tárgyalása. 7. Közgyűlés berekesztése. Délután kirándulás Aquincumba. Indulás a közgyűlésen megállapított helyről 3 órakor. Aquincumban az ásatások intézősége kálauzó. Vacsora Ó-Budán. Összes költség mintegy 5 kor. Április hó 28-án, pénteken: Kirándulás Visegrádra. Indulás a közgyűlésen megállapítandó helyről 9 ó. 25 p. vonaton, érkezés 40 ó. 31 p., azután a várromok megtekintése. Ebéd 1 órakor a Mátyás király vendéglőben. Visszaindulás Budapestre hajón Nagymarosról d. u. 6 óra tájban. Összes költség mintegy 7 kor.

Egy ujság jubileumi ajándékai. Az egész magyar zsurnalisztikát és az egész magyar közönséget nevezetes módon érdeklő jubileumot ül legközelebb a fővárosi sajtó egyik legtekintélyesebb és legnépszerűbb

organuma. Áprilisban lesz ugyanis negyven éve, hogy fönnál az Egyetértés, mely minden időben lelkes szószólója volt a nemzet igazainak és melynek az élén Pap Zoltán orsz. képviselő áll, mint főszerkesztő. A lap szépirodalmi főmunkatársa Eötvös Károly. Akik figyelemmel kísérték az Egyetértés-t, azt tapasztalhatták, hogy ez a briliánsan megszerkesztett fővárosi lap újabban fokozottabb mértékben iparkodik kielégíteni olvasóközönségét, úgy, hogy most minden rovata a lehető legmagasabb színvonalon áll. Gyors, megbízható és alapos információk jellemzik az Egyetértés-t, mely azonban minden egyes közleményénél rendkívüli súlyt helyez az élvezetes és tökéletes irodalmi formára is. A lefolyt politikai válság idején a legnagyobb magyar lapban, az Egyetértés-ben egymásután szóltak meg országos hírnevű politikai kapacitások. Április végén lesz negyven éve, hogy ez a kiváló hirtlap fönnáll. Ez alkalommal fölhívjuk olvasóink figyelmét azokra a rendkívüli kedvezményekre, melyeket az Egyetértés előfizetőinek nyújt. Minden előfizető teljesen díjtalanul megkapja ugyanis havonként a Magyar Szalont, ezt az előkelő, képes havi folyóiratot, melyet Hevesi József és dr. Falk Zsigmond szerkesztenek. Egy-egy vasos kötet a Magyar Szalon minden száma, úgy, hogy tehát az Egyetértés előfizetői évenként 12 kötetet kapnak teljesen díjtalanul. A jubileum alkalmából teljesen ingyen kap továbbá az Egyetértés minden előfizetője egy-egy diszes és elegáns ujságtartót, hogy kényelmesebben olvashassa a lapot. A negyven éves jubileumot azzal ünnepli meg az Egyetértés, hogy május 1-én mintegy 250 oldal terjedelmű ünnepi számot ad ki, mely Magyarország legillusztrisabb közéleti szereplőinek cikkein kívül, a legkiválóbb festőművészek illusztrációt és a legkitűnőbb belletristák szépirodalmi dolgozatait fogja tartalmazni. Egy ilyen 250 oldalas Egyetértés egész kis könyvtárral ér föl és ugyannyit jelent, mintha egy kisebb alaku lap 600—600 oldalt nyújtana. Mindezekben a kedvezményekben díjtalanul részesül az, ki az Egyetértésre egész évre 40 koronával, félévre 20 koronával, vagy negyedévre 10 koronával előfizet. A jubiláris számot ötven fillérnek levélbélyegekből való beküldése ellenében azoknak is megküldi a kiadóhivatal (Budapest, IV., Vármege-utca 11. sz.), akik nem előfizetői a lapnak. De e tekintetben előjegyzések már csak néhány napig fogadhatók el.

Nyilvános nyugtázás és köszönet. Aranyos-Gyéresen építendő új templom alapja javára az 1904-ik nyomoruságos esztendőben is folyának be némi adományok, melyekről elszámolni kedves kötelességünknek tartjuk. Az adományok rövid, de az esztendő szűk voltát tekintve, becses sora a következő: Egy téli multság jövedelme volt 257 kor. 70 f. Ungvári Dénes 2 kor. Felvinczi ev. ref. egyház 10 kor. Julienne Clement 5 kor. Tóth István 3 kor. Bartha András róm. kath. 1 kor. Nagy Miklós 20 kor. N. N. 24 fill. Gyóni Halász Béla hadnagy 20 kor. Csik Szabó József 5 kor. B. ö. 5 kor. Az 1904. évi gyűjtés eredménye összesen 328 kor. 94 f. Fogadják a jókedvű adakozók e helyen is magam és egyházam köszönetét. Aranyos-Gyéresen, 1905. márczius hó 17-én. Barta Lajos, lelkipásztor.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A Szeődemeteren, Kölcsey Ferencz születése helyén építendő ev. ref. templomra újabban a következő kegyes adományokat vettük: Mezőturi ev. ref. egyház 20 kor. Békési ev. ref. egyház 10 kor. H.-nánási és vésztői ev. ref. egyházak 5—5 kor. Csák Aladár vésztői ref. lelkész 2 kor. Csengeri és fogarasi ev. ref. egyházak 4—4 kor. Érendrődi ev. ref. egyház 3 kor. 80 f. Szikszói és átányi ev. ref. egyházak 2—2 kor. Illyés János átányi ref. lelkész, szentjánosi és mezőlaki ref. egyházak 1—1 kor. Akad. tanári kar Debreczen 6 kor. Ev. ref. főgymn. tanári kar H.-M.-Vásárhely 18 kor. 60 f. Év. ref. főgymn. tanárikar Kiskunhalas 10 k. A debreczeni ref. főgymn. önképzőkör gyűjtése 105 kor. Debreczen és Arad városok tanácsa 20—20 kor. Mezőtúr és Czegléd városok tanácsa 10—10 kor. Miskolcz város tanácsa 5 kor. Kiskunhalas város tanácsa 4 kor. 80 fill. Nagykőrös város tanácsa, B.-Ujfalú község előjárósága 4—4 kor. Közhasznú szövetkezet Kolozsvár 50 kor. T.-szántói Hitelszövetkezet 20 kor. Debreczeni első takarékpénztár, Darányi Ignác Bpest 10—10 kor. Gróf Fetics Gyuláné Wildon (Stíria) 100 kor. Id. Pappszász Lajos P-Tenk 20 kor. Kovácsy Miklós T.-Szántó 5 kor. Midőn e kegyes adományokat hálás köszönetünk mellett nyugtázuk, ismételtlen is kérjük a még több mint 800 be nem

küldött gyűjtőív birtokosait, kegyeskedjenek ezeknek lehetőleg kedvező sorsa iránt mielőbb intézkedni. Kelt Szeődemeteren, 1905. márcz. 21. *Kovács* Zsigmond, ref. körlelkész, *Bikfalvy* Elek egyh. gondnok.

A szászsebesi ev. ref. templom és papilakra kegyes adományokat küldöttek még, miért is fogadják az egyházközség mély tiszteletét, örök háláját:

(Folytatás.) Soós Lőrincz máv. hiv. ivén Nagyszében: Soós Lőrincz 2 kor., Danziger Albert, Hajduffy, Fábrius V., Párche Lajos, Biró Szilárd, Kenyeres Pál, Lám Adolf, Tieber 1—1 kor., Duka István, Schrott, Aczél 60—60 f., Czifra Béla, Ö. Frigyes, Majering Pál, Malonyai Vilmos, Momberger Antal, Kaczki József, Heltai Péter, Laczi Sándor, Szoba 50—50 fill., Bagósky Ferencz, Hunyadi Antal, M. Kálmán, Filep Aladár, Kiss János, N. N., Nagy Dénes, Téglásy D., Komáromi Sándor, N. N., M. N., Kellner József, Gombos I., Vileki. Fehérmeli Sándor, Réthy Ferencz, Sárosi Antal, Névtelen, Karl Rössler 20—20 f., Bakó Károly, Armány, N. N., Ádám Simon, Ernőfi András, Kálló János, Jakab Keresztély 10—10 f. (össz. 20 kor. 30 fill.) Szikszay József püöri biztos ivén Nagyszöllös: Szikszay József 5 kor., Péter Gyula, H. Gyula, Vózary Antal, Bercsényi Géza 1—1 kor., Papp István 60 f., Bocskay János, Máthé Sándor, Tretyák János 50—50 f., R. József 30 f. (össz. 11 kor. 40 f.) M. kir. IV. sz. csendörker. 5. szárny 2. szakasz ivén: Mihály Károly hadnagy, Botos Bertalan, Bugyi István 1—1 kor., Erdődi örs legénysége 2 kor. 30 f., Rapolczy örsv., Lingnay Tamás, Miklós János 60—60 f., Somogyi, Cserb Bertalan, Dezszerán János, Freitli András, Majoros Dezső. Karancsó Elemér, Terebesi István, Mózsás László, Petrás László, Kohnt 50—50 f., Vinkler 71 f., Székely Gerzon, Teremi Béla, Imre Mátyás, Taskó Ferencz, Kosztin Márton, Fórizs Lajos, Dán Pál, János György, Mós János, Popovics János 40—40 f., Milován, Vincze Béla, Szahados László, Kapitány József, Márton Gyula, Gogota Gergely, Syvas Gábor, Nagy Mibály, Noznák János, Villiga János, Zaharászky Péter, Mudry Mihály, Uray István, Konyári Mihály, Dornbach Pál, Lajtós György. Kráncz Károly, Bárle János, Mészáros István, Sike Pál, Májor, Csik György, Huzó János, Szalczér László 20—20 f., Arggilán Mihály, Ónka Flórián 30—30 fill., Szászárán Miklós, Viliga 21—21 f., Czuczor örm., Orbán Károly, Hegedüs József, Pinteá János, Less Gergely 10—10 f., N. N. 04 f. (össz. 23 kor. 37 f.) Császkóczy, Meleghegy 1 kor. (Folyt. köv.)

folyamaiban meg nem jelentek, hogy azok a fennebb jelzett módon még ebben az évben kinyomathatók legyenek. Megjegyezzük egyuttal, hogy a kéziratok negyedrért iven és csak egy oldalra irottan készitendők el, jól olvasható tiszta irással, hogy minden további átdolgozás nélkül nyomcára adhatók legyenek.

Kolozsvárt, 1905. márczius 23-án

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Kádár János,
titkár.

492—1905. sz.

KÖRRENDELET

Az 1905. évi esperesi vizsgálatot ünnepélyes isteni tisztelettel összeköttetve, melyet vizsgáló bizottság végez, a következő napokon és sorrendben tartom meg. Április 26-án d. e. 8 óraker Nagylak. d. u. 2 óraker, Csucs-Koppánd, a honnan hálai Csekelakára megy át a bizottság, április 27-én d. e. 8 óraker Csekelaka, d. u. 2 óraker Istvánháza és itt éjjeli pihenő; április 28-án d. e. 8 óraker M.-Bükkös, d. u. 2 óraker Ozd és itt éjjeli pihenő; ápril. 29-én d. e. 8 óraker M.-Sülye, d. u. 2 óraker M.-Herepe, a honnan éjjeli pihenőre Sz.-Benedekre megy át a bizottság; április 30-án d. e. 8 óraker M.-Szent-Benedek, d. u. 2 óraker Medvés és éjjeli pihenő; május 1-én d. e. 9 óraker Hari. A számadások minden más egyházból is, de különösen a vizsgálat alá jövő egyházakból, a mennyiben ez ideig be nem küldettek volna, április 8-ig feltétlenül betérjesztendők a Számvevőhöz, hogy a 18-án tartandó egyházmegyei tanácsülésen ellátást nyerhessenek. Ugyszintén az esperesi kérdő pontokra a feleletek, a püspöki jelentéshez az adatok, a szeretetházi járulékok egyházak és lelkesek részéről az esperesi hivatalhoz; a közszükségleteket fedező rovatlak egyhm. pénztárhozhoz április 20-ig mulhatatlanul betérjesztendők. Figyelembe ajánlom a mélt. igazgatótanács 892—1905. sz. a. a hivatalos lap 9-ik számában és az ezt módosító 1323. sz. a. a hivatalos lap 12-ik számában megjelent rendeletet, s annak értelmében a kepekimutatások betérjesztését április 8-ikára e helyen is meghagyom.

Egyházmegyei tanácsunk intézkedéséből kifolyóan felhivom egyházmegyénk kántortanítóit, hogy egyházmegyei tanítóit képviselő szavazataikat április 15-ig hozzám betérjesszék. Mindenik kántor-tanító afia hat képviselőre szavaz a kántor-tanítók közül.

Az egyházmegyei tanács tagjait felkérem, hogy ápril. 18-án d. e. 9 órán kezdődőleg M.-Décsen tartandó egyhm. tanács gyűlésen időközi rövid ülésre megjelenni sziveskedjenek.

Maros-Ujvár, 1905. márczius 27-én.

Jancsó Lajos, esperes.

Sz. 332—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye ntü Espereséhez.

Fölkérem a nagy tiszteletű esperes urakat, hogy a május havában összeülő egyházkerületi közgyűlés elé terjesztendő *püspöki jelentés* adatait legkésőbb f. év *április 15-ig okvetetlenül és sürgősen* küldjék fel hozzám. Ez adatoknak az 1903. és 1904. évi állapotokat kell feltüntetnie. Jelesen, hogy a nevezett évek alatt az egyes egyházközségekben mennyi volt a *lélekszám*, a *szülöttek*, *halottak*, *házasságkötések* száma; mennyi a *kereszteltek* s *egyházilag eltemetettek* száma; a házasságra lépett párok közül az *egyházi áldást* hányan *nem vették* igénybe. Mennyi azoknak a száma, kik gyermekeik vallása felől *reversálist* adtak *javunkra* és hány elkötelezés történt *kárunkra*? Mennyi volt a *vegyes házasságok* száma, még pedig ref. nő és kath. férfiú közt, kath. nő és ref. férfiú közt és *igy tovább?* Mennyi volt a *konfirmáltak* száma? Hányan *léptek ki* a ref. egyházból és hányan tértek át hitünkre?

Mennyi volt a *szorgalmi* jövedelem, mennyi a *kegyadományok*? Hol épült *új templom*, *új papi lak*, *új iskolai épület* és *mennyibe* került? Hol volt *templomszentelés*? Hol és ki által tétettek *alapítványok*, mennyi összegben, miféle célra, 1903-ban és 1904-ben.

Végül az egyházi értekezletek adatai is beküldendők; mennyi a tagok száma társadalmi osztályonként?

Kolozsvárt, 1905. márczius hó 28-án.

Dr. Bartók, püspök.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1484—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur leirata folytán értesítjük a méltóságos t. czimet, hogy hivatalos megbízásból *Pirchala* Imre pozsonyi tank. kir. főigazgató „A magyarországi középiskolák rendje” czim alatt két kötetben összefoglalta mindazokat a törvényeket, rendeleteket, szabályokat és utasításokat, amelyeket a középiskolai adminisztráció szempontjából a gimnáziumi és reáliskolai igazgatóknak és tanároknak tudni és ismerni egyaránt szükséges.

Pirchala Imre fentidézett műve megjelent az Athéneum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság kiadásában: két kötetnek bolti ára 18 ker.

Kolozsvárt, 1905. márczius hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Kádár János,
titkár, t. előadó h.

1379—1905 sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagy tiszteletű Esperes aához.

Tekintettel arra a körülményre, hogy a kereskedelemügyi m. kir. miniszter ur ónagyméltóságának újabb intézkedése folytán az egyházkerületi névkönyv mellékletekpen nem adhatók ki az egyházközségek történetei, mert különben a névkönyvek portómentes szétküldésére vonatkozó jogunktól esünk el: igazgatótanácsunk abban állapodott meg, hogy a névkönyvek eddigi folyamaiban még ki nem adott egyházközségi történeteket egyszerre és külön füzetben fogja kiadatni és az összes egyházközségeknek megküldeni.

Felkérjük tehát összes esperes aait, hogy *foljó évi szeptember hó 1-ig* irassák meg és revideálás után terjesszék fel főtiszteletű püspök aához, mindazoknak az egyházközségeknek a történetét, melyek a névkönyvek eddigi